ZWIĄZEK MIAST POLSKICH

CENTRUM WSPARCIA DORADCZEGO

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Raport diagnostyczny

Portret partnerstwa gmin na rzecz rozwoju powiatu żagańskiego

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna

Rzeczpospolita Polska

Unia Europejska Fundusz Spójności

GMINA
BRZEŹNICA

GMINA
NIEGOSŁAWICE

MIASTO I GMINA
MAŁOMICE

MIASTO I GMINA
SZPROTAWA

POWIAT
ŻAGAŃSKI

Raport diagnostyczny

Portret partnerstwa gmin na rzecz rozwoju powiatu żagańskiego

Raport diagnostyczny
Portret Partnerstwa gmin na rzecz rozwoju powiatu żagańskiego

Opracowanie
Związek Miast Polskich

Zespół autorski
Anna Hadyńska, Krzysztof Jonczyk, Krzysztof Rosenkiewicz

Kierownik projektu CWD
Jarosław Komża

Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego” poprzez bezpośrednie doradztwo ZMP w strategicznym planowaniu rozwoju 38 partnerstw samorządowych, ma na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego, wzmocnienie zdolności gmin i powiatów do podejmowania przemyślanej i celowej współpracy oraz planowania kompleksowych przedsięwzięć aktywizujących potencjał obszaru partnerstwa i budujących jego rozwój.

Dzięki współpracy Związku Miast Polskich, samorządów lokalnych i regionalnych oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, dla ponad 370 partnerskich gmin i powiatów z obszarów borykających się z problemami rozwojowymi przygotowywane są diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej, a następnie strategie terytorialne oraz pakiety przedsięwzięć podnoszące jakość życia mieszkańców.

Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego” realizowany jest w okresie od września 2020 do marca 2022 roku w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

2021 © Związek Miast Polskich

Skład Partnerstwa

Gmina Brzeźnica, Gmina Małomice, Gmina Niegosławice, Gmina Szprotawa, Powiat Żagański

Skład Rady Partnerstwa

Jerzy Adamowicz Wójt Gminy Brzeźnica, Małgorzata Sendecka Burmistrz Gminy Małomice, Jan Kosiński Wójt Gminy Niegosławice, Mirosław Gąsik Burmistrz Gminy Szprotawa, Anna Michalczuk Wicestarosta Powiatu Żagańskiego

Skład Grupy Roboczej

Jerzy Adamowicz Wójt Gminy Brzeźnica, Małgorzata Sendecka Burmistrz Gminy Małomice, Barbara Wierzbicka Główny Specjalista do spraw pozyskiwania środków pozabudżetowych Gmina Szprotawa, Sławimir Świtajło Kierownik Referatu techniczno-inwestycyjnego Gmina Niegosławice, Katarzyna Zapolska Samodzielne Stanowisko ds. Funduszy Europejskich i Środków Krajowych Powiat Żagański

Spis treści

Wstęp 9

1. Charakterystyka partnerstwa 13

1.1 Podstawowe informacje o partnerstwie 13

1.2 Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze partnerstwa oraz określenie wiodących funkcji na obszarze 30

1.3 Współpraca z kluczowymi partnerami instytucjonalnymi dysponującymi zasobami, które mogą powiększyć potencjał rozwojowy partnerstwa 36

a) Wymiar instytucjonalny 38

b) Wymiar społeczny 38

1.4 Analiza aktualnych polityk rozwoju partnerów 39

2. Portret statystyczny obszaru partnerstwa – charakterystyka wskaźnikowa 42

2.1 Metodyka 42

2.2 Analiza wskaźnikowa w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowo-przestrzennym 43

2.3 Analiza wskaźnikowa pogłębiona dla obszaru partnerstwa 49

2.3.1 Sytuacja demograficzna 52

2.3.2 Popyt na usługi (publiczne i rynkowe) oraz na infrastrukturę techniczną i społeczną w kontekście zmian demograficznych 57

2.3.3 Potencjał społeczny i ekonomiczny społeczności na terenie partnerstwa 58

2.3.4 Rynek pracy, potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki 69

2.3.5 Stan i jakość środowiska na obszarze partnerstwa oraz zagospodarowanie przestrzenne 82

2.3.6 Pozostałe analizy w sferze społecznej 89

3. Analiza potencjału, barier i potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa 109

3.1 Potencjał obszaru partnerstwa 109

3.2 Bariery, problemy, deficyty obszaru partnerstwa 114

3.3 Determinanty potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa 120

3.4 Kluczowe wyzwania, kierunki strategicznej interwencji i współpracy 120

Partnerstwo Razem dla rozwoju powiatu żagańskiego zlokalizowane jest w południowo-zachodniej części województwa lubuskiego, przy granicy z województwem dolnośląskim.

Wstęp

Niniejszy Raport diagnostyczny - Portret Partnerstwa Razem dla rozwoju powiatu żagańskiego (w dalszej części dokumentu zamiennie w formach skróconych: Partnerstwo, PRDRPZ) jest wynikiem pracy zespołu doradców partnerstwa z ramienia Związku Miast Polskich we współpracy z Radą Partnerstwa (RP) i Grupą Roboczą (GR) w ramach Projektu „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego" (zwanego też zamiennie Projektem CWD).

Partnerstwo, prócz powiatu żagańskiego, tworzą 4 gminy terenu tego powiatu:

- Brzeźnica (gmina wiejska),
- Małomice (gmina miejsko-wiejska),
- Niegosławice (gmina wiejska),
- Szprotawa (gmina miejsko-wiejska).

Prace diagnostyczne, analityczne i badawcze trwały od grudnia do końca marca i objęły szeroki obszar tematyczny z koncentracją wokół zagadnień demografii, rynku pracy, aktywności ekonomicznej mieszkańców i podmiotów gospodarczych, ale także stanu infrastruktury. Pierwsza wersja dokumentu powstała 31 marca 2021 roku, końcowa – 30 kwietnia 2021 roku, po upublicznieniu i uzupełnieniu pierwszej wersji raportu.

Diagnoza opracowana została w oparciu o bogaty zasób źródeł zastanych (tzw. wtórnych) i wywołanych (tzw. pierwotnych) z wykorzystaniem dedykowanych diagnozie Partnerstwa narzędzi badawczych i analitycznych. Pełen zbiór obejmował 5 ich kategorii:

A. Ogólnodostępne i dostarczone przez Partnerów dane, informacje i dokumenty o charakterze strategicznym, analitycznym , statystycznym (strategie, opracowania diagnostyczne, badania, raporty, sprawozdania, bilanse itd.). Podstawowymi kryteriami ich wykorzystania były: merytoryczny związek z problematyką diagnozy, aktualność oraz wiarygodności i rzetelność źródła danych i wniosków.

B. Monitor Rozwoju Lokalnego II (MRL II) - Specjalnie przygotowane i zasilone danymi na potrzeby Projektu CWD narzędzia - bazy danych. Służyły one głównie do analizy i oceny potencjału rozwojowego gmin i całego Partnerstwa. Na system MRL II składa się:

- Serwis MRL II - ocena potencjału rozwoju partnerstw: www.partnerstwa.monitorrozwoju.pl.
  Baza umożliwia analizę potencjału rozwoju partnerstwa i gmin partnerstwa oraz przegląd podstawowych wskaźników rozwojowych bezwzględnych oraz względnych (w grupach porównawczych).
- Serwis MRL II - ocena potencjału rozwoju gmin: www.gminy.monitorrozwoju.pl. Baza umożliwia analizę potencjału rozwoju gmin oraz przegląd podstawowych wskaźników rozwojowych.
- Serwis MRL II - ocena potencjału rozwoju gmin wg obszarów: www.analizy.monitorrozwoju.pl. Baza umożliwia analizę potencjału rozwoju gmin oraz przegląd podstawowych wskaźników rozwojowych.
- Kompatybilny z systemem MRL II zasób kartograficzny – analizy i prezentacje danych w formie kartogramów, map i ikonografik dedykowany partnerstwom.
- Pozyskany na potrzeby CWD zasób najświeższych (31 XII 2019) danych społeczno-ekonomicznych, m.in. dane: POLTAX, ZUS, KRUS, dane i prognozy demograficzne, MPSiR, i inne.

C. Zestaw badań społecznych dedykowanych badaniu opinii 3 kluczowych kategorii mieszkańców gmin OP:

- Badanie opinii mieszkańców gmin obszaru partnerstwa, zwane dalej „Badaniami mieszkańców". Badania przeprowadzono online za pomocą dedykowanego systemu elektronicznego ZMP, na niereprezentatywnej próbie 743 aktywnych internautów - mieszkańców gmin obszaru Partnerstwa, w dniach 25.01-4.03.2021 r. 354 osoby wypełniły ankietę do końca.
  Z terenu wszystkich gmin Partnerstwa (Szprotawa 59%, Małomice 21%, Niegosławice 13% i Brzeźnica 8%). Kobiety stanowiły 65%, mężczyźni tylko 35%. Dominowali respondenci w wieku 31-45 lat (38%), z przedziału 20-30 lat (23%) i 46-55 lat (20%). Większość respondentów legitymowała się większość z osób z wykształceniem wyższym (50%) i średnim (33%), z podstawowym niespełna 2%.
  W skali całej Polski w badaniach udział wzięło 34 481 osób z terenu 38 partnerstw, reprezentując podobne cechy społeczno-demograficzne (przy czym rozkład wieku był jeszcze bardziej skoncentrowany w przedziale 31-45 lat). Wyniki tych badań służyły do porównań z uzyskanymi na terenie PRDRPZ.
- Badanie opinii oraz planów życiowych młodzieży zwane dalej „Badaniami młodzieży". Badania, przeprowadzone online za pomocą dedykowanego systemu elektronicznego ZMP, objęły 253 uczniów ostatnich klas szkół

ponadpodstawowych mieszkających na obszarze partnerstwa, z tego 186 osób wypełniło kwestionariusz do końca. Badanie przeprowadzono przy aktywnym udziale szkół i ich organów prowadzących. Tłem do porównań były wyniki badań opinii młodych ludzi z 54 miast średnich, uzyskane w 2020 r.

- Badanie opinii lokalnych liderów (VIP), zwane dalej „Badaniami liderów", skierowane do 4 kategorii liderów lokalnych przeprowadzone online na celowej próbie 24 liderów administracji, gospodarki, sektora społecznego, opinii. Wśród osób, które wypełniły ankietę do końca było 11 kobiet i 10 mężczyzn. 9 to osoby w wieku 35-50 lat, 11 było powyżej 50 roku życia. 38% reprezentowało administrację publiczną, 19% gospodarkę, 33% organizacje pozarządowe, 2 osoby to liderzy opinii.
  Odpowiedzi tych osób zestawiono na tle wyników uzyskanych ponad 2000 liderów reprezentujących 38 partnerstw z terenu całej Polski. W skali kraju w badaniach wzięła udział niemal równa grupa kobiet i mężczyzn, 10% w wieku 18-34 lat, 48% w przedziale 35-50 lat, 42% powyżej 50. roku życia. Przyporządkowanie do poszczególnych kategorii aktywności było podobne.

D. Inne narzędzia analityczne i badawcze dedykowane pogłębieniu RD:

- „Badania samorządów w zakresie bilansu usług", będące analizą przepływów usług pomiędzy gminami oraz lokalizacji centrów poszczególnych kategorii usług na terenie partnerstwa, przy pomocy matrycy bilansu usług na terenie OP, w formie generatora Excel , oraz wyników badaniach mieszkańców i liderów.
- Badania samorządów w zakresie przedsiębiorczości zwane dalej „Badaniami przedsiębiorczości", diagnozujące warunki do rozwoju przedsiębiorczości w gminach obszaru partnerstwa, za pomocą arkusza „Podstawowe pytania dotyczące przedsiębiorczości"
- Badania zasobów i produktów na obszarze partnerstwa, zwane dalej „Badaniami zasobów i produktów". Badania przeprowadzono wśród wszystkich samorządów. Badania polegały na inwentaryzacji posiadanych przez samorządy zasobów i produktów miejskich/ gminnych.
- Inne, zastosowane przez Zespół narzędzia:
  - matryca celów – pozwalająca uporządkować tematycznie zapisy celów strategii poszczególnych samorządów i znaleźć punkty styczne, tematy wspólne;
  - drzewo problemów – diagram przyczynowo-skutkowy, ukazujący kluczowe problemy (deficyty) obszaru w szerszym kontekście wnioskowania.

E. Badania jakościowe:

- spotkania i debaty członków Grupy Roboczej i Rady Partnerstwa,
- warsztaty prowadzone w oparciu o wyżej opisane narzędzia.

Zrealizowane, w znacznym stopniu własnymi siłami i zasobami Partnerstwa, badania dostarczyły unikatowego zasobu danych i informacji o gminach OP i jego mieszkańcach: ich opiniach, preferencjach, zachowaniach - korzystaniu z usług, planach i aspiracjach. Powtarzalność części pytań w kilku badaniach umożliwiła „agregowanie" i porównanie wyników, zaś zbiorcze ich zestawienia zobaczenie naszego Partnerstwa na tle innych i średnich wskaźników z wszystkich 38 Partnerstw.

Sposób organizacji badań (z dużym zaangażowaniem Partnerów i liderów Partnerstwa) oraz formuła badania opinii publicznej, wniosła dodatkowo walor społecznej partycypacji mieszkańców w powstałym portrecie diagnostycznym OP. Zgromadzone bazy danych pozostają do dyspozycji Partnerstwa i umożliwiają – w miarę potrzeb, dalszą pogłębioną analizę wyników.

1. Charakterystyka partnerstwa

1.1 Podstawowe informacje o partnerstwie

Powiat żagański to 8. pod względem powierzchni powiat w województwie lubuskim. Zajmuje powierzchnię 1132 km^2. Zamieszkują tu 78 953 osoby w 9 gminach: 2 miejskich (Gozdnica i Żagań), 3 miejsko-wiejskich (Iłowa, Małomice i Szprotawa) oraz 4 wiejskich (Brzeźnica, Niegosławice, Wymiarki i Żagań). Partnerstwo wraz z powiatem utworzyły 4 z nich.

Fakt położenia PRDRPZ determinuje w dużej mierze ich sytuację społeczno-gospodarczą. Województwo stanowi część tzw. Ziem Odzyskanych, przyłączonych do Polski po 1945 r. Na tym terenie nastąpiła niemal całkowita wymiana ludności z niemieckiej na polską, przybyłą z różnych zakątków d. III RP, a także innych krajów (reemigranci). Rozparcelowano tu wielką własność ziemską, tworząc Państwowe Gospodarstwa Rolne (PGR). Już przed II wojną światową obszar powiatu był mocno zmilitaryzowany, po wojnie gęsto obsadzony przez jednostki Ludowego Wojska Polskiego i Armii Czerwonej. Znaczny areał Borów Dolnośląskich zajęty był przez poligony wojskowe. Wszytsko to powodowało przez dekady wrażenie niepewności, tymczasowości i słabe przywiązanie mieszkańców do zamieszkiwanego terenu.

Powojenna Polska objęła te ziemie jako obszar względnie uprzemysłowiony, pokryty gęstą siecią dróg i kolei, dość dobrze wyposażony w instalacje komunalne (w porównaniu zwłaszcza z ziemiami utraconymi na wschodzie), przez co przez wiele lat w te aspekty nie inwestowano, a jedynie zachowywano je w użytkowaniu.

Wszystko to po 1989 r. sprawiło, że w warunkach gwałtownych przemian ustrojowych i gospodarczych obszar ten, położony peryferyjnie zarówno w województwie, jak i w kraju, stał się areną „szoku transformacyjnego”[1].

Województwo lubuskie znajduje się, jako region NUTS 2 na 10 pozycji w kraju pod kątem poziomu PKB na mieszkańca, który stanowił 59% średniej wartości dla UE-

[1] I jako taki został zakwalifikowany do obszarów problemowych na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok. (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.) (gminy: Małomice, Niegosławice, Szprotawa).

27[2]. Stopa bezrobocia w 2020 r. wykazała wzrost, we wrześniu była równa krajowej i wyniosła 6,1[3]. Saldo migracji w 2019 r. było ujemne i wyniosło -1,1 tys. (siódma pozycja w kraju). Według wstępnych szacunków w 2019 r. lubuskie odpowiadało za 2,1% PKB Polski, uzyskało przedostatnią pozycję w kraju[4].

Wyzwaniami polityki rozwoju województwa pozostają innowacyjna gospodarka, zrównoważony rozwój, spójność społeczna i terytorialna, sprawne zarządzanie rozwojem, jednak w ostatnich latach wzmacniają się potrzeby interwencji w związku z niekorzystnymi trendami demograficznymi, migracją młodych, starzeniem się społeczeństwa, koniecznością zwrócenia większej uwagi na postępujące zmiany klimatyczne i gospodarkę odpadami, wprowadzaniem „zielonej gospodarki" oraz potrzebą zwiększenia aktywizacji mieszkańców do włączenia się w budowanie wspólnoty regionalnej[5].

Teren partnerstwa zajmuje 570,7 km^2 i na koniec 2019 r. zamieszkiwany był przez 33 784 osoby, w tym 17 355 kobiet i 16 519 mężczyzn. 15 169 osób (44,8%) mieszka w miastach. W układzie szczegółowym stan ten przedstawia się następująco:

[2]Analizy i ewaluacja. PKB per capita w regionach NUTS 2 Unii Europejskiej w 2019 r., MFiPR, Flash R18/2021

[3] BDL GUS, Wojewódzki Urząd Pracy, 2021

[4] MFiPR, Departament Strategii Wydział Analiz (Krajowe Obserwatorium Terytorialne), 2021.

[5] Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030, s. 6.

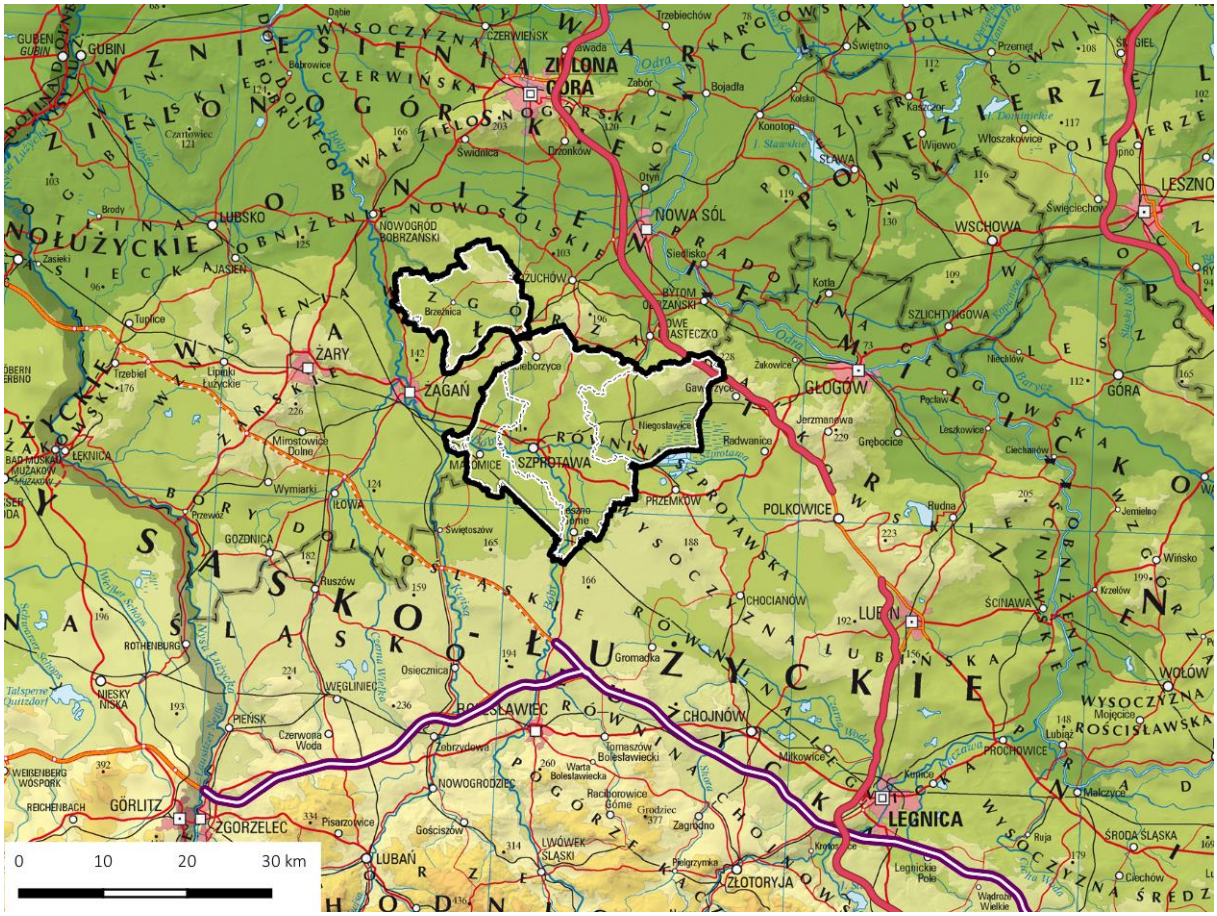
Tabela 1. Ludność i powierzchnia gmin Partnerstwa

Gmina	Ludność ogółem						Pow. (km^2)	Gęstość zaludnienia ($os./km^2$)
rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
Brzeźnica	3773	3774	3749	3728	3763	3733	122,2	31
Małomice	5329	5321	5265	5261	5206	5174	79,6	65
Małomice - miasto	3571	3580	3523	3512	3489	3458	5,4	644
Małomice - obszar wiejski	1758	1741	1742	1749	1717	1716	74,2	23
Niegosławice	4534	4536	4502	4457	4446	4357	136,4	32
Szprotawa	21555	21335	21164	20925	20795	20610	232,5	89
Szprotawa - miasto	12252	12176	12082	11944	11912	11711	11,0	1069
Szprotawa - obszar wiejski	9303	9159	9082	8981	8883	8899	221,6	40

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Położenie geograficzne terenu Partnerstwa na tle obszarów otaczających przedstawia ryc. 1:

Ryc. 1. Położenie partnerstwa

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUGiK oraz GDDKiA

Rozwój partnerskiej współpracy międzygminnej stanowi jedno z ważnych wyzwań rozwojowych podkreślonych w Strategii~~a~~ Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030[6] i wskazanych jako kierunek rozwojowy, m. in. w ramach celów 3.6 (Wspieranie partnerskiej współpracy miast i gmin na obszarach powiązań funkcjonalnych) i 3.7 (Poprawa dostępności do usług publicznych, w tym poprzez współpracę partnerską gmin).

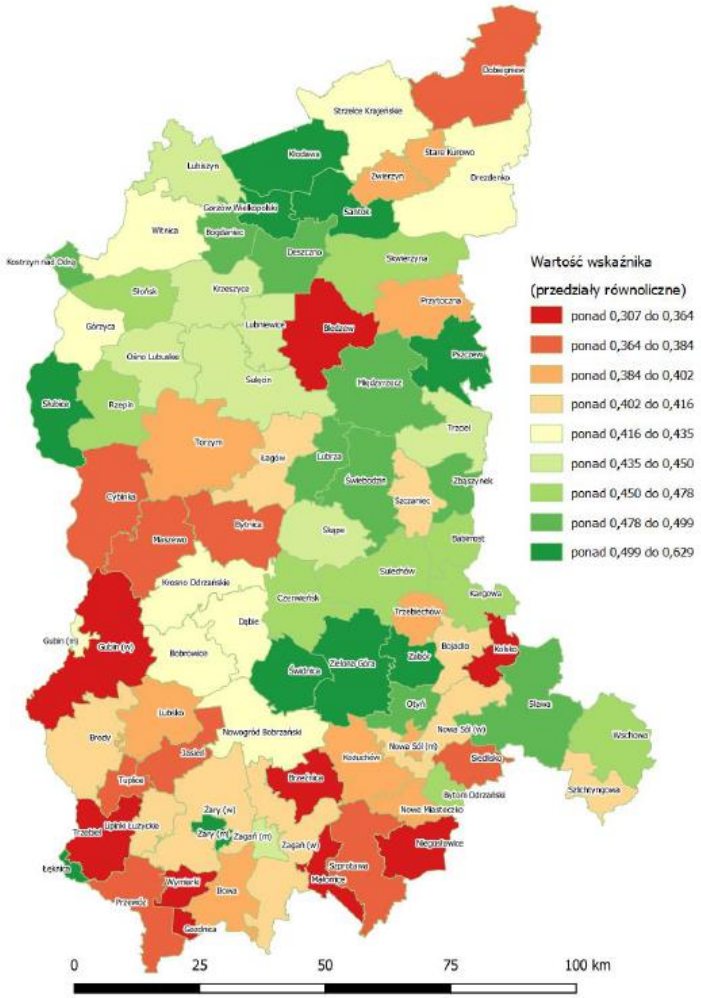
Współpraca samorządów z terenu Partnerstwa została wzmiankowana w Strategii w kontekście rozwoju miejskiego obszaru funkcjonalnego Żary-Żagań.

W badaniu Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej gmin województwa lubuskiego wraz z badaniem ich potrzeb rozwojowych zrealizowanym w 2018 r. na zamówienie

[6] Strategia na stronie Województwa Lubuskiego [dostęp: 19.03.2021 r.]

Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze[7] wśród dziesięciu gmin o najtrudniejszej sytuacji ogółem (uwzględniającym obszary: gospodarczy, społeczny i demograficzny) wymieniono wszystkie gminy tworzące Partnerstwo. Małomice, Niegosławice i Szprotawa znajduje się na liście wskazanej jako zagrożone marginalizacją w OSI krajowych. Brzeźnica jest natomiast jedną z 3 gmin, które w badaniu regionalnym uzyskały bardzo niskie wskaźniki, szczególnie dotyczące gospodarki lokalnej.

Ryc. 2. Wskaźnik sytuacji gmin Partnerstwa na tle województwa

Źródło: Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej gmin województwa lubuskiego wraz z badaniem ich potrzeb rozwojowych, Warszawa, 2018 r.

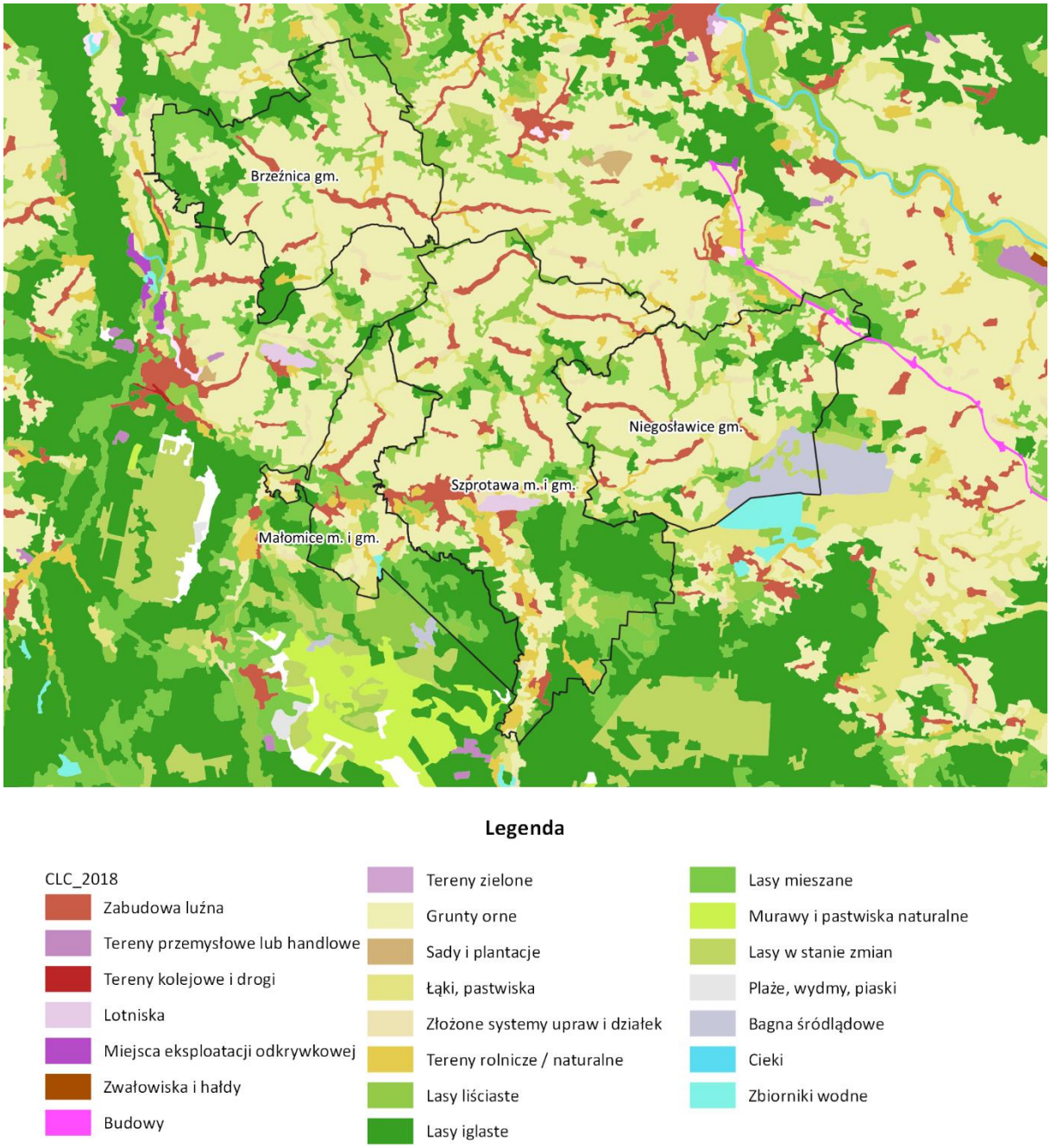
[7] Plawgo B. (kierownik projektu), Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej gmin województwa lubuskiego wraz z badaniem ich potrzeb rozwojowych, Warszawa, 2018 r.

Wspólne problemy, które wymagają rozwiązania, stanowić mogą przyczynek do rozwinięcia współpracy, której wsparciu ma służyć niniejszy Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego".

Powiat żagański jest położony w południowo-wschodniej części województwa lubuskiego, przy granicy z województwem dolnośląskim. Odległość z Żagania do Zielonej Góry (siedziby marszałka województwa) wynosi ok. 46 km, a do Gorzowa Wielkopolskiego (siedziby wojewody) - ponad 160 km. Obszar Partnerstwa leży na styku Nizin Środkowopolskich i Sasko-Łużyckich, przez co posiada interesujące walory przyrodnicze i krajobrazowe. W krajobrazie wyróżnia się dolina Bobru, zachodnia część Wzgórz Dalkowskich, Bory Dolnośląskie ukształtowane na stożku napływowym Bobru, Kwisy i Czernej Wielkiej, Pradolina Wrocławsko-Magdeburska (dolina Szprotawy) oraz Równina Szprotawska[8]. Lesistość obszaru sięga 35%, są to głównie siedliska borowe w południowej, równinnej części gmin Małomice i Szprotawa. Północna część, mająca bogatsze urzeźbienie, to teren głównie rolniczy, charakteryzujący się dobrymi glebami. Zróżnicowanie form pokrycia terenu przedstawiono na ryc. 3.

[8] Por. Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu żagańskiego na lata 2015–2023.

Ryc. 3. Klasy pokrycia terenu

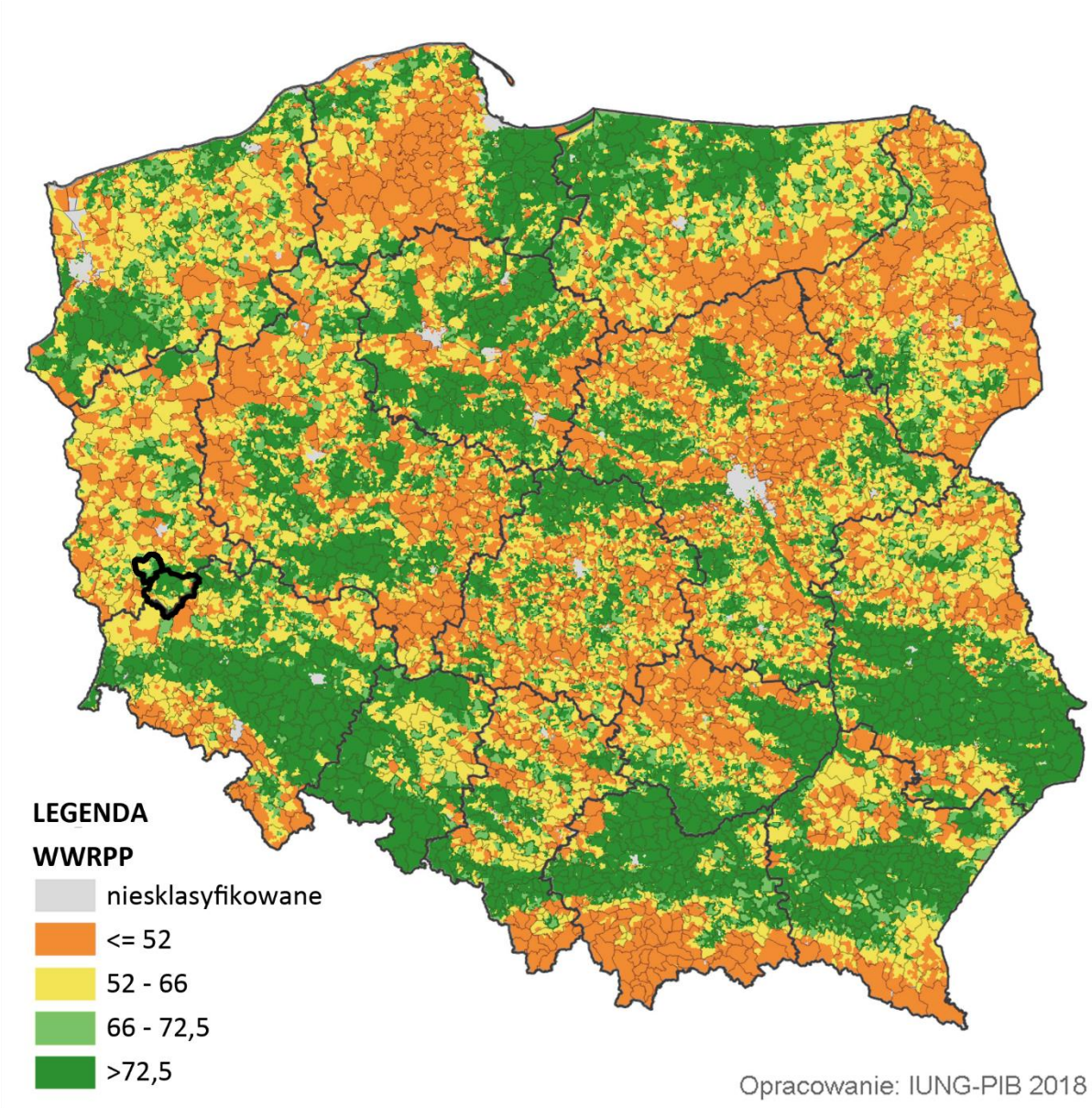

Opracowanie ZMP na podstawie danych CLC_2018. Projekt Corine Land Cover 2018 w Polsce został zrealizowany przez Instytut Geodezji i Kartografii i sfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Wyniki projektu zostały pozyskane ze strony internetowej Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska clc.gios.gov.pl

Obszar charakteryzuje się długim okresem wegetacyjnym, osiągającym 250 dni. Większość obszaru charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem rolniczej przestrzeni

produkcyjnej (ryc. 3.). Wskaźnik ten odzwierciedla potencjał rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynikający z warunków naturalnych[9].

Ryc. 4. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP)

Źródło: Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy 2018

Gleby gminy Niegosławice charakteryzują się najlepszym wskaźnikiem rolniczej przydatności w województwie lubuskim.

Na terytorium Partnerstwa utworzono 2 rezerwaty przyrody:

[9] Objaśnienia wskaźnika na stronie IUNG w Puławach [dostęp: 29.03.2021 r.]

- „Buczyna Szprotawska" – w całości położony na terenie gminy Szprotawa (o pow. 152,32 ha). Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu mieszanego pochodzenia naturalnego o typie buczyn karpackich, z charakterystycznym bogatym runem.
- „Dąbrowa Brzeźnicka" – w całości położony na terenie gminy Brzeźnica (o pow. 5,88 ha). Rezerwat znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie rzeczki Brzeźniczanki. Celem utworzenia tego rezerwatu było zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i społecznych fragmentów grądu i dąbrowy świetlistej z licznymi dębami pomnikowymi[10].

Spośród 53 pomników przyrody jako charakterystyczny obiekt należy wymienić dąb „Chrobry" w pobliżu Piotrowic w gm. Szprotawa. Drzewo, uważane za najstarszy w Polsce dąb szypułkowy (rosnące od połowy XIII w.), o obwodzie ponad 10 m obumarło w 2020 r. Wcześniej przetrwało wiele kataklizmów, w tym odrodziło się po podpaleniu w 2014 r.

Ciekawym przykładem łączenia ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego (historycznego) jest Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Park Słowiański" położony w południowej części Szprotawy, na pow. 85,74 ha. Celem ochrony jest zarówno zachowanie krajobrazu pradoliny Bobru o wyjątkowych wartościach przyrodniczo-widokowych, jak i elementów antropogenicznych, w tym Grodu Chrobry, stanowiącego pozostałości prastarego obiektu osadniczego o walorach obronnych.

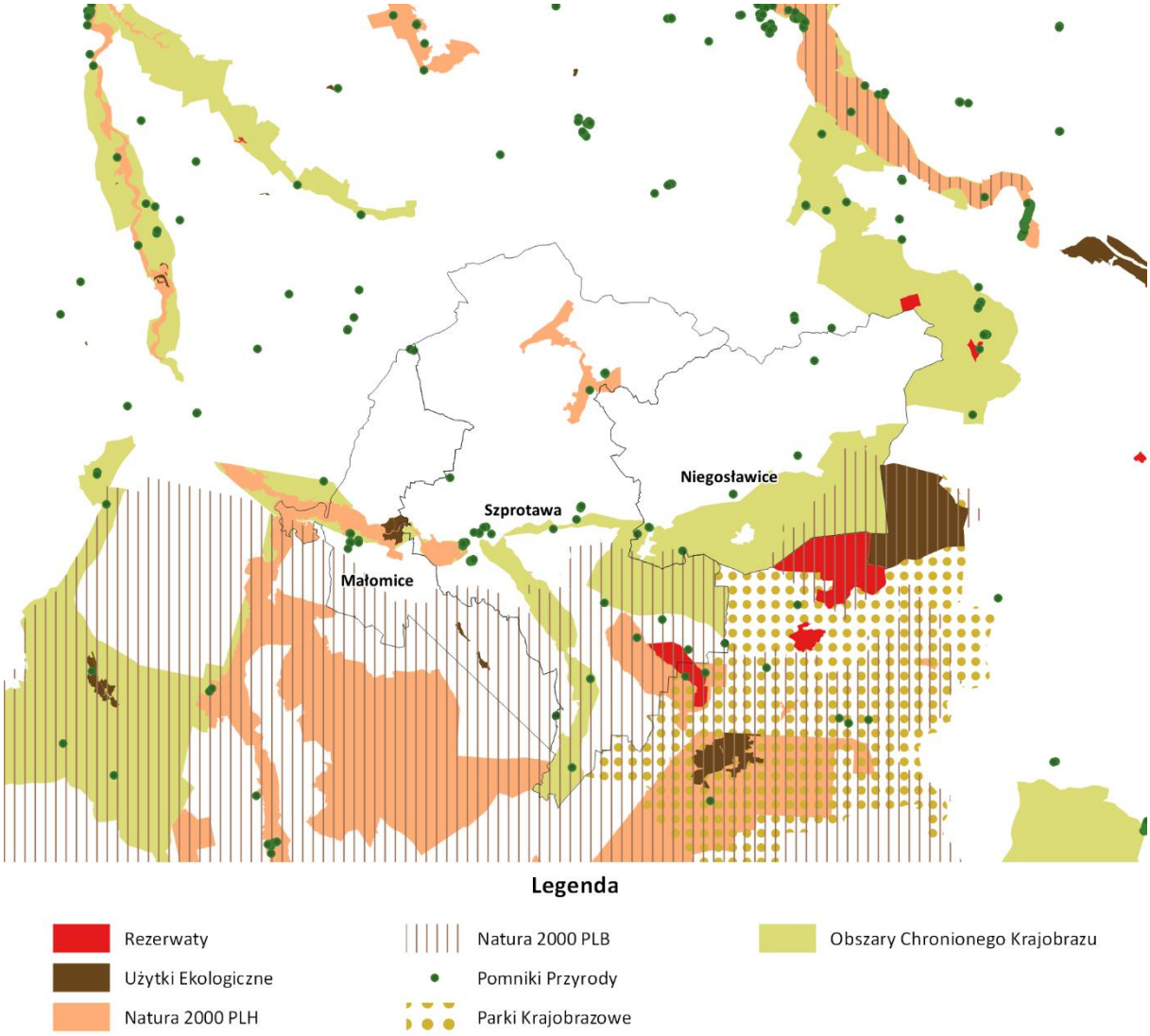
Inne formy ochrony to fragmenty obszarów chronionego krajobrazu:

- Dolina Bobru – obszar o powierzchni 13 131 ha położony m.in. w gminach: Małomice (715 ha), Szprotawa 1890 ha;
- Wzgórza Dalkowskie – obszar o powierzchni 982 ha położony m.in. w gminie Niegosławice (338 ha);
- Dolina Brzeźnicy – obszar o powierzchni 2542 ha położony m.in. w gminie Brzeźnica (1040 ha);
- Dolina Szprotawki – obszar o powierzchni 5570 ha położony w gminach: Niegosławice (5070 ha), Szprotawa (500 ha);

oraz fragment obszaru Bory Dolnośląskie na terenie gm. Małomice (44 ha).

[10] opis rezerwatu [dostęp: 26.03.2021 r.]

Ryc. 5. Formy ochrony przyrody

Opracowanie ZMP na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

Jak można zauważyć na powyższej rycinie, tereny objęte ochroną przyrody są skoncentrowane w południowej części terytorium Partnerstwa.

Powiat żagański należy do III strefy energii wiatrowej, co oznacza, że na jego terenie występują korzystne warunki meteorologiczne dla rozwoju tego rodzaju energetyki. Energia użyteczna wiatru w tej strefie na wysokości 30 m n. p. m. kształtuje się na poziomie 750–1000 kWh/m^2/rok[11].

[11] Program ochrony środowiska na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019 dla powiatu żagańskiego.

Na terenie powiatu funkcjonuje 18 małych elektrowni wodnych na Bobrze, Czernej i Szprotawie. Korzystna, południowo-zachodnia ekspozycja stoków Wzgórz Dalkowskich predestynuje ten teren do pozyskiwania energii słonecznej, ale także do upraw winorośli.

Przez teren gmin Małomice i Szprotawa przebiega droga krajowa nr 12, przecinająca Polskę z zachodu na wschód od Łęknicy do Dorohuska przez Głogów, Leszno, Piotrków Trybunalski, Radom, Lublin. Przez gminę Niegosławice biegnie fragment drogi ekspresowej S3, stanowiącej część transeuropejskiej trasy E65 i Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego, łącząca Skandynawię z wybrzeżem Adriatyku. Na terenie Partnerstwa droga nie ma jednak żadnego węzła, najbliższe są w sąsiednich gminach na wysokości Nowego Miasteczka i Gaworzyc. Osią drogową na kierunku południkowym jest droga wojewódzka nr 297 biegnąca przez gm. Szprotawa, zapewniająca dojazd z jednej strony do drogi S3 i stolic województwa, z drugiej – do autostrady A18 i w kierunku Karkonoszy.

Obszar Partnerstwa przecina równoleżnikowo linia kolejowa nr 14. Trasa ta, łącząca Żagań z Głogowem przez Szprotawę i Niegosławice, stanowiąca część ważnego niegdyś (zwłaszcza w transporcie towarów i wojska) ciągu Forst/Tuplice – Łódź Kaliska jest obecnie czynna tylko dla sporadycznie kursujących pociągów towarowych. Południowym skrajem obszaru biegnie linia kolejowa nr 275, relacji Wrocław – Guben, przebiegająca też przez Legnicę i Żagań. Linia, dawniejsza magistrala łącząca Berlin ze Śląskiem, ma obecnie drugorzędne znaczenie, jednak kursują nią zarówno pociągi osobowe jak i towarowe, obsługując stacje w Małomicach i Lesznie Górnym (gm. Szprotawa).

Teren Partnerstwa odznacza się interesującą historią, stanowiąc zachodni skraj historycznych ziem śląskich. Pozostałością w terenie są biegnące po zachodniej stronie doliny Bobru Wały Śląskie, ziemne przeszkody terenowe wkomponowane w naturalne ukształtowanie terenu, na niektórych odcinkach zinwentaryzowane i uznane jako zabytek. Dziedzictwo przeszłości zostało w dużym stopniu zachowane przez brak istotnych zniszczeń w czasie ostatniej wojny.

Tabela 2. Klasyfikacja gmin Partnerstwa Razem dla rozwoju powiatu żagańskiego

Gmina	Typ gminy	Funkcje gminy
Brzeźnica	wiejska	umiarkowana funkcja rolnicza (I4)
Małomice	miejsko-wiejska	umiarkowana funkcja rolnicza (I3)
Niegosławice	wiejska	umiarkowana funkcja rolnicza (I4)
Szprotawa	miejsko-wiejska	umiarkowana funkcja rolnicza (I3)

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie klasyfikacji P. Śleszyńskiego[12]

Powyższa tabela wskazuje na pewne podobieństwo funkcjonalne gmin, co może być podstawą formułowania celów i projektów rozwojowych.

- Gmina Brzeźnica

Gmina Brzeźnica położona leży w północnej części powiatu żagańskiego i jednocześnie stanowi północną część Partnerstwa. Brzeźnica znajduje się 30 km na południe od Zielonej Góry i 50 km od granicy z Niemcami. Zamieszkują ją 3733 osoby, a powierzchnia wynosi 122 km^2. Na terenie gminy występują zabytki budownictwa, architektury sakralnej i świeckiej. Wyróżniający się element etnograficzny stanowią pochodząca z Bukowiny grupa górali czadeckich, którzy kultywują swój folklor w zespołach i kapelach ludowych. Zespoły te można obejrzeć i wysłuchać na corocznej, odbywającej się już od 14 lat imprezie "W maju na Pasionku" (zdjęcie 1.).

Gmina ma rolniczy charakter ze względu na występowanie żyznych gleb.

[12] Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego. Śleszyński P., Komornicki T., Przegląd Geograficzny 2016.

Fot. 1. Występ zespołu folklorystycznego z gm. Brzeźnica

Źródło: Strona o folklorze w gm. Brzeźnica

- Gmina Małomice

Gmina Małomice leży zachodniej części terytorium Partnerstwa, sąsiadując z gm. Żagań. Przez terytorium gminy przepływa Bóbr, do którego wpadają Iławka i Ruda. Powierzchnia gminy wynosi 80 km^2, a liczba ludności to 5174 osób, w tym Małomice zamieszkuje 3458.

Małomice mają połączenia kolejowe z Żaganiem, Zieloną Górą, Legnicą, Wrocławiem, a także Warszawą oraz autobusowe ze Szprotawą i Żaganiem. Bogactwami naturalnymi gminy są piaski, żwiry, iły, gliny pylaste i ruda darniowa. W lokalnej historii gospodarczej rysuje się specjalizacja w zakresie przemysłu blacharskiego (wcześniej istniała tu huta) i materiałów ogniotrwałych. Gmina dysponuje także terenami inwestycyjnymi przeznaczonymi pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne oraz na cele przemysłowo-usługowe. Największą atrakcją w zakresie spędzania czasu wolnego jest Zalew Małomicki wraz z otaczającą infrastrukturą (fot. 2).

Spośród licznych obiektów dziedzictwa historycznego warto wskazać zamek graniczny Janowiec, pałac w Chichach, kościoły w Małomicach, Chichach i Janowcu.

Fot. 2. Wieczór nad zalewem w Małomicach

Źródło: Małomice w obiektywie, fot. E. Thomas [dostęp: 29.03.2021 r.]

- Gmina Niegosławice

Gmina położona jest na Równinie Szprotawskiej i obszarze Wzgórz Dalkowskich będących fragmentem Wału Trzebnickiego i obejmuje obszar 136 km^2, zamieszkiwany przez 4357 osób. Położona jest w odległości 50 km od Zielonej Góry i 80 km od granicy polsko-niemieckiej. Przez północno-zachodni fragment gminy przebiega droga ekspresowa S3 i droga wojewódzka nr 333 relacji Nowa Sól – Legnica, stanowiąca stary przebieg drogi krajowej nr 3. Obszar gminy należy do tych terenów historycznego Śląska, na którym najwcześniej rozwinęło się osadnictwo wiejskie, czego świadectwem są liczne zabytki sakralne i świeckie. Na terenie gminy występują iły, gliny zwałowe, piaski, żwiry, torfy. Gmina ma charakter typowo rolniczy.

Z Niegosławic pochodził Günter Blobel (1936-2018), biolog, noblista (odwiedził miejscowość w 2001 r.).

Fot. 3. Stacja Niegosławice z pociągiem retro

Źródło: flickr.com, fot. Grzegorz Kochan [dostęp: 29.03.2021 r.].

- Gmina Szprotawa

Siedziba gminy położona jest w odległości ok. 17 km od Żagania, niespełna 50 km na południe od Zielonej Góry. Powierzchnia gminy wynosi 233 km^2 i jest zamieszkiwana przez 20610 osób. Gmina leży na pograniczu Niziny Śląsko-Łużyckiej i Wału Trzebnickiego. W głównej mierze gmina ma charakter rolniczy, z wyraźnym podziałem na część północną – typowo rolniczą oraz południową, gdzie przeważa gospodarka leśna.

W Iławie, stanowiącej część Szprotawy, miało dojść do powitania cesarza Ottona III, zmierzającego do grobu Św. Wojciecha, przez Bolesława Chrobrego. Miejsce to upamiętniono obeliskiem z kamieni.

Teren gm. Szprotawa to także zgrupowanie ok. 30 zabytkowych drogowskazów z XIX w. i starszych, na kamieniach ustawionych w naturalnych lokalizacjach na terenie gminy, nazwane Parkiem Kamiennych Drogowskazów[13].

[13] Por. Artykuł Macieja Boryny o Parku [dostęp: 27.03.2021 r.]

W Szprotawie w 1938 r. urodził się dr Klaus Hänsch Przewodniczący Parlamentu Europejskiego w latach 1994 – 1997. W 2000 r. został Honorowym Obywatelem Gminy i Miasta Szprotawa.

W podszprotawskich Wiechlicach do 1992 r. funkcjonowało lotnisko wojskowe, po II wojnie światowej użytkowane przez Armię Czerwoną. Jest to teren z dużym potencjałem. Wyznaczono tu podstrefę Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

W sferze gospodarczej gminy dominuje przemysł dziewiarski, elektromechaniczny, drzewny i spożywczy.

Fot. 4. Widok Starego Miasta w Szprotawie

Źródło: Galeria Szprotawa współczesna [dostęp: 29.03.2021 r.]

Wszystkie gminy tworzące Partnerstwo znajdują się wśród dziesięciu gmin z najniższą wartością wskaźnika syntetycznego ogółem, odzwierciedlającego sytuację demograficzną, społeczną i gospodarczą w 2017 r. według Analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej gmin województwa lubuskiego wraz z badaniem ich potrzeb rozwojowych (Plawgo B. i in. 2018), aczkolwiek sytuacja w niektórych aspektach poprawia się. Opracowanie to powstało na zamówienie samorządu województwa dla większego osadzenia opracowania wykonanego pod kier. P.

Śleszyńskiego[14] w kontekście terytorialnym – uwarunkowań i czynników rozwojowych gmin województwa lubuskiego - im niższa wartość wskaźnika, tym trudniejsza sytuacja.

Tabela 3. Dziesięć gmin województwa lubuskiego z najniższą wartością wskaźnika syntetycznego ogółem (2017 r.)

Gmina	Wskaźniki syntetyczne cząstkowe			Wskaźnik syntetyczny ogólny
	sytuacja demograficzna	sytuacja gospodarcza	sytuacja społeczna	
Bledzew	0,48	0,22	0,31	0,31
Brzeźnica	**0,50**	**0,24**	**0,30**	**0,31**
Wymiarki	0,44	0,20	0,41	0,33
Małomice	**0,37**	**0,26**	**0,39**	**0,33**
Gubin (w)	0,60	0,21	0,34	0,34
Trzebiel	0,44	0,21	0,45	0,35
Gozdnica	0,25	0,36	0,39	0,35
Kolsko	0,46	0,28	0,38	0,36
Niegosławice	**0,52**	**0,25**	**0,38**	**0,36**
Szprotawa	**0,39**	**0,31**	**0,41**	**0,36**

Źródło: Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej gmin województwa lubuskiego wraz z badaniem ich potrzeb rozwojowych, Warszawa, 2018 r.

Poprawa następuje w zakresie demografii w gminach Niegosławice i Małomice, w zakresie gospodarki w gminie Niegosławice, w aspektach społecznych - w gm. Niegosławice i Szprotawa, pogorszeniu uległa zaś (choć w niewielkim stopniu) sytuacja gospodarcza w gm. Małomice;

[14] Śleszyński P. i in. 2016, op. cit.

Natomiast ogólnie poprawa nastąpiła w gminie Niegosławice. Są to oczywiście wskaźniki relatywne, w porównaniu z innymi gminami województwa.

- Partnerstwo zostało zawiązane w związku z realizacją projektu CWD
- podstawy współpracy wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030
- położenie na skraju Polski i na skraju województwa
- obszar ma duży – niewykorzystany – potencjał przyrodniczy i kulturowy
- najwyższe wskaźniki wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej w województwie
- korzystne warunki do rozwoju OZE
- gminy partnerstwa znajdują się wśród 10 gmin o najtrudniejszej sytuacji w województwie

1.2 Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze partnerstwa oraz określenie wiodących funkcji na obszarze

Na terenie Partnerstwa ujawniają się typowe zależności dotyczące korzystania z usług. Jak wykazały przeprowadzone badania, z większości kategorii usług podstawowych mieszkańcy korzystają w gminie zamieszkania:

- 80% zakup żywności i artykułów gospodarczych,
- 69% podstawowa opieka zdrowotna,
- 61% usługi typu ‘beauty’,
- 58% edukacja przedszkolna, żłobek oraz usługi bankowe i finansowe,
- 51% usługi budowlano-remontowe,
- 50% zakupy na targowiskach,
- 31% usługi rolnicze,
- 29% usługi kultury popularnej i rozrywki,
- 26% imprezy sportowe.

Inne gminy Partnerstwa „powiększają” ten wynik maksymalnie o 22% (w przypadku usług finansowych oraz budowlanych i remontowych).

Kategorie usług trudniej dostępne w gminach mniejszych (edukacja ponadpodstawowa, edukacja dorosłych, pośrednictwo zawodowe, wizyty u lekarzy specjalistów, większe zakupy budowlane i większe zlecenia usług remontowych, uczestnictwo w części imprez sportowych i kulturalnych) załatwiane są w Żaganiu i Szprotawie.

W Szprotawie mieszkańcy Partnerstwa załatwiają sprawy związane z usługami opiekuńczymi i rehabilitacyjnymi. Tu mieści się też kilka agend Starostwa Powiatowego (filie Wydziału Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Budownictwa, Wydziału Geodezji, Kartografii, Katastru i Nieruchomości, Referatu Rejestracji Pojazdów i Kierowców.

Usługi wyższego rzędu, takie jak wydarzenia z zakresu kultury wysokiej, lecznictwo specjalistyczne, załatwiane są w ośrodku wojewódzkim i innych dużych miastach.

Nie wskazano kategorii usług czy powszechnych aktywności, dla których na teren Partnerstwa przyciągane są osoby z zewnątrz. Z wypowiedzi mieszkańców trudno więc wywnioskować o specyficznej specjalizacji terenu PRDRPZ, raczej jest to naturalna hierarchia ośrodków, a „domknięcie" poszczególnych gmin jest nieco większe niż w skali kraju.

Warto zwrócić uwagę na odsetek niekorzystających z poszczególnych kategorii usług:

- 54% z usług rolniczych,
- 22% z kultury wysokiej (teatr, wystawy),
- 33% z imprez sportowych, zawodów.

Zwłaszcza pierwsza z liczb to ważny wskaźnik pokazujący przeważająco nierolniczy charakter zajęć ludności.

Również pytanie o aktywności realizowane w gminie pokazuje pewną naturalną kolej rzeczy:

- 70% bierze udział w uroczystościach religijnych,
- 56% wykonuje pracę zawodową,
- 50% prowadzi aktywność fizyczną, 43% społeczną,
- 31% realizuje własne zainteresowania.

42% mieszkańców nie podejmuje w ogóle aktywności społecznej. I te statystyki niemal odpowiadają krajowym.

Pytanie o sposoby przemieszczania się mieszkańców ukazało, że:

- 86% porusza się niemal wyłącznie prywatnymi samochodami,
- 70% respondentów nie korzysta w ogóle z transportu zbiorowego,
- 20% korzysta rzadko,
- 34% w ogóle nie jeździ rowerem, 30% rzadko,
- 16% chodzi pieszo.

Te wyniki również są podobne do ogólnokrajowych, przy czym odbiegają w kilku aspektach. I tak częstotliwość korzystania z transportu zbiorowego jest bardziej zróżnicowana (w kraju często korzysta ok. 10%, rzadko 31% a wcale 58%), a odsetek niejeżdżących rowerami znaczniejszy (44%).

44% mieszkańców gmin Szprotawa i Małomice nigdy nie odwiedza gminy Niegosławice.

Mieszkańcy gminy Brzeźnica prawie w ogóle nie odwiedzają innych gmin Partnerstwa, poza Szprotawą (17% średnio często). Dotyczy to głównie mieszkańców południowej części gminy, większość sprawy załatwia w Żaganiu i Kożuchowie.

W opinii liderów zależności te kształtują się nieco odmiennie. Pytani liderzy ocenili, że w poszczególnych gminach w najwyższym stopniu korzysta się z usług takich jak:

- 94% edukacja i opieka nad dziećmi,
- 79% zakup żywności i artykułów gospodarczych,
- 75% podstawowa opieka zdrowotna,
- 50% imprezy sportowe, usługi budowlane, remontowe.

W opinii liderów w niektórych przypadkach, jak np. usługi remontowe, handel targowiskowy, mieszkańcy gmin Partnerstwa zaspokajają te potrzeby w mniejszym stopniu niż średnio w kraju. Mniejsze znaczenie jest przykładane do usług rolniczych.

Siatka transportu zbiorowego (ryc. 6.) ukazuje, że najsilniejsze powiązania komunikacyjne łączą Brzeźnicę i Małomice z Żaganiem. Brzeźnica leży na trasie często obsługiwanych połączeń z Żagania do Zielonej Góry, między Małomicami a Żaganiem kursują autobusy PKS, MZK i pociągi 3 przewoźników. W przypadku Szprotawy ruch do Żagania rozkłada się na dwie relacje autobusowe – przez Małomice i przez Bobrzany, ponadto miasto leży na trasie ważnych połączeń z Zielonej Góry w kierunku Bolesławca i Jeleniej Góry. Brak jest połączeń między Brzeźnicą a pozostałymi gminami Partnerstwa.

Ryc. 6. Schemat połączeń autobusowych i kolejowych terenu Partnerstwa

Źródło: opracowanie własne.

Remont linii kolejowej z Głogowa do Żagania jest brany pod uwagę przez Urząd Marszałkowski w nowym RPO. Obecnie transport osób jest tu zawieszony, a transport towarów odbywa się przez pociągi zdawcze, obsługujące lokalnych kontrahentów, wywożące głównie drewno z wycinek, a przywożące nawozy dla rolnictwa.

Migracje pomiędzy gminami Partnerstwa, rejestrowane w statystykach meldunkowych i danych GUS mają niewielką skalę, rzędu kilku osób rocznie. Najwięcej przemieszczeń dokonuje się pomiędzy terenami miejskimi i wiejskimi w obrębie tej samej gminy (Szprotawa, Małomice) oraz do Żagania i gm. Żagań. Większą skalę mają migracje do Zielonej Góry.

Wiodącymi firmami w Szprotawie są:

- Valuepack Europe Sp. z o.o. - specjalizuje się w pakowaniu produktów spożywczych i medycznych;
- PPHU Martpol - producent kołder, poduszek, wyrobów pikowanych, dzianin;

- Nord Systemy Napędowe sp. z o.o. – fabryka silników elektrycznych, zlokalizowana w Wiechlicach, w podstrefie Szprotawa Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

W Małomicach dominują zakłady przemysłu metalowego, producenci opakowań, wpisujący się w tradycje lokalnego przemysłu[15]:

- Tiga-Cynk Sp. z o.o.,
- Wuppermann Polska Sp. z o.o.,
- B&B Opakowania Sp. z o.o.,

funkcjonuje tu także zakład firmy Silgan Metal Packaging Szprotawa Sp. z o.o. Poza tym gmina jest ośrodkiem produkcji jajczarskiej.

W gm. Niegosławice czołowym producentem jest filia szprotawskiej firmy MARTPOL Sp. z o.o. Sp. k.

W gminie Brzeźnica największymi firmami są lokalne zakłady przetwórstwa spożywczego: piekarnia i masarnia.

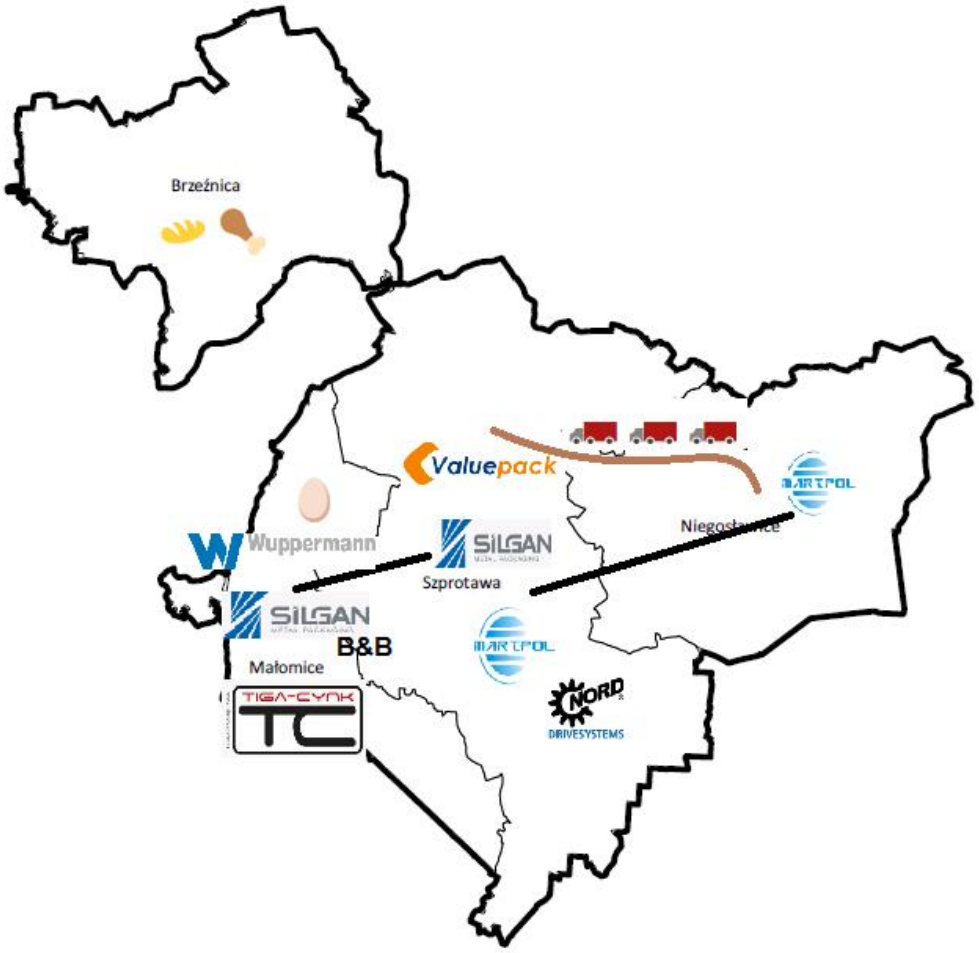
Poza tym na terenie PRDRPZ funkcjonuje wiele firm transportowych, obsługujących szerokie tereny w Polsce i Europie.

Można więc stwierdzić, że na poziomie lokalnym występuje pewna specjalizacja w zakresie produkcji opakowań, zwłaszcza metalowych, oraz powiązania organizacyjne między niektórymi firmami (ryc. 7). Nie zidentyfikowano jednak istotnych powiązań surowcowych ani technologicznych pomiędzy lokalnymi przedsiębiorstwami. Zakłady materiałów ogniotrwałych, bazujące na pobliskich złożach glin zostały zlikwidowane. Także przedsiębiorstwa branży metalowej sprowadzają blachy z zewnątrz, jako że małomickie hutnictwo stanowi daleką przeszłość.

Czynnikiem lokalizacji firm, zwłaszcza w ostatnim czasie, były więc ulgi wynikające z objęcia SSE oraz zabiegi lokalnych włodarzy bardziej, aniżeli możliwość korzystania z lokalnych surowców czy powiązań technologicznych.

[15] Dźwignią rozwoju Małomic w XVIII-XIX w. było hutnictwo metali, obecnie jednak tutejszy przemysł nie korzysta z lokalnych surowców.

Ryc. 7. Firmy i ich powiązania na terenie Partnerstwa

Źródło: opracowanie własne.

Z uzyskanych materiałów trudno wskazać jednoznacznie wiodące gałęzie działalności gospodarczej. W strukturze zatrudnienia dominują usługi (służące jednak obsłudze miejscowych mieszkańców, z zachowaniem hierarchii ośrodków), mniejsze znaczenie ma działalność produkcyjna, nieco większe niż ogółem w regionie – rolnictwo, jednak nie jest wskazywane jako istotna specjalizacja.

- naturalna hierarchia ośrodków i niska centralność usług – główna rola Żagania i Szprotawy, ale oferta tych ośrodków te nie przyciąga osób w skali ponadlokalnej na większą skalę
- obszar nie jest postrzegany przez pryzmat funkcji rolniczej
- niepełne powiązania transportowe między ośrodkami gminymi, powiązania technologiczno-organizacyjne między niektórymi firmami

1.3 Współpraca z kluczowymi partnerami instytucjonalnymi dysponującymi zasobami, które mogą powiększyć potencjał rozwojowy partnerstwa

W opinii ankietowanych liderów lokalnych największy wpływ na rzeczywistość lokalną mają:

- wójtowie (91%),
- rady gmin (77%),
- starostowie (59%)

– tu oceny pokrywały się niemal z obrazem uzyskanym w skali kraju i pokazują praktyczną realizację zasady pomocniczości.

Natomiast jako najmniejszy wskazano wpływ:

- dużych firm zagranicznych (55% wskazań o braku wpływu),
- korzystających z pomocy społecznej (36%),
- partii politycznych, lokalnych polityków, komitetów wyborczych (27%)

– w tym przypadku oceny były surowsze od ogólnopolskich, gdzie wskazania były podobne, jednak w mniejszym stopniu wskazywano na brak wpływu wymienionych instytucji i grup.

Widać więc, że teren PRDRPZ postrzegany jest jako pozostający na uboczu zainteresowania dużych „graczy" – wielkiego biznesu, oraz że w życiu codziennym kluczowe znaczenie mają decyzje podejmowane lokalnie.

Jako wewnętrzne, pozostające w gestii samorządów, czynniki sprzyjające współpracy na obszarze Partnerstwa wskazane zostały (w nawiasach analogiczne wskazania w skali Polski):

- sieć edukacyjna 82% (67%),
- infrastruktura sportowo-rekreacyjna i turystyczna 77% (72%),
- realna polityka i praktyka poszczególnych gmin 73% (65%),
- działania samorządu powiatowego 73% (60%),
- infrastruktura drogowa 73% (71%),
- system opieki zdrowotnej 73% (54%),
- planowanie przestrzennej na poz. lokalnym i regionalnym 68% (58%),
- infrastruktura kultury 68% (67%),
- relacja między liderami i władzami samorządów 68% (61%).

Gorsze wyniki (nieco poniżej 50%) odnotowano w przypadku systemów komunikacji zbiorowej – widać, że jest to zagadnienie nastręczające problemów na poziomie lokalnym.

Wskazano wiele czynników sprzyjających współpracy. Zauważa się wyraźnie wyższe oceny własnych działań samorządów, wynikających z ich zakresu kompetencji, sprawstwa, wyraźnie wyższe oceny relacji, współpracy, także uwarunkowań związanych z infrastrukturą, aniżeli średnio w Polsce. Jest to dobry prognostyk do planowania wspólnych działań na obszarze Partnerstwa.

Jako czynniki zewnętrzne, generalnie niezależne od samorządów sprzyjające współpracy i integracji obszaru Partnerstw (na tle kraju) wskazano:

- rozwój nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych 64% (76%),
- podział administracyjny i kompetencyjny JST 59% (40%),
- rozwój mediów społecznościowych oparty na wiedzy i danych (big data) 55% (60%),
- położenie i warunki naturalne gmin w OP 50% (57%),
- przemiany na rynku pracy i zmiany struktury rolnictwa 36% (44%).

Jako czynniki niesprzyjające natomiast wymieniono tutaj:

- niepewność sytuacji politycznej, gospodarczej i pandemicznej 73% (69%),
- starzejące się społeczeństwo 59% (54%),
- depopulacja terenów wiejskich i małych miast 59% (46%).

Widoczny jest mniejszy „entuzjazm” co do czynników sprzyjających współpracy (poza aspektem podziału administracyjnego i kompetencyjnego). Zwraca uwagę większa świadomość problemów demograficznych niż w skali ogólnokrajowej.

a) Wymiar instytucjonalny

Partnerstwo Razem dla rozwoju powiatu żagańskiego powstało w związku z realizacją Projektu CWD. Samorządy tworzące Partnerstwo nie zawiązały w tym składzie formalnej współpracy poza przynależnością do powiatu żagańskiego.

Powiat Żagański podejmuje się współpracy między samorządowej uczestnicząc w Związku Powiatów Lubuskich, Związku Powiatów Polskich, Lubuskiej Radzie Samorządowej, Stowarzyszeniu Gmin RP Eureregionu „Sprewa – Nysa – Bóbr".

W ramach współpracy ze ww. Stowarzyszeniem realizowano wiele projektów wraz z partnerami z Niemiec: Senftenbergiem, powiatem Ober -Spree – Lausitz i powiatem Gorlitz. Ostatnie wspólne projekty zrealizowano w 2015 r.

Wszystkie gminy Partnerstwa należą do Zrzeszenia Gmin Województwa Lubuskiego oraz Stowarzyszenia Gmin RR Eureregion „Sprewa – Nysa – Bóbr". Zrzeszenie Gmin Województwa Lubuskiego stanowi wspólną reprezentację wszystkich 82 gmin województwa – to jedyny taki przypadek w Polsce. Organizacja skupia się przede wszystkim na wnoszeniu inicjatyw poprawiających jakość stanowionego w Polsce prawa samorządowego.[16]

Gmina Małomice współpracuje z partnerem zagranicznym – gminą Zeuthen w Niemczech. Gmina Szprotawa współpracuje z dwoma miastami w Niemczech: Gevelsberg z Westfalii i Spremberg z Brandenburgii. Gminy Brzeźnica, Szprotawa i Niegosławice współtworzą Lokalną Grupę Działania Wzgórza Dalkowskie, która zajmuje się wdrażaniem Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego.

b) Wymiar społeczny

Wszystkie samorządy z terenu Partnerstwa w sposób mniej czy bardziej aktywny współpracują z podmiotami z innych sektorów na swoim terenie. Przykładowo Więzi współpracy łączą gminę Niegosławice ze stowarzyszeniami na tym terenie, Zespołem Pieśni i Tańca „ Łastiwoczka" z Gminy Przemków, OSP na terenie gminy

Współpraca administracji lokalnej z przedsiębiorcami ma różny charakter i skalę. W 3 gminach (Małomice, Niegosławice, Szprotawa) zadeklarowano stałą współpracę (kontakty) burmistrza/wójta z lokalnym biznesem. Kontakty te nie mają obecnie charakteru zinstytucjonalizowanego. W żadnej z gmin nie potwierdzono istnienia formalnej organizacji przedsiębiorców.

[16] Strona Stowarzyszenia [dostęp: 27.03.2021 r.]

Natężenie tych kontaktów i różnorodność form są powiązane z wielkością gminy – w gminach miejsko-wiejskich funkcjonują formuły spotkań i uzgodnień na rzecz rozwoju gminy, promocji lokalnych firm, jedynie w Szprotawie natomiast prowadzona jest aktywniejsza polityka inwestycyjna i współpraca ze szkołami ponadpodstawowymi z racji ich funkcjonowania w mieście.

1.4 Analiza aktualnych polityk rozwoju partnerów

Wszystkie gminy współtworzące Partnerstwo oraz powiat żagański mają (lub do niedawna miały) aktualne strategie rozwoju. Dokumenty te, przy różnej szczegółowości, odnoszą się do większości zagadnień związanych z rozwojem i zadaniami gmin, określonymi w ustawie o samorządzie gminnym. Celów nie wyznaczono w zakresie budownictwa socjalnego, ponieważ z uwagi na zmianę przepisów nie stanowi ono już osobnej kategorii od budownictwa komunalnego.

Poddano więc analizie treści zapisy celów strategicznych gmin pod kątem tematów, które się w nich przewijają (tab. 4.).

Tabela 4. Cele strategiczne samorządów tworzących Partnerstwo

Obszar	Powiat żagański	Brzeźnica	Małomice	Niegosławice	Szprotawa
Okres obowiązywania strategii	2015-2023	2014-2024	2014-2020	2016-2022	2015-2023
Cele strategiczne	Zwiększenie konkurencyjności powiatu żagańskiego (przedsiębiorczość, rolnictwo i przetwórstwo, turystyka) Poprawa jakości życia mieszkańców (bezpieczeństwo socjalne, zdrowotne i publiczne, edukacja i kształcenie ustawiczne, zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych, rozwój administracji i społeczeństwa obywatelskiego) Rozwój infrastruktury powiatu żagańskiego (komunikacja, infrastruktura techniczna, mieszkalnictwo)	Tworzenie warunków rozwoju oraz sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania społeczeństwa Rozwój lokalnej gospodarki poprzez wspieranie przedsiębiorczości oraz nowoczesnych gospodarstw rolnych Rozwój infrastruktury techniczno –środowiskowej Ochrona walorów kulturowych gminy oraz stworzenie oferty agroturystycznej	(obszary) Gospodarka i edukacja Dziedzictwo, turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego Jakość życia mieszkańców Zarządzanie rozwojem gminy	Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej w tym służącej ochronie środowiska przyrodniczego Rozwój gospodarki lokalnej w tym rolnictwa, zdrowej żywności i turystyki Rozwój usług społecznych, edukacyjnych oraz działania na rzecz integracji i kształtowania postaw prospołecznych mieszkańców	Podniesienie konkurencyjności gospodarczej gminy Rewitalizacja obszarów zdegradowanych poprzez wielowymiarowe działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki Rozwój nowoczesnego kapitału ludzkiego i społecznego oraz silnego społeczeństwa informacyjnego

Źródło: opracowanie własne

Wiele zapisów jest zbieżnych. Prócz najpopularniejszych haseł, takich jak rozwój infrastruktury czy turystyki, coraz częściej akcentuje się zagadnienia związane z jakością życia, kapitałem ludzkim, kształceniem, edukacją (ryc. 8).

Ryc. 8. Najważniejsze cele strategiczne partnerów

Źródło: opracowanie własne przy użyciu menti.com

W kilku przypadkach można wskazać elementy specyficzne zapisów strategii gmin. W gminie Brzeźnica jako ważny kierunek zapisano wspieranie dziedzictwa lokalnego folkloru. W obszarze administracji jedynie w dokumencie gminy Szprotawa wskazano wzmocnienie współpracy terytorialnej, a także rozwój społeczeństwa informacyjnego. Z kolei w Małomicach wyakcentowano zarządzanie rozwojem gminy, w tym rozwój e-urzędu. Znaczenie odnawialnych źródeł energii w specjalizacji rozwojowej gminy znalazło wyraz tylko w Niegosławicach.

- duża zbieżność celów strategicznych samorządów w Partnerstwie
- niewiele specyficznych, zindywidualizowanych, kierunków rozwoju, niewiele odnosień do najnowszych wyzwań

2. Portret statystyczny obszaru partnerstwa – charakterystyka wskaźnikowa

Do analizy obszaru partnerstwa i poszczególnych gmin wykorzystano **Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL)**[17]. Jest to narzędzie pozwalające na ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego obszaru porozumień terytorialnych biorących udział w pilotażowym Projekcie Centrum Wsparcia Doradczego CWD oraz poszczególnych gmin w czasie i w relacji do innych gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju.

Monitor Rozwoju Lokalnego będąc narzędziem do analiz, służy do przygotowania diagnozy stanu obszaru, rozpoznania i oceny mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (specjalistyczna forma analizy SWOT).

2.1 Metodyka

Monitor Rozwoju Lokalnego wykorzystuje wyłącznie oficjalne dane statystyczne. Ich źródłem jest GUS lub Ministerstwo Finansów. Dane zbierane są dla wszystkich gmin w Polsce. Obejmują one informacje począwszy od 2013 roku. Mają zatem charakter zupełny i w pełni porównywalny. Na podstawie zebranych danych skonstruowano 152 wskaźniki (ich liczba może się zmienić wraz z rozwojem narzędzia).
W większości wskaźniki charakteryzują zjawiska lub działania w danym roku. Część wskaźników ma charakter średniej kroczącej 3-letniej. Dotyczy to przede wszystkim danych finansowych oraz niektórych wskaźników charakteryzujących się dużą i skokową zmiennością. W ten sposób zestaw danych lepiej wskazuje tendencje niż stan w danym roku.

Głównym punktem odniesienia analizy jest średnia z grupy porównawczej, przyjęta jako wartość charakteryzująca całą grupę jednostek o zbliżonej charakterystyce funkcjonalnej i uwarunkowaniach rozwojowych. Przedmiotem analizy (prezentacji) jest różnica między wartością wskaźnika dla gminy oraz średnią wartością wskaźnika

[17] Strona www monitora dla partnerstw [dostęp: 27.03.2021 r.]

w grupie porównawczej oraz odpowiednio - różnica między dynamiką zmian odnotowanych w gminie i w grupie porównawczej.

Wskaźniki, dla uzyskania ich porównywalności, poddano standaryzacji. W tym celu: (1) obliczono różnicę między wartością wskaźnika dla badanej gminy oraz średnią wartością wskaźnika w grupie porównawczej; (2) różnicę tą podzielono przez odchylenie standardowe wartości wskaźnika w grupie porównawczej. Wynik tej procedury pokazuje o ile wartość wskaźnika w badanej gminie różni się od średniej, przy czym różnica ta (in plus lub in minus) jest wyrażona jako krotność odchylenia standardowego w grupie porównawczej.

Wskaźniki dotyczące dynamiki zmian były obliczane następująco:

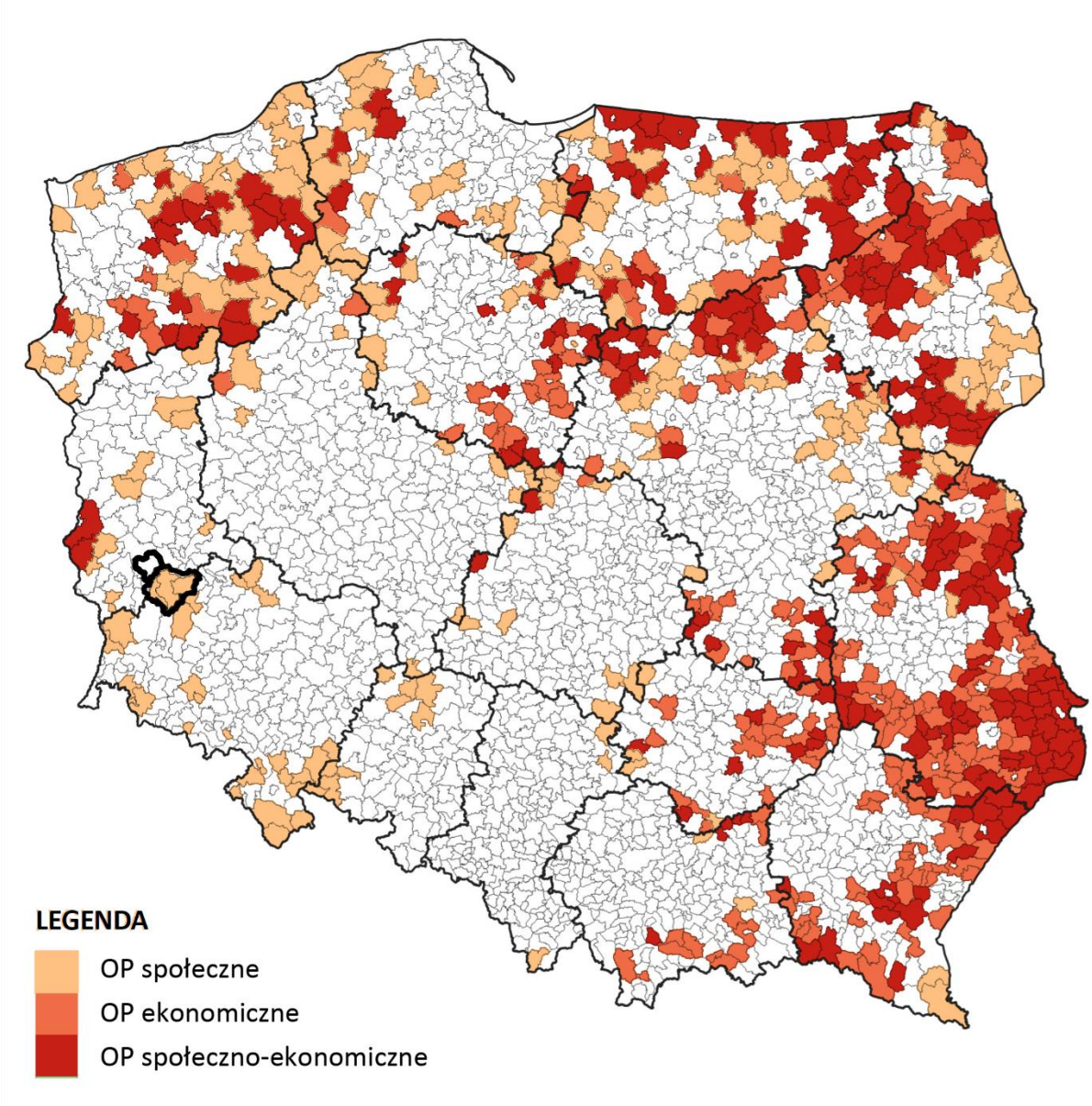
(1) obliczano różnicę między wartością wskaźnika w gminie X w roku n oraz roku n-4; (2) obliczano różnicę między średnią wartością wskaźnika w grupie porównawczej w roku n oraz roku n-4; (3) wynik działania nr 2 odejmowano od wyniku działania nr 1; (4) wynik działania nr 3 dzielono przez wartość odchylenia standardowego wskaźnika w grupie porównawczej w roku n.

Jeśli wskaźnik MRL ma charakter destymulanty (jego wzrost świadczy o pogorszeniu sytuacji w zakresie badanego zjawiska) jego wartość mnożona jest przez -1. Dzięki temu interpretacja wszystkich wskaźników jest jednorodna - wzrost oznacza sytuację pożądaną a spadek negatywną. Przyjęta standaryzacja i ujednolicenie kierunku oddziaływania pozwoliło na pełną porównywalność wszystkich wskaźników.

2.2 Analiza wskaźnikowa w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowo-przestrzennym

Obszar Partnerstwa (w szczególności gminy Małomice, Szprotawa i Niegosławice) charakteryzuje się dużym natężeniem problemów rozwojowych, zwłaszcza w sferze społecznej, co było przyczyną zakwalifikowania do kategorii obszarów problemowych przez P. Śleszyńskiego i in. (2018). Szczególne natężenie problemów w sferze społecznej ukierunkowuje skupienie uwagi w niniejszej analizie szczególnie na ten obszar, bez pomijania sfer: gospodarczej i środowiskowo-przestrzennej.

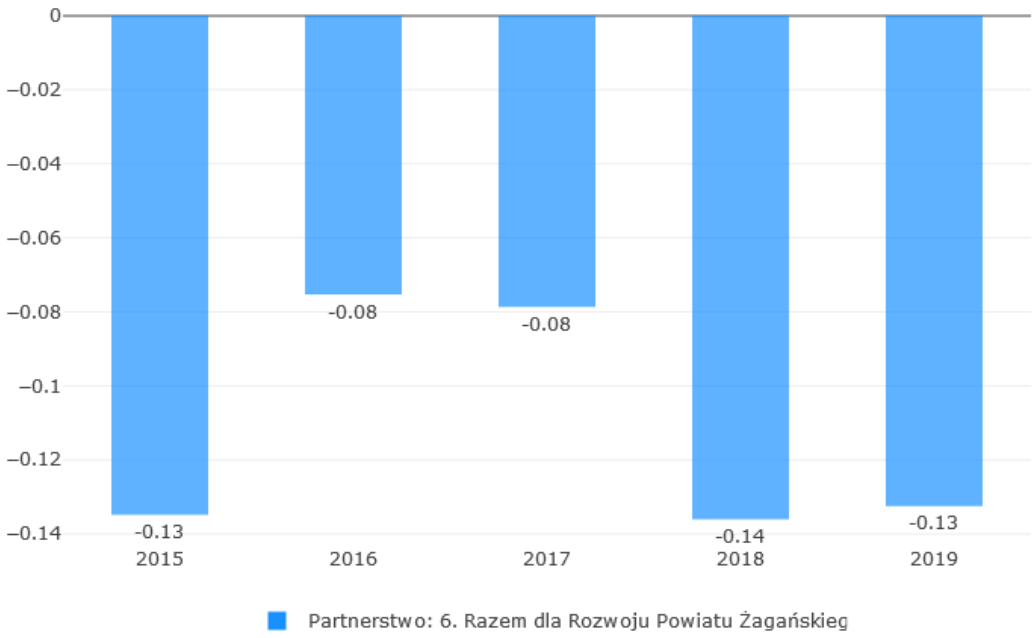
Ryc. 9. Delimitacja obszarów problemowych

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok. (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

Syntetyczny wskaźnik ogólny rozwoju dla Partnerstwa Razem dla rozwoju powiatu żagańskiego został obliczony jako średnia ważona wskaźników ogólnych poszczególnych gmin, ważonych liczbą mieszkańców i przedstawiony na poniższym wykresie słupkowym (ryc. 10.):

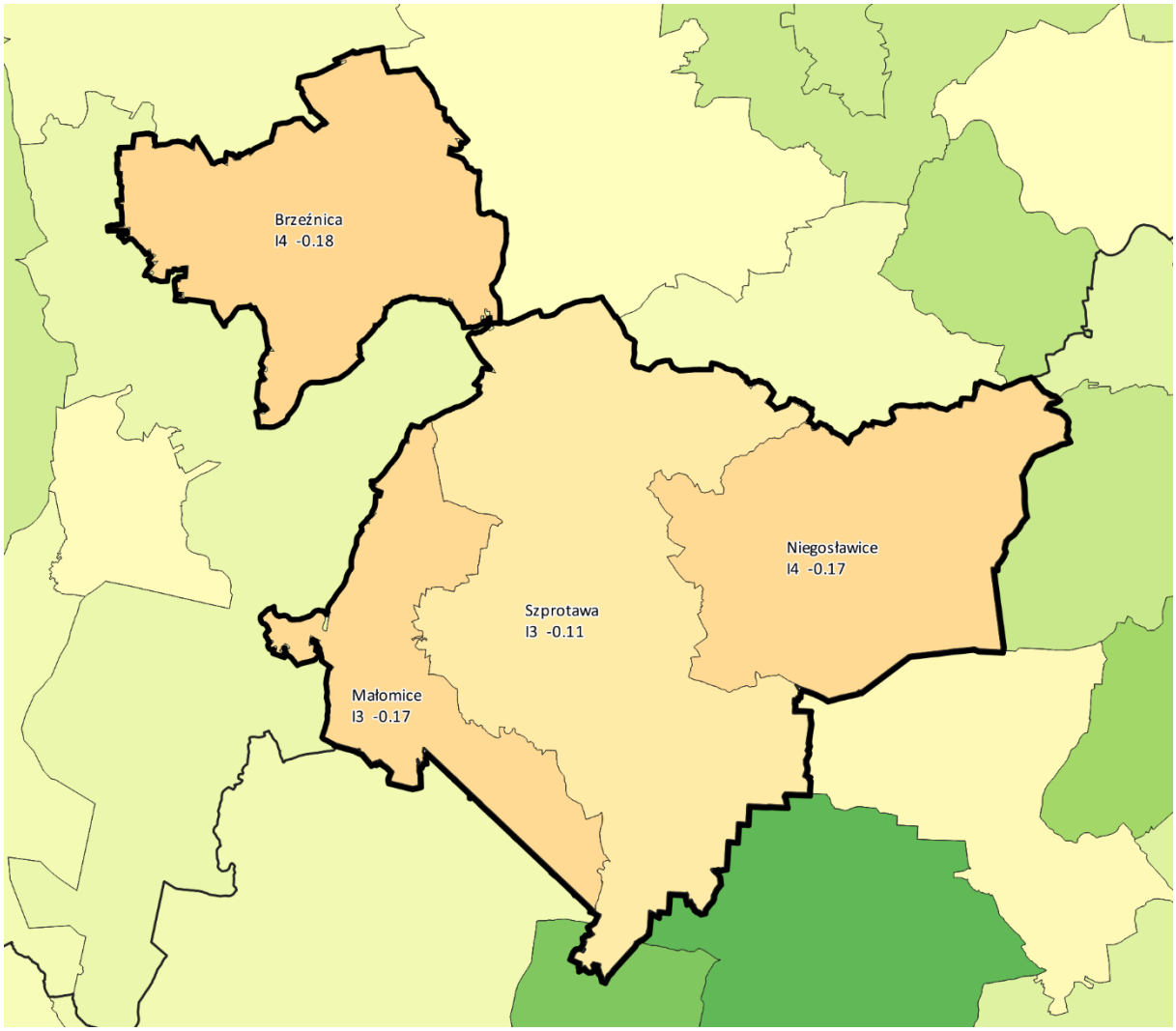
Ryc. 10. Ogólny wskaźnik rozwoju partnerstwa

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Sytuacja pożądana, to taka w której wartości są dodatnie oraz wzrastają. Wtedy można mówić o dobrej pozycji Partnerstwa w zakresie rozwoju społeczno – gospodarczego jego obszaru. W tym przypadku wskaźnik przyjmuje wartości ujemne i dynamika zmian jest ujemna. Wniosek jest taki, iż wskaźnik dla obszar partnerstwa znajduje się w czwartej ćwiartce wykresu. Jest to sytuacja wskazująca na problemy rozwojowe. Ich źródeł należy poszukiwać, analizując sytuację w poszczególnych wymiarach: społecznym, gospodarczym oraz środowiskowo – przestrzennym i obszarach wchodzących w ich skład. W ujęciu poszczególnych gmin ogólny, syntetyczny wskaźnik rozwoju prezentuje się następująco (ryc. 11.):

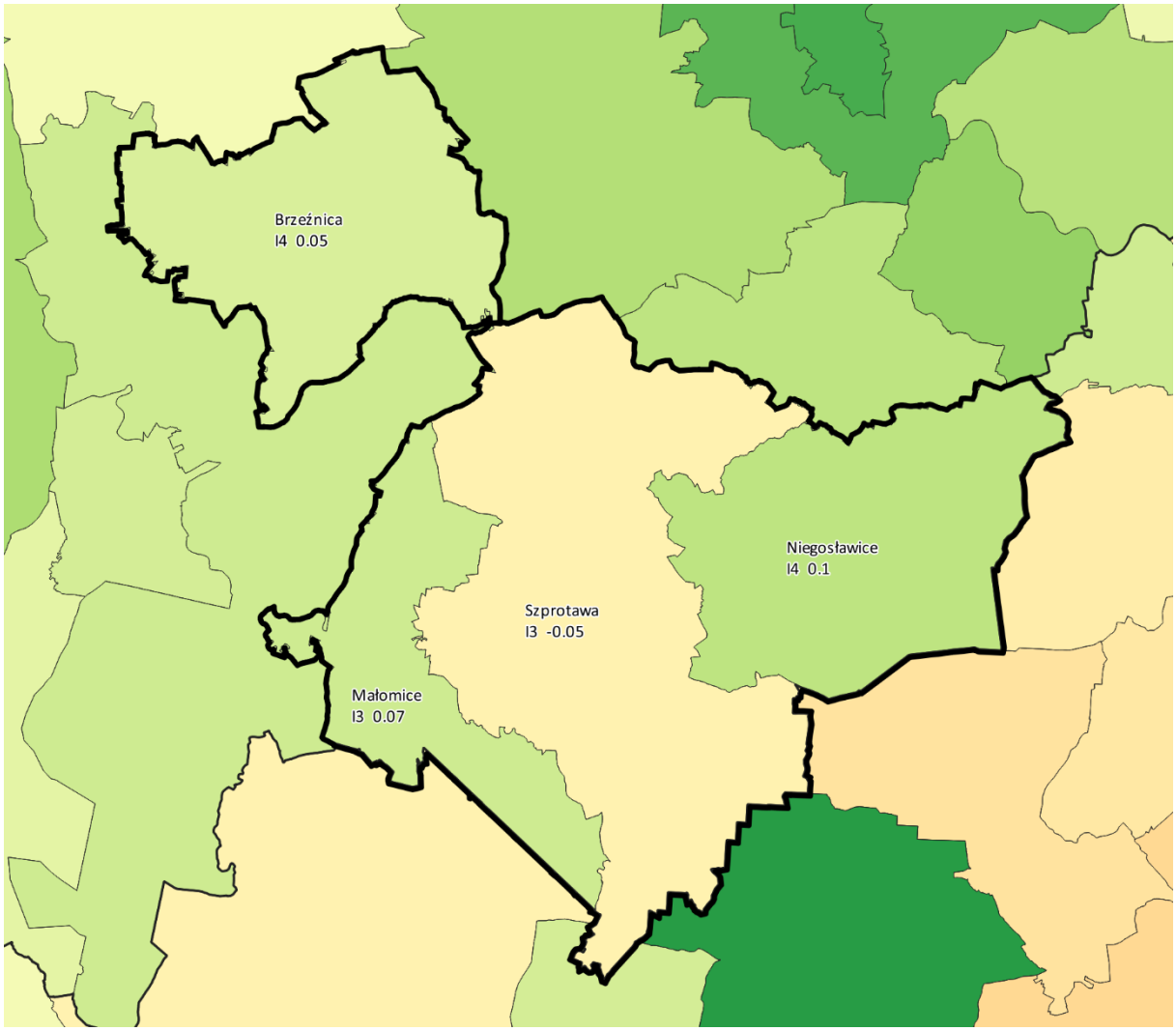
Ryc. 11. Ogólny wskaźnik rozwoju gminy 2019

Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

natomiast dynamika zmian jak poniżej (ryc. 12.):

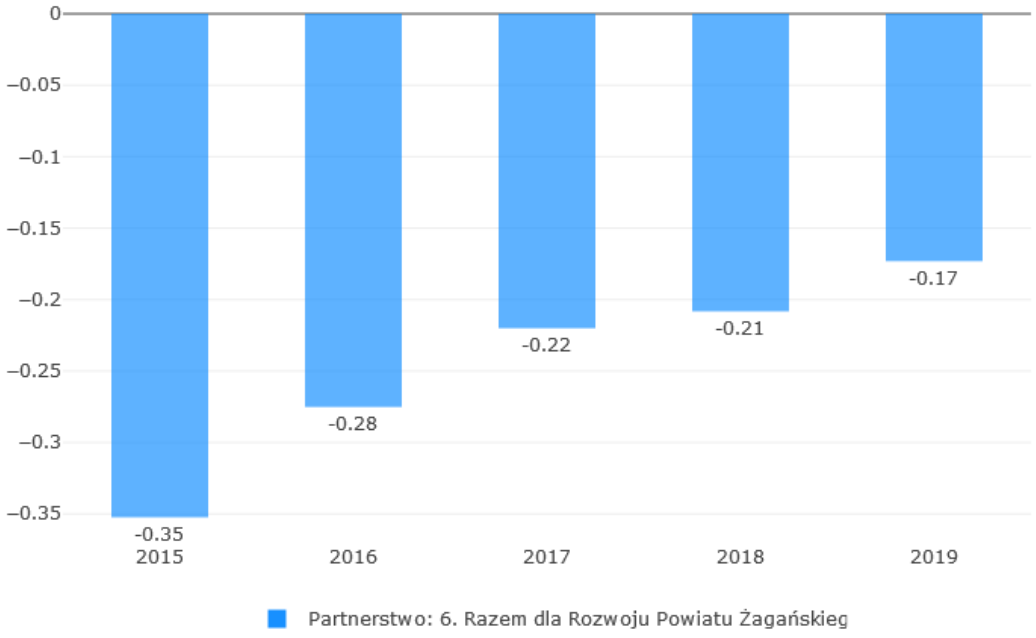
Ryc. 12. Dynamika ogólnego wskaźnika rozwoju gminy 2015-2019

Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

W wymiarze społecznym syntetyczny wskaźnik rozwoju obszaru partnerstwa na przestrzeni lat 2015 – 2019 ma wartość ujemną oraz dodatnią dynamikę zmian (ryc. 13). Sytuację należy uznać za niekorzystną, a trend za pozytywny.

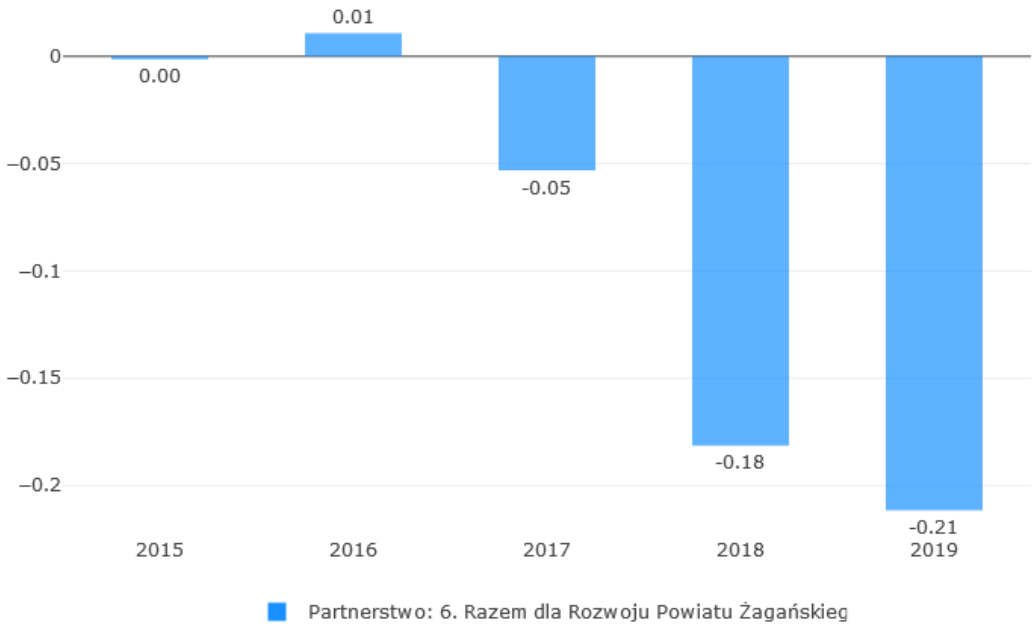
Ryc. 13. Wskaźnik rozwoju w wymiarze społecznym

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

W wymiarze gospodarczym syntetyczny wskaźnik rozwoju wykazuje ujemną dynamikę zmian, z wartości 0,00 w roku 2015 do -0,21 w roku 2019 (ryc. 14). Świadczy to o pogorszeniu sytuacji w tym wymiarze.

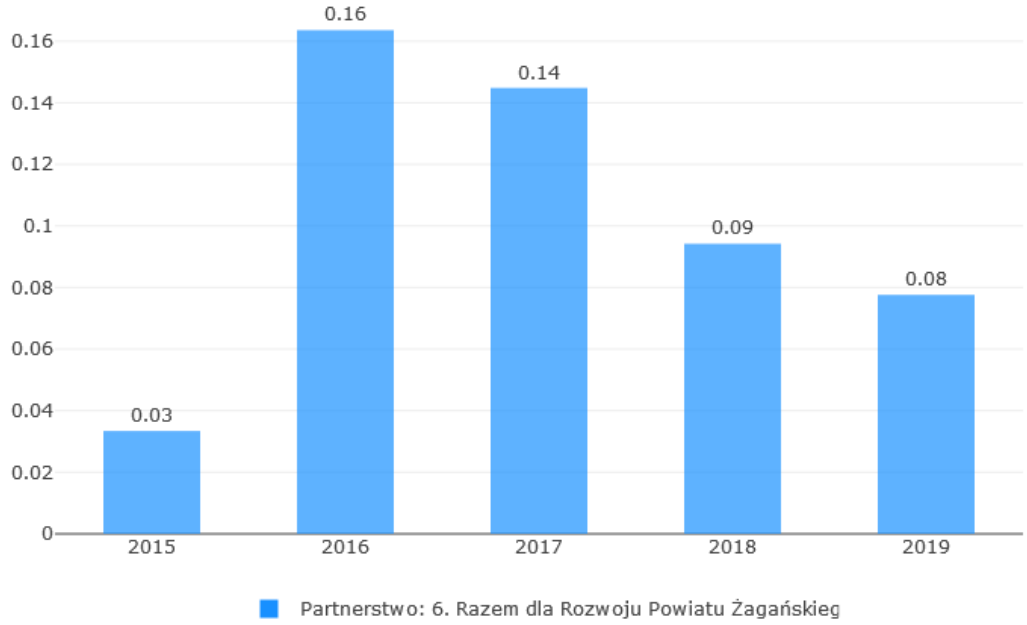
Ryc. 14. Wskaźnik rozwoju w wymiarze gospodarczym

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

W wymiarze środowiskowo-przestrzennym wskaźnik syntetyczny ma wartość dodatnią i dodatnią dynamikę zmian 2019/2015, przy czym należy zwrócić uwagę, że wyraźny wzrost nastąpił w roku 2016 (z 0,03 w 2015) do 0,16, by w roku 2019 osiągnąć wartość 0,08 (ryc. 15).

Ryc. 15. Wskaźnik rozwoju w wymiarze środowiskowo-przestrzennym

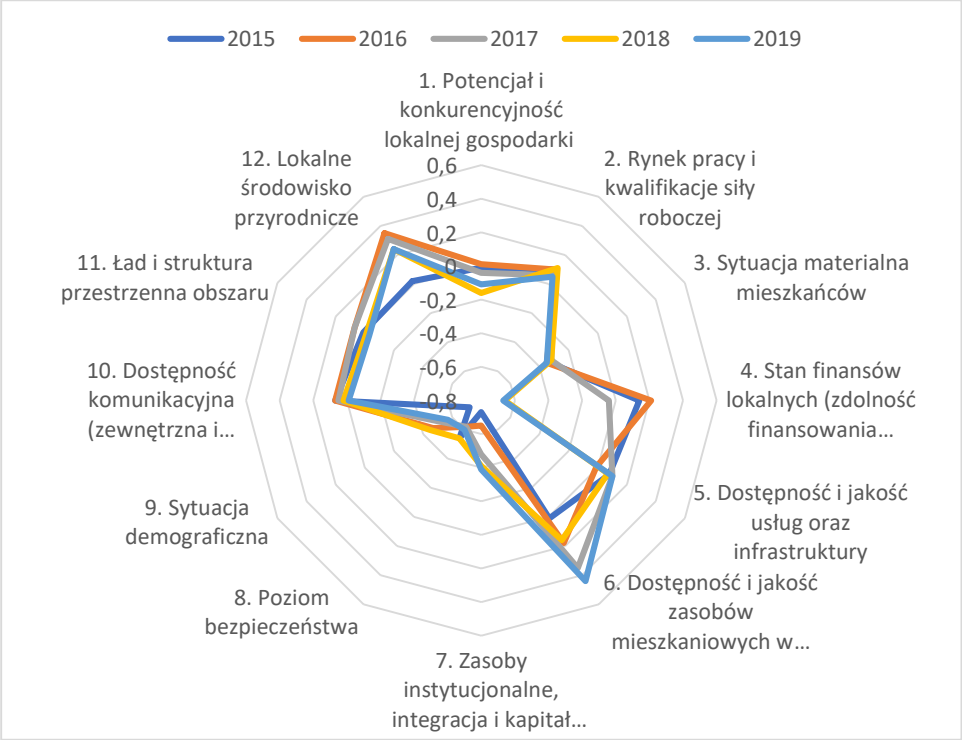

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

2.3 Analiza wskaźnikowa pogłębiona dla obszaru partnerstwa

Sytuację w poszczególnych obszarach analizy przedstawiono na poniższym wykresie radarowym (ryc. 16):

Ryc. 16. Wskaźniki rozwoju w poszczególnych obszarach (2015-2019)

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Najwyższe wartości prezentują wskaźniki w obszarach 6. Dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie oraz 12. Lokalne środowisko przyrodnicze, i są to jedyne dwie kategorie, w których sytuacja na terenie Partnerstwa wygląda zdecydowanie korzystnie. Z kolei najniższe, a więc najmniej korzystne, są wskaźniki w obszarach 9. Sytuacja demograficzna i 8. Poziom bezpieczeństwa, a przede wszystkim w 4. Stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju), gdzie nastąpiło radykalne pogorszenie sytuacji. Ogólnie w 2/3 kategorii (8 z 12) sytuacja jest niekorzystna. Szczegóły zmian w poszczególnych obszarach przedstawione zostały w poniższej tabeli 5.:

Tabela 5. Wskaźniki rozwoju w poszczególnych obszarach 2015-2019

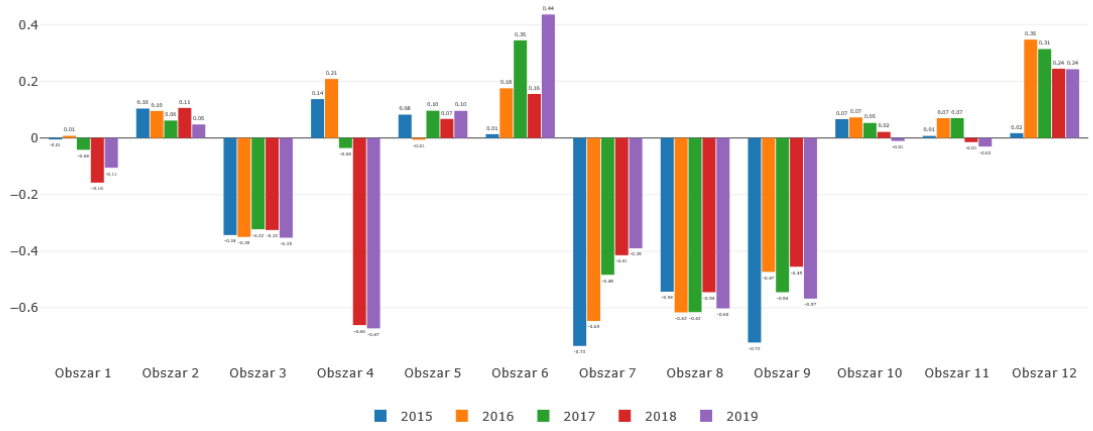
obszar	2015	2016	2017	2018	2019
1. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki	-0,01	0,01	-0,04	-0,16	-0,11
2. Rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej	0,1	0,1	0,06	0,11	0,05
3. Sytuacja materialna mieszkańców	-0,34	-0,35	-0,32	-0,32	-0,35
4. Stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju)	0,14	0,21	-0,04	-0,66	-0,67
5. Dostępność i jakość usług oraz infrastruktury	0,08	-0,01	0,1	0,07	0,1
6. Dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie	0,01	0,18	0,35	0,16	0,44
7. Zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny gminy	-0,73	-0,65	-0,48	-0,41	-0,39
8. Poziom bezpieczeństwa	-0,54	-0,62	-0,62	-0,54	-0,6

9. Sytuacja demograficzna	-0,72	-0,47	-0,54	-0,45	-0,57
10. Dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i wewnętrzna)	0,07	0,07	0,05	0,02	-0,01
11. Ład i struktura przestrzenna obszaru	0,01	0,07	0,07	-0,01	-0,03
12. Lokalne środowisko przyrodnicze	0,02	0,35	0,31	0,24	0,24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MRL

Natomiast trendy zmian w poszczególnych obszarach analiz plastycznie przedstawia poniższa rycina:

Ryc. 17. Wskaźniki zmian w poszczególnych obszarach 2015-2019 - tendencje

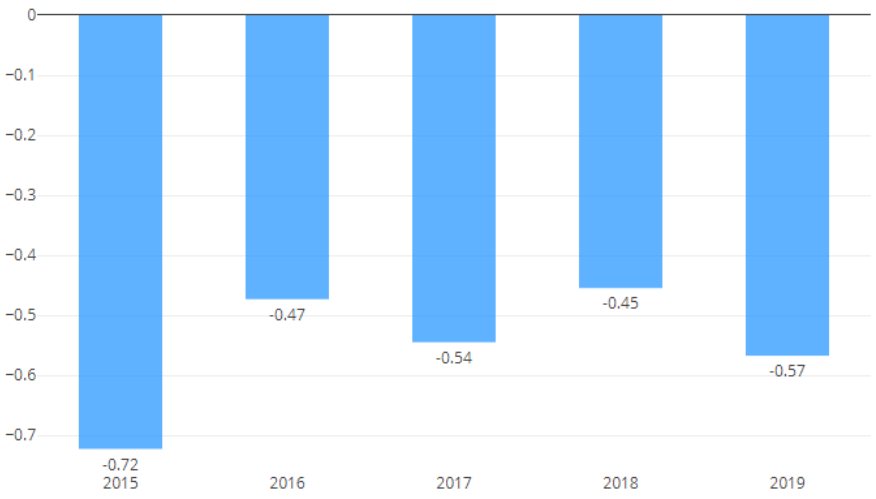

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

2.3.1 Sytuacja demograficzna

Wartość wskaźnika syntetycznego w obszarze demografii w latach 2015-2019 jest ujemna. Należy zwrócić uwagę na nieznaczną poprawę z - 0,72 w 2015 r. do – 0,57 w 2019 r. (ryc.).

Ryc. 18. Wskaźnik sytuacji demograficznej

NAZWA	2015	2016	2017	2018	2019
6. Razem dla Rozwoju Powiatu Żagańskiego	-0,72	-0,47	-0,54	-0,45	-0,57

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

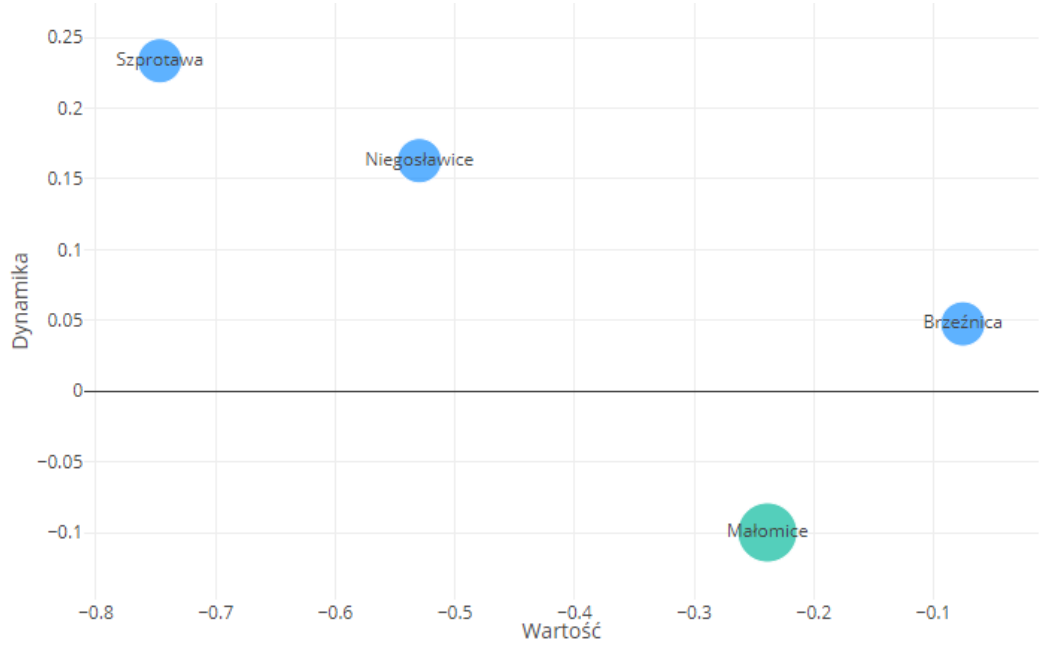
Była to jednak poprawa relatywna z uwagi na pogarszanie sytuacji na innych obszarach Polski. Sytuacja demograficzna w powiecie żagańskim należy do najmniej korzystnych w skali całego województwa lubuskiego. W powiecie odnotowuje się:

- największy spadek liczby mieszkańców (w latach 2016-2018 o 1,3%),
- najniższy odsetek osób młodych w wieku przedprodukcyjnym (17,3%) (w populacji województwa 18,1%)[18].

Rozkład wartości i dynamiki zmian wskaźnika dla gmin Partnerstwa przedstawiony został na wykresie współrzędnych (ryc. 19):

[18] Portrety powiatów i gmin województwa lubuskiego w 2018 r. Urząd Statystyczny w Zielonej Górze.

Ryc. 19. Rozkład wartości i dynamiki zmian wskaźnika w obszarze demografii dla gmin Partnerstwa

NAZWA	TERYT	WARTOŚĆ	DYNAMIKA
Brzeźnica	0810032	-0,08	0,05
Małomice	0810053	-0,24	-0,10
Niegosławice	0810062	-0,53	0,16
Szprotawa	0810073	-0,75	0,23

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

W przypadku czterech gmin wartość wskaźnika jest ujemna, dynamika zmian dla trzech gmin poza Małomicami jest dodatnia. Najkorzystniejsza sytuacja demograficzna jest w gm. Brzeźnica. Gmina ta jako jedyna w ostatnich latach odnotowywała w niektórych latach dodatni wskaźnik przyrostu naturalnego (1,9‰ w 2018 r.). Według prognoz GUS[19] w gminach Małomice, Niegosławice i Szprotawa zakłada się ubytek ludności powyżej 5% do 2030 r. w porównaniu z 2017 r. Jedynie w gminie Brzeźnica zakłada się spadek mniejszy. Odsetek ludności powyżej 65. roku życia we wszystkich gminach przekroczy w 2030 r. 20%[20].

[19] Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030. Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy GUS

[20] Portrety…. 2018, op. cit.

Tabela 6. Stan ludności i struktura wieku

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Ludność ogółem	34 966	34 680	34 371	34 210	33 874	-1 092	-3,1%
Ludność w wieku poprodukcyjnym	6 566	6 705	6 887	7 095	7 246	680	10,4%
Ludność w wieku produkcyjnym	22 062	21 727	21 386	21 101	20 691	-1 371	-6,2%
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej)	6 338	6 248	6 098	6 014	5 937	-401	-6,3%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

W Partnerstwie obserwowana jest niekorzystna tendencja spadku liczby mieszkańców - ogółem w badanym okresie o 1092 osoby (maleją zasoby ludzkie). Jednocześnie wzrasta liczba osób w wieku poprodukcyjnym przy zmniejszającej się liczbie osób w wieku produkcyjnym. Oznacza to, że coraz mniej osób pracuje na osoby w wieku emerytalnym, dla których będzie rosło zapotrzebowanie na usługi opiekuńczo-lecznicze. Zmniejszyła się również liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc zastępowalność pokoleniowa w pracy będzie znacząco utrudniona.

Tabela 7. Ruch naturalny ludności

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Liczba kobiet w wieku prokreacyjnym (15-49 lat)	8 319	8 223	8 109	8 049	7 939	-380	-4,6%
Urodzenia żywe	252	344	318	287	269	17	6,7%
Zgony ogółem	385	432	396	400	407	22	5,7%
Przyrost naturalny	-133	-88	-78	-113	-138	-5	-3,8%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do niekorzystnych zmian zaliczyć należy:

- zmniejszenie liczby kobiet w wieku prokreacyjnym,
- zmniejszenie przyrostu naturalnego,
- wzrost liczby zgonów,
- wzrost salda migracji.

Do korzystnej należy zaliczyć wzrost liczby urodzeń żywych. Jest to jednak wzrost przejściowy, którego powodu należy upatrywać w zwiększeniu świadczeń rodzicielskich (500+), który spowodował pewien wzrost dzietności. Jednak bez dalszych, trwałych zmian modelu dzietności spadek liczby kobiet w wieku prokreacyjnym będzie prowadził do dalszego spadku liczby urodzeń, co wraz ze starzeniem się społeczeństwa pociągnie za sobą rosnącą liczbę zgonów i nasilony, naturalny ubytek ludności.

Tabela 8. Struktura wiekowa dzieci i młodzieży

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Dzieci w wieku 0-2	842	887	889	934	849	7	0,8%
Dzieci w wieku 3-6	1 442	1 315	1 279	1 209	1 174	-268	-18,6%
Dzieci w wieku 7-14	2 917	2 958	2 926	2 935	2 984	67	2,3%
Dzieci w wieku 15-19	1 928	1 880	1 751	1 656	1 607	-321	-16,6%
Razem	7 129	7 040	6 845	6 734	6 614	-515	-7,2%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Uwagę zwraca znaczny spadek liczby dzieci w wieku 3-6 lat, co w przyszłości będzie mieć miedzy innymi negatywny wpływ na naliczenie subwencji oświatowej, a w konsekwencji na budżety gmin. Podobnie wygląda sytuacja w grupie wieku 15-19 lat, przy czym negatywny wpływ dotyczyć będzie subwencji oświatowej i budżetu powiatu.

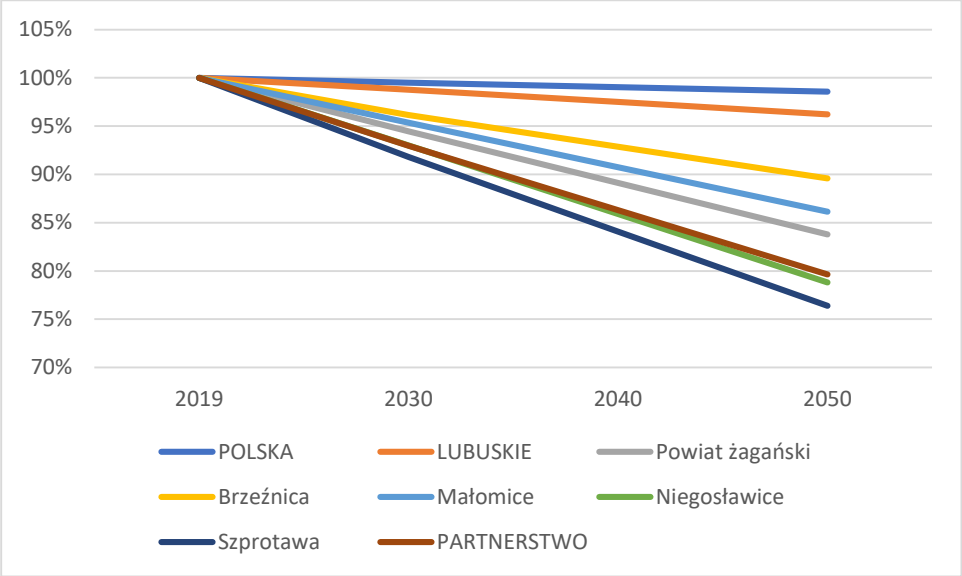
Korzystnie prezentuje się wzrost liczby dzieci w grupach wiekowych 0-2 lata i 7-14 lat. Ogólnie jednak liczba dzieci zmniejszyła się o 515.

2.3.2 Popyt na usługi (publiczne i rynkowe) oraz na infrastrukturę techniczną i społeczną w kontekście zmian demograficznych

Na potrzeby raportu diagnostycznego dokonano projekcji liczby ludności na lata 2025, 2030, 2040 i 2050 na podstawie trendu z lat 2010-2019[21]. Największy spadek dotknie gm. Szprotawa, zwłaszcza ludność miasta, która może zmniejszyć się o ponad 25% do 2050 r. (z 11 711 w 2019 r. do 8 736 w 2050 r.), a najmniejszy wystąpi w gm. Brzeźnica (do 2050 r. o niewiele ponad 10%). W ujęciu wewnątrzgminnym najmniejszy spadek czeka teren wiejski gm. Małomice (do 2050 r. o mniej niż 5%). Trendy te zobrazowano na ryc. 18.:

[21] Funkcja REGLINX, oprogramowanie MS Excel.

Ryc. 20. Prognoza ludności do 2050 r.

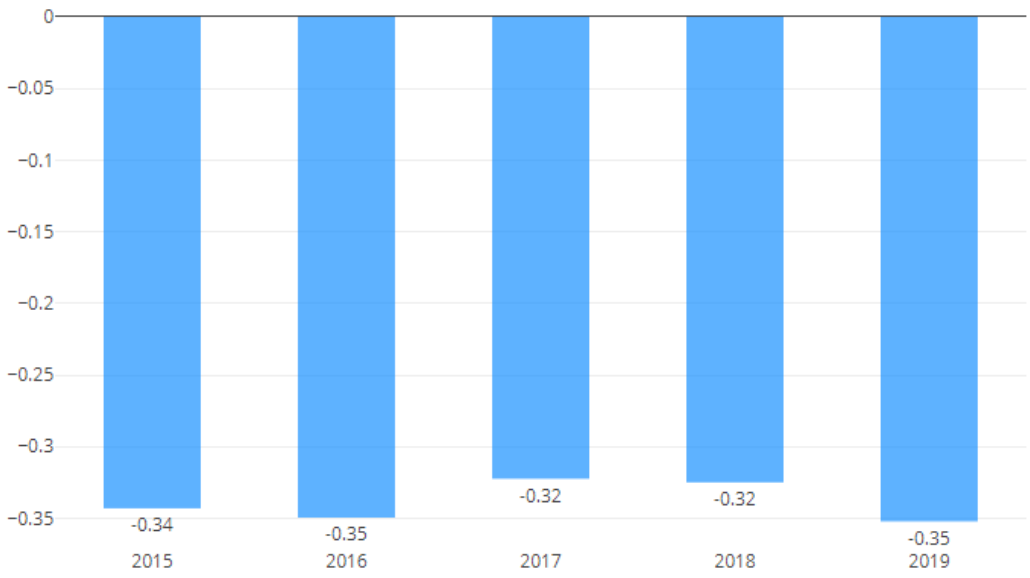
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Zapisy studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie są miarodajne jako dokumenty wyznaczające rozwój zabudowy, ponieważ nie stanowią podstawy do wydawania decyzji o warunkach zabudowy, a pokrycie planami zagospodarowania przestrzennego poza terytorium gminy Szprotawa jest znikome. Jedyne większe tereny pod rozwój budownictwa mieszkaniowego zostały objęte planami na południowym skraju Szprotawy.

2.3.3 Potencjał społeczny i ekonomiczny społeczności na terenie partnerstwa

W obszarze Sytuacji materialnej mieszkańców wartość w Partnerstwie wskaźnika jest ujemna i nieznacznie pogorszyła się. Taką sytuację i trend należy uznać za negatywne.

Ryc. 21. Wskaźnik w obszarze sytuacja materialna mieszkańców

NAZWA	2015	2016	2017	2018	2019
6. Razem dla Rozwoju Powiatu Żagańskiego	-0,34	-0,35	-0,32	-0,32	-0,35

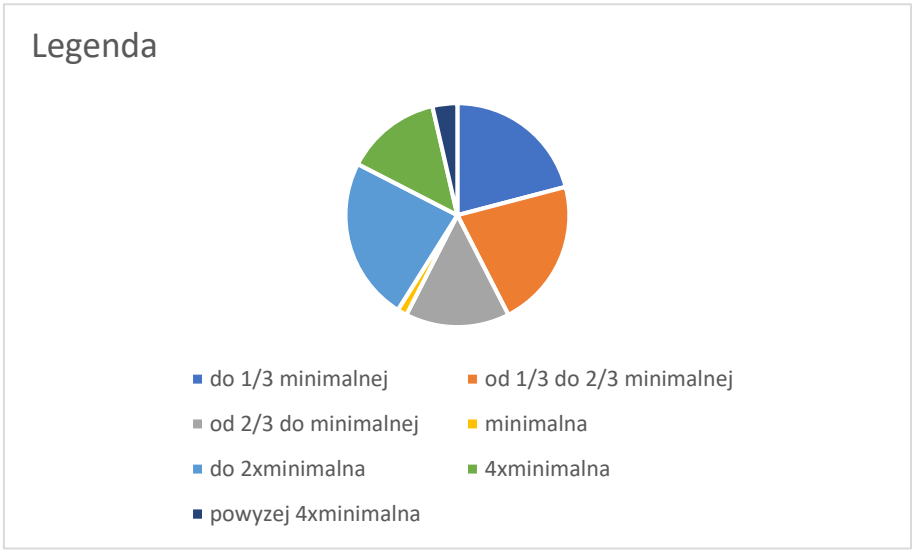
Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Powyższy wskaźnik wykazuje stale wartości ujemne, wskazujące na niekorzystną sytuację i stagnację w tym obszarze.

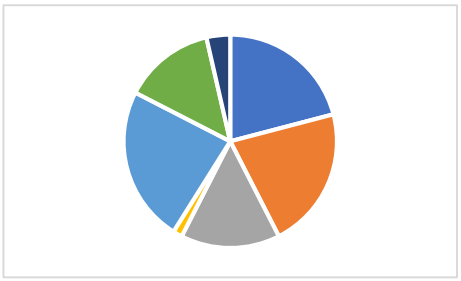
Dane systemu POLTAX pozwalają stwierdzić, że poszczególne gminy Partnerstwa różnią się strukturą podatników PIT, a więc i stopniem rozwarstwienia dochodowego mieszkańców, co ukazują poniższe grafiki.

Mimo iż struktury podatników w poszczególnych gminach różnią się z pozoru niewiele, zauważa się większy udział grup najuboższych, osiągających przychody do 2/3 minimalnego wynagrodzenia, a większy najzamożniejszych, szczególnie osiągających przychody powyżej 4-krotności minimalnego wynagrodzenia w gminach miejsko-wiejskich: Małomicach, a szczególnie Szprotawie. Analizując tereny wiejskie, warto wziąć pod uwagę, że rolnicy nieprowadzący działalności gospodarczej z zasady nie płacą podatku PIT.

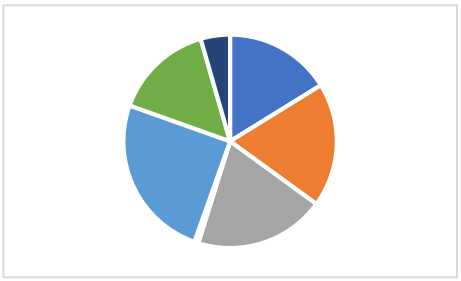
Ryc. 22. Struktura liczebności grup podatników

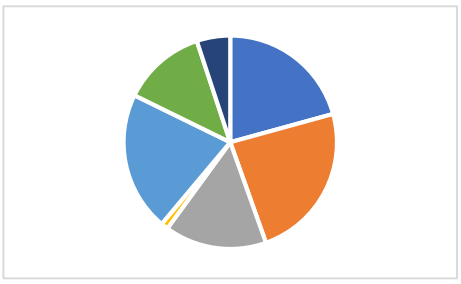
Brzeźnica

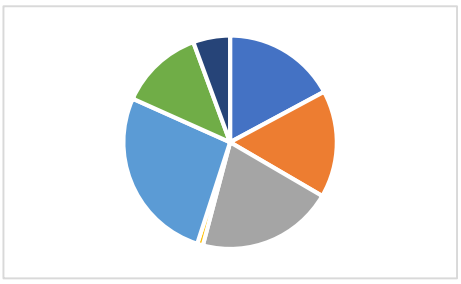
Małomice

Niegosławice

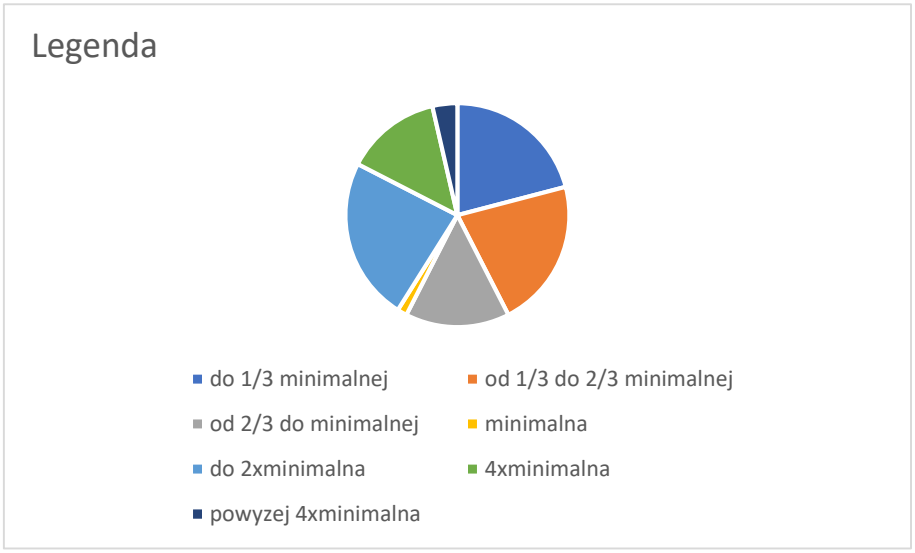

Szprotawa

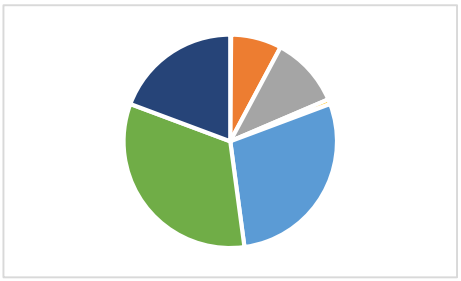

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych POLTAX.

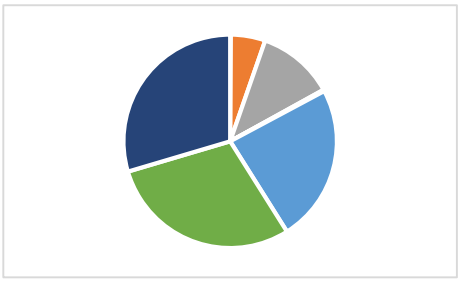
Ryc. 23. Struktura sum podatków należnych według grup podatników

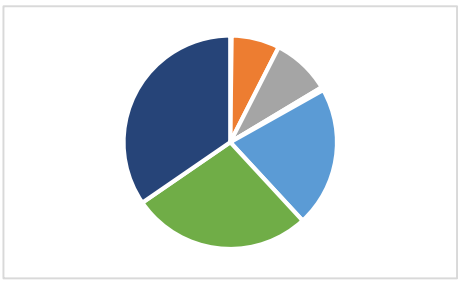
Brzeźnica

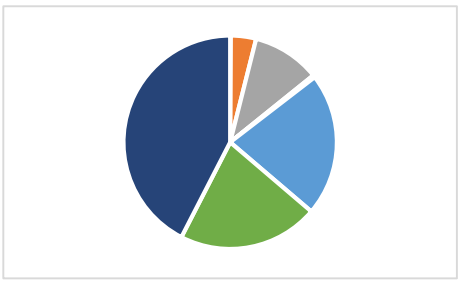
Małomice

Niegosławice

Szprotawa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych POLTAX.

Struktura wpływów w jeszcze większym stopniu uwidocznia specyfikę gmin, i tak udział wpływów od grupy najzamożniejszej jest w gm. Szprotawa dwukrotnie większy aniżeli w gm. Brzeźnica, zaś w przypadku grup najuboższych zależność jest odwrotna.

Tabela 9. Sytuacja materialna mieszkańców – dochody

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej (ogółem)	5 425	4 872	4 411	3 845	3 443	-1 982	-36,5%
Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych	3 128	3 101	3 001	2 366	2 020	-1 108	-35,4%
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto/ dane powiatowe	3 553	3 689	3 819	4 125	4 328	775,33	21,8%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do korzystnych zmian zaliczyć należy:

- zmniejszającą się liczbę osób korzystających pomocy społecznej,
- oraz przyznanych dodatków mieszkaniowych,
- wzrost miesięcznego wynagrodzenia brutto, niemniej należy podkreślić, że odbiega ono znacząco na niekorzyść od średniej dla kraju i województwa lubuskiego.

Tabela 10. Rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Gmina Małomice/ I3	47 048,40	47 231,21	47 932,24	52 407,82	54 855,37	7 806,97	16,6%
Gmina Szprotawa/ I3	47 176,63	47 214,47	48 413,69	52 490,85	54 656,92	7 480,29	15,9%
Gmina Niegosławice/ I4	51 231,65	51 308,43	52 462,84	56 614,03	59 367,95	8 136,30	15,9%
Gmina Brzeźnica/ I4	45 632,44	45 633,05	46 796,14	49 906,30	51 896,14	6 263,70	13,7%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

W przypadku każdej z gmin z obszaru partnerstwa obserwuje się wzrost wartości, stosunkowo wyższy w gm. Małomice, która leży bliżej większego ośrodka, jakim jest Żagań, i podlega z tego tytułu nieznacznej suburbanizacji, a także wyznacza tereny pod budownictwo mieszkaniowe. Gmina ta w badanym okresie nieznacznie wyprzedziła Szprotawę. W poniższej tabeli dla porównania uwidocznione są dane dla gmin należących do grupy porównawczej I3, do której należą Małomice i Szprotawa oraz I4, do której należą Niegosławice i Brzeźnica.

Tabela 11. Rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w grupach porównawczych gmin

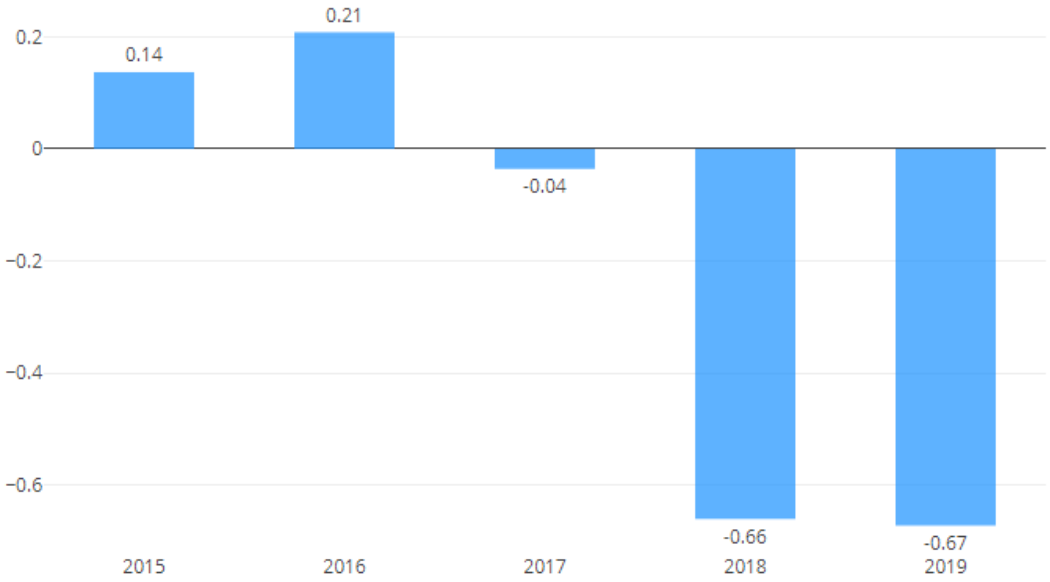
Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
I3	59 619,64	62 138,63	64 638,54	69 214,18	77 888,85	18 269,21	30,6%
I4	64 940,61	67 350,14	70 766,94	76 567,66	86 525,99	21 585,38	33,2%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Jak widać wartości te są wyższe. Lecz paradoksalnie, niższa wartość nieruchomości, może przyciągnąć nowych mieszkańców na teren gmin partnerstwa.

W obszarze Stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju) odnotowano w ostatnim okresie duże (relatywne) pogorszenie sytuacji Partnerstwa, co przedstawia poniższy wykres:

Ryc. 24. Wskaźnik w obszarze Stan finansów lokalnych

NAZWA	2015	2016	2017	2018	2019
6. Razem dla Rozwoju Powiatu Żagańskiego	0,14	0,21	-0,04	-0,66	-0,67

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Wartość wskaźnika z dodatniej zmieniła się na ujemną. Jest to sytuacja niekorzystna i negatywny trend.

Tabela 12. Wysokość i struktura dochodów bieżących

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Kwota dotacji na zadania bieżące	26 970 028,46	44 610 999,03	50 247 353,90	50 654 525,29	55 470 728,49	28 500 700,03	105,7%
Subwencja ogólna - część bieżąca	32 873 972	34 803 332	35 453 268	40 438 285	40 173 335	7 299 363	22,2%
Dochody własne bieżące	56 392 103,64	52 276 807,46	56 622 939,12	57 515 708,49	58 541 067,91	2 148 964,27	3,8%
Dochody majątkowe przypadające na 1 mieszkańca	219,61	81,14	169,80	165,50	220,57	0,96	0,4%
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem	42,46	34,90	36,93	35,86	35,95	-6,51	-15,3%
Dochody ogółem przypadający na 1 mieszkańca	3 466	3 875	4 498	4 682	4 858	1 392	40,2%
Dochody własne przypadające na 1 mieszkańca	1 488	1 358	1 682	1 693	1 740	252	16,9%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do niekorzystnych zmian zaliczyć należy:

- dynamikę wzrostu dotacji na zadania bieżące 102,5 % i subwencji ogólnej - część bieżąca 22,2 %, która jest kilkukrotnie wyższa od dynamiki wzrostu dochodów własnych bieżących,
- spadek udziału dochodów własnych w dochodach ogółem.

Obserwuje się coraz większe uzależnienie wykonywania zadań bieżących od finansowania zewnętrznego, w szczególności z budżetu państwa.

Tabela 13. Podstawowe dane o budżetach gmin

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Dochody ogółem	117 686 554,33	140 664 109,65	155 287 890,32	159 627 567,18	180 643 903,30	62 957 348,97	53,5%
Dochody bieżące	112 221 735,64	136 686 389,71	149 731 224,64	153 304 757,06	165 637 385,15	53 415 649,51	47,6%
Wydatki bieżące	101 197 222,93	121 608 375,62	132 797 645,76	137 035 771,32	147 632 957,86	46 435 734,93	45,9%
Nadwyżka operacyjna	11 024 512,71	15 078 014,09	16 933 578,88	16 268 985,74	18 004 427,29	6 979 914,58	63,3%
Kwota zadłużenia	32 730 843,24	29 636 766,43	28 978 638,43	31 779 380,43	26 792 315,28	-5 938 527,96	-18,1%
Suma zobowiązań do spłaty przypadająca na 1 mieszkańca	968,70	927,34	801,25	942,87	820,46	-148,24	-15,3%
Relacja kwoty zadłużenia w danym roku do dochodów ogółem	27,86	21,63	17,17	19,41	15,09	-12,77	-45,8%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do korzystnych zmian zaliczyć należy:

- wzrost nadwyżki operacyjnej,
- spadek kwoty zadłużenia,
- spadek sumy zobowiązań do spłaty/ 1 mieszkańca,
- spadek kwoty zadłużenia do dochodów ogółem w danym roku,
- oraz skrócenie okresu spłaty długu.

Poniżej wskaźniki w zakresie wydatków budżetów gmin

Tabela 14. Wysokość i struktura wydatków budżetów gmin

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Wydatki bieżące (w zł)	101 197 222,93	121 608 375,62	132 797 645,76	137 035 771,32	147 632 957,86	46 435 734,93	45,9%
Wydatki majątkowe (w zł)	14 217 298,37	14 587 372,89	19 579 162,65	25 098 340,86	25 788 939,45	11 571 641,08	81,4%
Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	8,37	11,13	10,39	17,24	12,78	4,41	52,7%
Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi	55,14	47,18	49,83	27,93	76,26	21,12	38,3%
Kwota wydatków majątkowych przypadająca na 1 mieszkańca	295,15	475,44	478,29	873,25	675,44	380,29	128,8%
Kwota wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE na 1 mieszkańca	40,10	43,96	114,25	148,64	185,19	145,09	361,8%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do korzystnych zmian zaliczyć należy:

- wzrost wydatków majątkowych w wydatkach ogółem,
- wzrost poziomu finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi,

- wzrost wydatków majątkowych przypadających na jednego mieszkańca,
- wyraźny wzrost wydatków majątkowych na projekty dofinansowywane ze środków Unii Europejskiej.

Dane te świadczą o aktywnej polityce inwestycyjnej na obszarze Partnerstwa.

Poniżej podano dane dotyczące gmin Partnerstwa na tle grup porównawczych wg prof. P. Śleszyńskiego.

Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej do kwoty dochodów bieżących w roku 2019:

- Szprotawa 3,24; Małomice 6,85 – grupa I3 średnia 8,30, mediana 7,93
- Brzeźnica 4,82; Niegosławice7,84 – grupa I4 średnia 9,07, mediana 8,46. Średnia wartość i mediana są wyższe niż dla gmin Partnerstwa.

Okres spłaty długu wg stanu w danym roku za pomocą średniej NO z ostatnich trzech lat dla roku 2019:

- Szprotawa 22,37; Małomice 4,22 – grupa I3 średnia 6,26, mediana 3,52
- Brzeźnica 0,88; Niegosławice 5,07 – grupa I4 średnia 3,57, mediana 2,52.

Wartość dla Małomic i Brzeźnicy są niższe niż średnia w grupach- sytuacja korzystna na tle grupy porównawczej. Dla Szprotawy i Niegosławic wartości są wyższe niż średnia i mediana w grupach - sytuacja niekorzystna na tle grupy porównawczej.

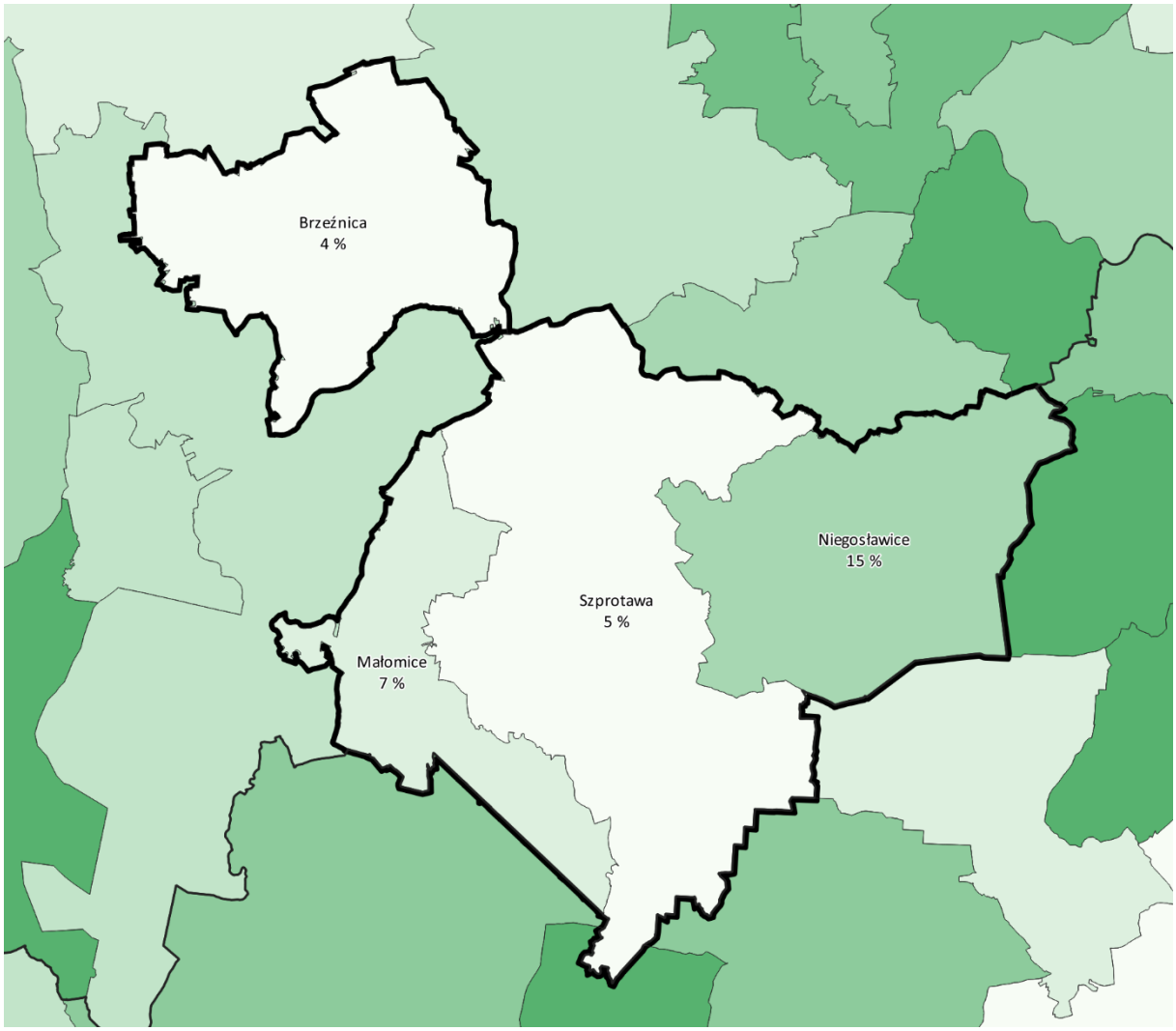
Okres spłaty długu dla Partnerstwa w 2019 ma wartość 8,13.

Poniżej podano kwoty wydatków majątkowych na jednego mieszkańca na tle grup porównawczych w roku 2019.

- Szprotawa 205,78; Małomice 171,92 – grupa I3 średnia 340,48, mediana 261,13,
- Brzeźnica 40,04; Niegosławice 364,87 – grupa I4 średnia 332,56, mediana 251,30.

Jedynie Niegosławice mają wartość wskaźnika powyżej średniej dla grupy.
W przypadku pozostałych gmin Partnerstwa wartość ta znacznie odbiega od średniej i mediany dla grup porównawczych - jest to sytuacja niekorzystna. Większy udział wydatków majątkowych mają też gminy w bezpośrednim otoczeniu partnerstwa, co obrazuje poniższa rycina:

Ryc. 25. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem

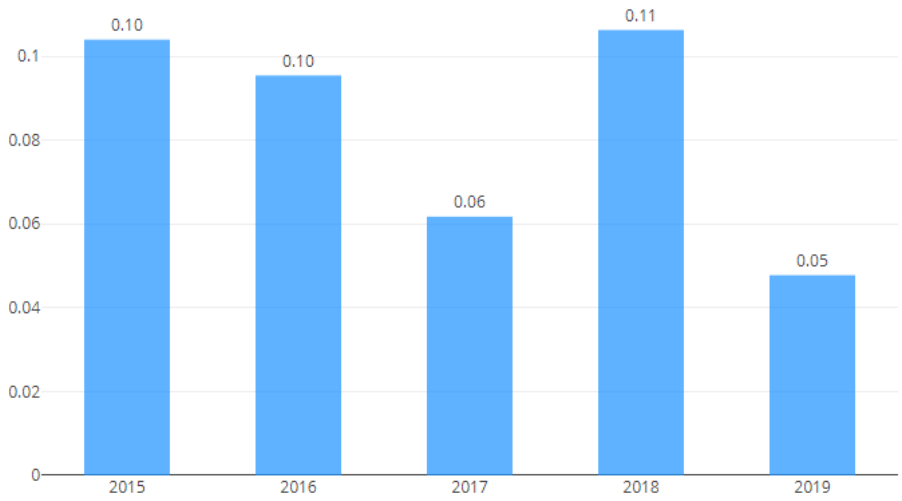

Opracowanie ZMP na podstawie sprawozdań budżetowych za 2019 r.

2.3.4 Rynek pracy, potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki

Wskaźnik syntetyczny obszaru 2. Rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej ma wartość dodatnią, lecz spadła jego wielkość z 0,10 w 2015 r. do 0,05 w 2019 r. (ryc. 23):

Ryc. 26. Wskaźnik w obszarze rynku pracy

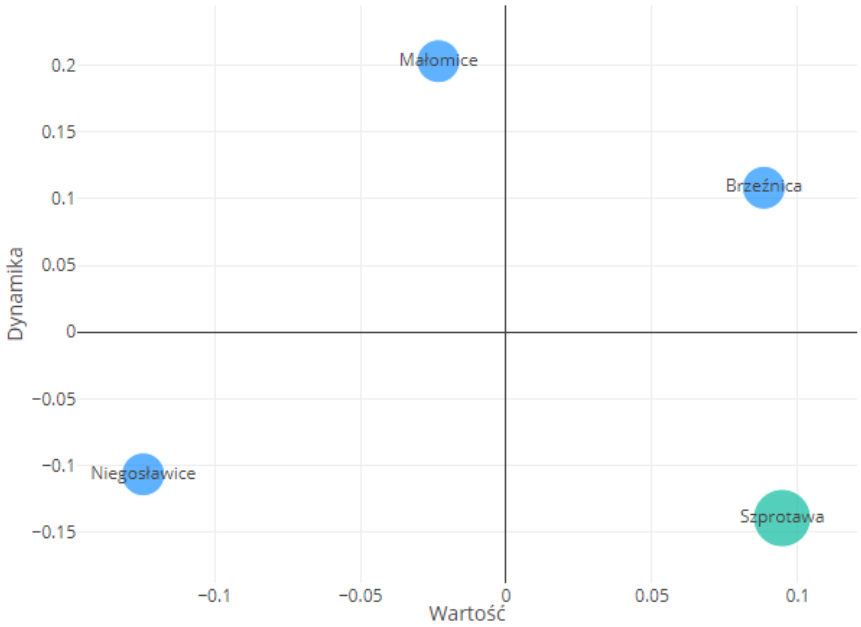

NAZWA	2015	2016	2017	2018	2019
6. Razem dla Rozwoju Powiatu Żagańskiego	0,10	0,10	0,06	0,11	0,05

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Sytuacja jest niekorzystna. Poniżej rozkład wartości wskaźnika i jego dynamiki w roku 2019 dla gmin Partnerstwa (ryc. 24.):

Ryc. 27. Rozkład wartości i dynamiki zmian wskaźnika w obszarze rynku pracy dla gmin Partnerstwa

NAZWA	TERYT	WARTOŚĆ	DYNAMIKA
Brzeźnica	0810032	0,09	0,11
Małomice	0810053	-0,02	0,20
Niegosławice	0810062	-0,12	-0,11
Szprotawa	0810073	0,09	-0,14

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego.

Poniżej została dokonana analiza poszczególnych wskaźników specyficznych dla tego zakresu.

Tabela 15. Struktura ludności według grup wieku 2015-2019

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Ludność ogółem	34966	34680	34371	34210	33874	-1092	-3%
Ludność w wieku poprodukcyjnym	6566	6705	6887	7095	7246	680	10%
Ludność w wieku produkcyjnym	22062	21727	21386	21101	20691	-1371	-6%
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej)	6338	6248	6098	6014	5937	-401	-6%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Niekorzystne zmiany, to spadek liczby ludności ogółem, w wieku produkcyjnym i w wieku przedprodukcyjnym (utrudniona wymiana pokoleniowa na rynku pracy). Wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, przy poprzednio wymienionych spadkach powoduje, że coraz mniej osób pracuje na osoby w wieku emerytalnym.

Tabela 16. Wskaźniki w obszarze rynku pracy

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok	4128	3696	2624	2140	2012	-2116	-51%
Zmiana liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w ostatnich pięciu latach	-967	-1045	-1241	-1223	-1371	-404	42%
Różnica liczby mieszkańców w wieku 10-24 i 50-64 lat	-1447	-1401	-1408	-1335	-1210	237	-16%
Różnica liczby mieszkańców w wieku 20-24 i 60-64 lat	-106	-232	-376	-517	-567	-461	435%
Liczba absolwentów szkół średnich w ostatnich pięciu latach	963	857	760	726		nie dotyczy	nie dotyczy

Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	**22062**	**21727**	**21386**	**21101**	**20691**	**-1371**	**-6%**
Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym: gimnazjalne i poniżej (dane powiatowe)	4892	3860	2880	2424	2232	-2660	-54%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do negatywnych zmian zaliczyć należy:

- spadek liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym (zmniejszające się zasoby kapitału ludzkiego),
- ujemną różnicę liczby mieszkańców w wieku 10-20 i 50-64 lata (utrudniona wymiana pokoleniowa na rynku pracy); różnica ta przejściowo zmalała, jednak są to wahnięcia niemające wpływu na obraz zjawiska, na zasadnicze proporcje osób zbliżających się do końca kariery zawodowe i ich potencjalnych następców,
- ujemną różnicę liczby ludności w wieku 20-24 i 60-64 lata (utrudniona wymiana pokoleniowa na rynku pracy),
- zmniejszającą się liczbę absolwentów szkól średnich.

Do pozytywnych zmian zaliczyć należy:

- spadek liczby bezrobotnych.

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczba pracujących w powiecie żagańskim jest najmniejsza spośród powiatów województwa. W 2018 r. wyniosła 143, tj. o 90 pracujących na 1000 ludności mniej niż średnio w województwie lubskim.

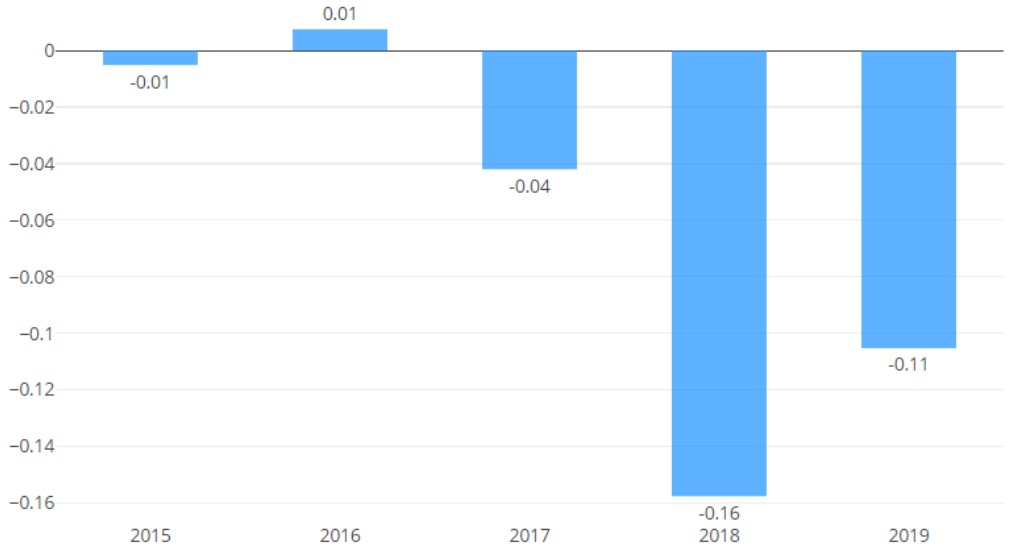
Udział kobiet w ogóle pracujących w powiecie wyniósł 53,9%, tj. o 4,3% więcej niż średnio w województwie, a ich liczba wzrosła w stosunku do 2016 r. o 0,7%, przy wzroście liczby pracujących mężczyzn o 7,6%. W powiecie żagańskim 60,8% stanowili pracujący w jednostkach usługowych (wobec 58,4% średnio w województwie). W przedsiębiorstwach przemysłowych i budowlanych pracowało łącznie 36,5% ogółu pracujących w powiecie (wobec 39,2% średnio

w województwie), a w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie 2,8% (wobec 2,4% średnio w województwie)[22].

Liczba pracujących na 1000 mieszkańców ujawnia słabości lokalnego rynku pracy. Wielkość ta wyniosła w 2018 r. od 55 w gminie Brzeźnica do 146 w gminie Szprotawa. Dane nie obejmują pracujących w podmiotach gospodarczych zatrudniających do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie, ale i tak dostrzec można, że znaczna część aktywnych mieszkańców terenu Partnerstwa jest zatrudniona poza tym obszarem, natomiast na terenie PRDRPZ dominują małe zakłady.

Obszar Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki wykazuje ujemną wartość wskaźnika syntetycznego jest ujemna, co wskazuje na niekorzystną sytuację. Należy zwrócić uwagę, że uległa niekorzystnej zmianie z - 0,01 w 2015 r. do - 0,11 w 2019 r. (ryc. 25.):

Ryc. 28. Wskaźnik dla obszaru potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki

NAZWA	2015	2016	2017	2018	2019
6. Razem dla Rozwoju Powiatu Żagańskiego	-0,01	0,01	-0,04	-0,16	-0,11

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

[22] Portrety… 2018, op. cit., s. 259.

Obszar ten składa się z kilku podobszarów, w których sytuacja jest zróżnicowana. Wybrane wskaźniki charakterystyczne dla omawianego obszaru zawierają kolejne tabele z omówieniami.

I tak w podobszarze Przedsiębiorczość i aktywność mieszkańców wartość syntetycznego wskaźnika ujemną. W latach 2015-2018 sytuacja ulegała znacznemu pogorszeniu (z -0,11 do -0,26). W roku 2019 nastąpiła poprawa, ale wartość nadal jest ujemna i mniejsza niż w roku 2015 (-0,15).

Tabela 17. Wskaźniki dla podobszaru przedsiębiorczość i aktywność mieszkańców

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Podmioty gosp. w rej. REGON	2 936	2 931	2 967	3 135	3 272	336	111,4%
Liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych z REGON	229	252	217	215	213	-16	93,0%
Liczba podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych w REGON	242	258	273	364	363	121	150,0%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do korzystnych zmian zaliczyć można:

- wzrost liczby podmiotów ogółem w rejestrze REGON,
- spadek liczby podmiotów wyrejestrowanych,
- wzrost liczby podmiotów nowo zarejestrowanych,
- dodatnie saldo podmiotów nowo zarejestrowane – wyrejestrowane.

Niemniej warto podkreślić, że;

- liczba podmiotów wyrejestrowanych na 1000 mieszkańców w 2019 roku wynosiła dla:
  - Szprotawy 6,32; Małomic 6,84 a dla grupy porównawczej I3 średnia wyniosła 5,42, mediana 5,30.

    - Brzeźnicy 6,41; Niegosławic 5,13 a dla grupy porównawczej I4 średnia wyniosła 4,37, mediana 4,11.
- liczba podmiotów zarejestrowanych na 1000 mieszkańców w 2019 roku wynosiła dla:
    - Szprotawy 98,78; Małomic 83,30 a dla grupy porównawczej I3 średnia 84,62, mediana 84,52
    - Brzeźnicy 75,01; Niegosławic 59,44 a dla grupy porównawczej I3 średnia wyniosła 70,12, mediana 68,85.

A więc, na tle odpowiednich grup porównawczych, gminy Partnerstwa nie prezentują się wyróżniająco. Można stwierdzić, że okres dobrej koniunktury w ostatnich latach został wykorzystany w umiarkowanym stopniu, a porównywalne obszary zwiększyły dystans.

W podobszarze Dostępność zasobów niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej wartość wskaźnika z dodatnich w roku 2015 0,01 i 2016 0,14 spadła do - 0,32 w roku 2019. Świadczy to o pogorszeniu sytuacji w tym zakresie.

Tabela 18. Wskaźniki w zakresie inwestycji w nowe powierzchnie komercyjne (m²)

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Nowo oddane powierzchnie komercyjne, w tym:	3086	2417	9711	1172	22803	36 103	638,9%
Budynki biurowe (PKOB 1220)	0	0	0	0	1414	1 414	nie dotyczy
Budynki hoteli (PKOB 1211)	0	0	0	0	0	0	nie dotyczy
Pozostałe budynki zakwaterowania turystycznego (PKOB 1212)	0	0	0	0	0	0	nie dotyczy
Budynki przemysłowe (PKOB 125)	1210	816	2458	0	20368	23 642	1583,3%
Zbiorniki, silosy i budynki magazyn. (PKOB 1252)	786	248	4464	686	40	5 438	-94,9%
Budynki handlowo-usługowe (PKOB 1230)	602	209	1927	121	0	2 257	-100,0%
Budynki garaży (PKOB 1242)	488	1144	862	365	981	3 352	101,0%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Omawiane wskaźniki wykazują ogromne wahania, stąd też trudno mówić o jednoznacznym kierunku rozwoju. W skali niezbyt dużego terytorium partnerstwa, złożonego z 3 gmin małych i 1 średniej każda większa nawet pojedyncza inwestycja może wpłynąć na znaczną zmianę w swojej kategorii. Na przestrzeni lat 2015-2019

nastąpił wzrost powierzchni komercyjnej ogółem, w szczególności w roku 2019. Największy w sekcji budynki przemysłowe, znacznie mniejszy w sekcji zbiorniki, silosy i budynki magazynowe, następnie w sekcji garaży, budynków handlowo – usługowych i biurowych. W sekcji hotele oraz pozostałe budynki zakwaterowania turystycznego – brak jakiejkolwiek aktywności, co może sugerować niewielką atrakcyjność inwestycji w tym sektorze lub nasycenie rynku.

Nowo oddane powierzchnie komercyjne do liczby podmiotów gospodarczych (średnia trzyletnia) na tle grup porównawczych:

- Szprotawa 1,25; Małomice 1,76; grupa I 3 średnia 1,51, mediana 0,85
- Brzeźnica 0,24; Niegosławice 0,91; grupa I 4 średnia 0,94, mediana 0,52.

Trend dla terytorium Partnerstwa jest generalnie rosnący, jednak są tereny, które wykorzystują swą szansę lepiej

Dla podobszaru Konkurencyjność i zdywersyfikowana struktura podmiotów gospodarczych wartość wskaźnika jest dodatnia, lecz zmniejszyła się z 0,13 w 2015 r. do 0,08 w 2019 r.

Struktura podmiotów gospodarczych według sekcji PKD (w tab. 13.), ukazuje, że wzrost liczby podmiotów nastąpił w sekcji:

- F – budownictwo – znaczący, o ponad 30%
- S i T – pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników
- M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- Q – opieka zdrowotna i opieka społeczna

Zmniejszenie liczby podmiotów nastąpiło w sekcji:

- G - handel hurtowy i detaliczny
- w sekcji pozostałe
- H – transport i gospodarka magazynowa

Tabela 19. Struktura podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji F – Budownictwo	477	466	486	545	626	149	31,2%
Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji G – Handel hurtowy i detaliczny i naprawy	744	721	700	676	676	-68	-9,1%
Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji H – Transport i gospodarka magazynowa	148	137	139	135	139	-9	-6,1%
Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	94	96	95	105	117	23	24,5%
Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	111	118	121	122	134	23	20,7%

Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji C - Przetwórstwo przemysłowe	222	213	222	224	222	0	0,0%
Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji Pozostałe	903	891	880	883	884	-19	-2,1%
Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji S i T – Pozostała dział. usł., gospodarstwa dom. zatr. prac.	172	176	186	202	212	40	23,3%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Liczba firm zajmujących się handlem i naprawami spadła o ponad 9%, co może wskazywać na podleganie obszaru ogólnym trendom wypychania z rynku lokalnych małych sklepów i firm handlowych przez sieci handlowe oraz kultury „jednorazowości", przez co ludzie rezygnują z napraw na rzecz kupowania nowych przedmiotów. Rośnie natomiast liczba przedsiębiorstw w sekcjach M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna i Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, co odzwierciedla współczesne procesy profesjonalizacji gospodarki (niezależnie od położenia ośrodka!) oraz starzenia się społeczeństw i większej wagi przywiązywanej do dobrostanu zdrowotnego.

Tabela 20. Struktura wielkości podmiotów gospodarczych

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Liczba podmiotów zatrudniających 10 - 49 os.	102	102	97	99	99	-3	-2,9%
Liczba podmiotów zatrudniających 50 - 249 os.	14	14	12	12	12	-2	-14,3%
Liczba podmiotów zatrudniających powyżej os. 250 os.	0	0	0	0	0	0	nie dotyczy
Liczba podmiotów zatrudniających 1 - 9 os.	2755	2702	2720	2781	2899	144	5,2%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Wzrost liczby podmiotów gospodarczych dotyczy grupy zatrudniającej 1-9 pracowników – mikroprzedsiębiorców, która stanowi 96,3% podmiotów ogółem. Spadek wystąpił w grupie małych i średnich przedsiębiorców stanowiących 3,7% podmiotów ogółem. Na terenie partnerstwa nie funkcjonuje żaden duży podmiot zatrudniający powyżej 250 pracowników.

W podobszarze Dostępność usług doradczych i finansowych sytuacja poprawiła się z -0,28 do 0,14. Zmianę tę zawdzięcza Partnerstwo powstaniu w 2019 r. 4 nowych podmiotów w sekcji K w gm. Brzeźnica. Działa tam obecnie 7 takich firm, co jest wysokim wskaźnikiem w tego typu małych gminach, i co znacząco „wywindowało" cały obszar na tle innych.

2.3.5 Stan i jakość środowiska na obszarze partnerstwa oraz zagospodarowanie przestrzenne

Ogólna sytuacja Partnerstwa w wymiarze środowiskowym jest korzystna, aczkolwiek wskaźnik ogólny, który wzrósł z -0,05 w 2014 r. do 0,16 w 2016 r., w kolejnych latach spadał do 0,08 w 2019 r. Również dynamika zjawiska wykazała podobne zależności – wzrosła z 0,22 w 2014 r. do 0,40 w 2016 r., by następnie spaść do 0,13 w 2019 r.

Wskaźnik dla poszczególnych obszarów w ostatnich latach zmieniały się w zróżnicowany sposób, jak to obrazuje poniższa tabela:

Tabela 21. Wartości wskaźników w sferze środowiskowo-przestrzennej

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019
10. Dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i wewnętrzna)	0,07	0,07	0,05	0,02	-0,01
11. Ład i struktura przestrzenna obszaru	0,01	0,07	0,07	-0,01	-0,03
12. Lokalne środowisko przyrodnicze	0,02	0,35	0,31	0,24	0,24

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

W obszarze 10. Dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i wewnętrzna) ma miejsce stały regres.

Długość dróg powiatowych i gminnych na 100 km^2 powierzchni utrzymuje się znacznie poniżej średniej dla grupy porównawczej (wskaźnik w przedziale -0,77 - -0,79), co jest uwarunkowane rzadką siecią osadniczą i niskim zaludnieniem terytorium Partnerstwa. Podobnie niskie są wskaźniki udziału długości dróg o nawierzchni twardej ulepszonej (-0,46) oraz ich gęstości na 100 km^2 (-0,82), do czego przyczynia się duży odsetek dróg gruntowych i brukowanych. Sytuacja dotyczy całego obszaru – wszystkich gmin Partnerstwa. Pozytywnym wskaźnikiem jest niższa liczba wypadków drogowych (wskaźnik 0,37, aczkolwiek dynamika jest ujemna – na całym terytorium). Jednak w zakresie ofiar śmiertelnych obszar wykazuje fluktuacje – wskaźnik przybierał w badanym okresie wartości dodatnie, potem ujemny, ostatnio znowu dodatnie – co może mieć związek ze stanem dróg.

Tabela 22. Dostępność komunikacyjna - wskaźniki cząstkowe

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km^2 powierzchni (dane powiatowe)	46,48	46,73	47,69	49,27	47,95	6,4	15,4%
Udział dróg o nawierzchni twardej ulepszonej w łącznej długości dróg gminnych i powiatowych (%) (dane powiatowe)	57,15	57,33	57,3	58,8	58,18	11,26	24%
Liczba pojazdów samochodowych i ciągników na 1 km dróg o nawierzchni twardej (dane powiatowe)	102,46	107,22	106,61	107,24	115,67	28,04	32%
Wypadki drogowe na 100 tysięcy ludności (dane powiatowe)	53	60,6	64,7	75,2	44,1	-29,70	-40,2%
Ofiary śmiertelne wypadków drogowych na 100 tys. pojazdów (dane powiatowe)	17,05	22,74	11	10,61	1,46	-2,50	-63,1%

Ofiary śmiertelne wypadków drogowych na 100 tys. ludności (dane powiatowe)	12,32	17,32	8,71	8,77	1,26	-1,16	-47,9%
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km^2 powierzchni (dane powiatowe)	46,48	46,73	47,69	49,27	47,95	6,4	15,4%

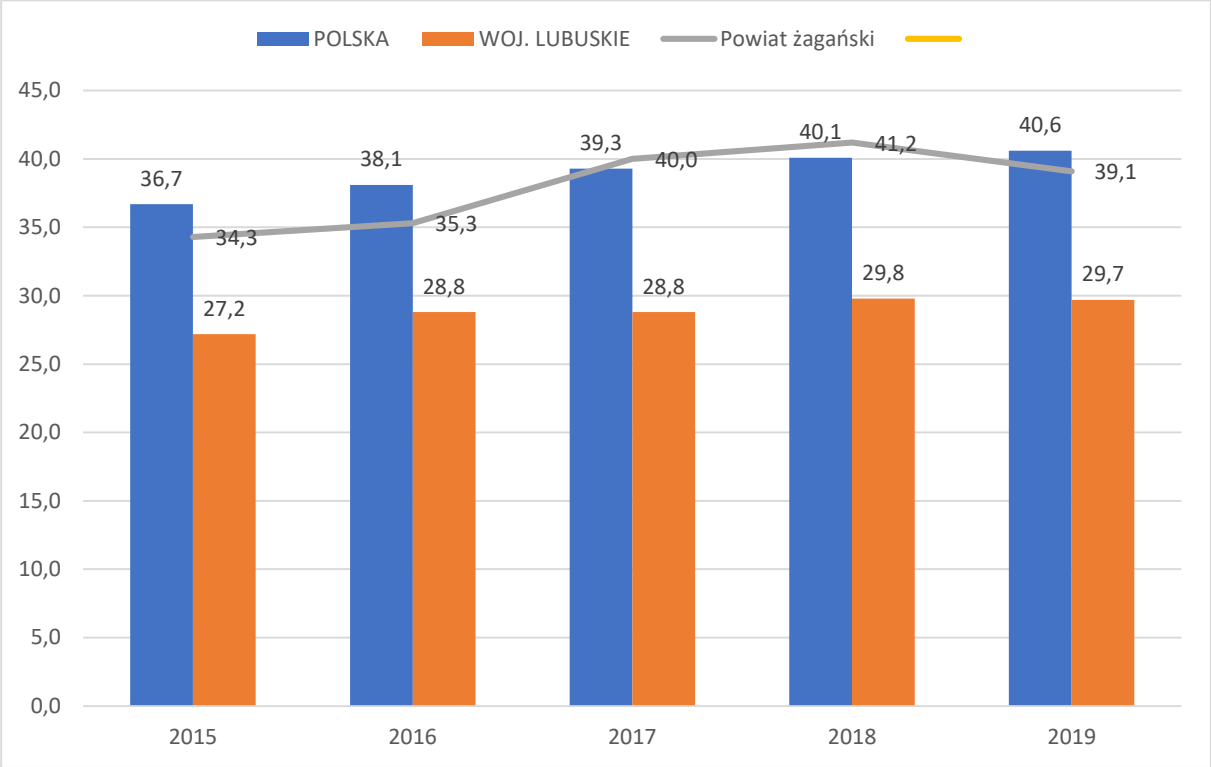
Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Stan dróg to jeden z kluczowych problemów obszaru Partnerstwa, odzwierciedlony w ankietach przeprowadzonych wśród mieszkańców ale i liderów.

Wskaźnik gęstości ścieżek rowerowych wykazuje dodatnie wartości, aczkolwiek z tendencją spadkową (z 0,056 w 2014 r. do 0,07 w 2019 r.). Sytuacja w poszczególnych gminach jest zróżnicowana – najkorzystniejsza w Małomicach (wartość 0,17, dynamika 0,14), najmniej korzystna – w Brzeźnicy (-0,37 / -0,08).

Powiat żagański odznacza się najniższymi wskaźnikami bazy noclegowej w województwie lubuskim. Na 100 mieszkańców przypada 0,37 miejsca noclegowego (w województwie 1,96), na 1 km^2 – 0,26 (Lubuskie = 1,41). Stopień wykorzystania miejsc noclegowych dorównuje natomiast średniej dla kraju i znacznie przekracza średnią dla regionu, oscylując wokół 40% (ryc. 26.).

Ryc. 29. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych

Źródło: ZMP na bazie Banku Danych Lokalnych GUS

Mała baza przekłada się jednak na niewielką skalę ruchu turystycznego, stąd wskaźnik Partnerstwa wskaźnik w tym zakresie (liczba korzystających z noclegów) jest stale niski na tle obszarów porównywanych – utrzymuje się w przedziale -0,2 - -0,23. Jest to istotnie w kontekście podkreślanej atrakcyjności turystycznej, wysokich walorów przyrodniczych i kulturowych.

Odwiedzający spędzają w powiecie żagańskim statystycznie najkrótszy czas w skali województwa lubuskiego (1,41 doby wobec średniej 2,05 dla województwa) co znamionuje tranzytowy, ewentualnie biznesowy charakter pobytu. Wobec peryferyjnego położenia, w oddaleniu od większych ośrodków i głównych tras nie jest to korzystna charakterystyka.

W obszar 11. Ład i struktura przestrzenna obszaru – wartość wskaźnika jest ujemna i utrzymuje się na podobnym poziomie. Taki trend należy uznać za negatywny.

Tabela 23. Stosowanie instrumentów planowania przestrzeni

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Liczba inwestycji realizowanych na podstawie WZ w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	4,96	6,82	6,21	6	6,69	-0,52	-7,21%
Liczba mieszkań oddanych do użytku w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	1,35	1,09	1,43	1,61	1,34	0,71	112,70%
Udział powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gminy ogółem (%)	8,9	8,9	8,93	5,12	5,12	2,82	122,61%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Wskaźnik udziału powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gminy ogółem (%) jest ujemny i spada – z -0,5 w 2014 r. do -0,59 w 2019 r. Kluczem do wyjaśnienia tej sytuacji może być zmniejszenie powierzchni objętej planami w gminie Niegosławice z 2 264 ha w 2018 r. do 109 ha w 2019 r. Obecnie jedynie w gminie Szprotawa pokrycie planistyczne osiąga 17,3%, w pozostałych gminach waha się od 0,8% do 1,4%. W gminie Niegosławice ponownie prowadzone są intensywne prace planistyczne.

Niejako negatywem małego pokrycia planistycznego jest wysoka liczba wydawanych decyzji o warunkach zabudowy, które w mniejszym niż plany miejscowe stopniu mogą prowadzić do powstawania ładu przestrzennego. Jest to traktowane jako destymulanta w procesie rozwoju lokalnego. Liczba inwestycji realizowanych na podstawie WZ w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (średnia 3-letnia) wykazuje więc

wartości ujemne, aczkolwiek zmienne – notowano wzrost z -0,43 w 2014 r. do -0,15 w 2017 i następnie spadek do -0,24 w 2019. Podobnie jest w poszczególnych gminach za wyjątkiem Niegosławic, gdzie notuje się dodatnią wartość. Świadczy to jednak – wobec niskiego pokrycia planistycznego – o małej aktywności budowlanej, jako pewnym wymiarze atrakcyjności osiedleńczej i gospodarczej terenu. Jest więc to sytuacja podwójnie niekorzystna.

Gęstość zaludnienia (liczba mieszkańców na 1 km^2) jest niska na tle grupy porównawczej, więc utrzymuje się wskaźnik ujemny (w badanym okresie w przedziale -0,14 - -0,17). Efektywność sieci infrastruktury, mierzona długością czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej przypadającej na 100 osób korzystających z sieci jest wysoka, świadczy o zwartości zabudowy, aczkolwiek wskaźnik obniżył się z 0,62 w 2014 r. do 0,57 w 2019 r., co jest związane z ubytkiem liczby mieszkańców i jednoczesnym rozpraszaniem osadnictwa przy niemal niezmiennej długości sieci.

Obszar Partnerstwa został bowiem wyposażony w instalacje sieciowe we wcześniejszych dekadach. W analizowanym okresie nastąpił jedynie wyraźniejszy rozwój kanalizacji w Szprotawie. Wszelkie wewnętrzne zróżnicowania utrzymały się, i tak poziom zwodociągowania przekracza 90% wszędzie poza terenem wiejskim gminy Szprotawa, gdzie jest nieco niższy. Skanalizowanie jest znacznie mniejsze na terenach wiejskich niż miastach, a tu z kolei daje się zauważyć różnica między niemal całkowicie skanalizowanymi Małomicami a wykazującą mniejszy odsetek korzystających Szprotawą.

Natomiast sieć gazowa występuje tylko w miastach (tu w większym zakresie w Szprotawie) oraz przyległych do Szprotawy miejscowościach wiejskich.

Tabela 24. Wyposażenie w instalacje sieciowe wg gmin w 2019 r.

Instalacja	wodociąg	kanalizacja	gaz
Gmina	%	%	%
Brzeźnica	91,1	10,8	0,0
Małomice	95,5	66,9	41,0
Małomice - miasto	97,9	97,9	61,3
Małomice - obszar wiejski	90,7	4,4	0,0
Niegosławice	96,7	50,7	0,0
Szprotawa	93,0	67,3	59,0
Szprotawa - miasto	97,8	82,1	85,8
Szprotawa - obszar wiejski	86,6	47,9	23,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

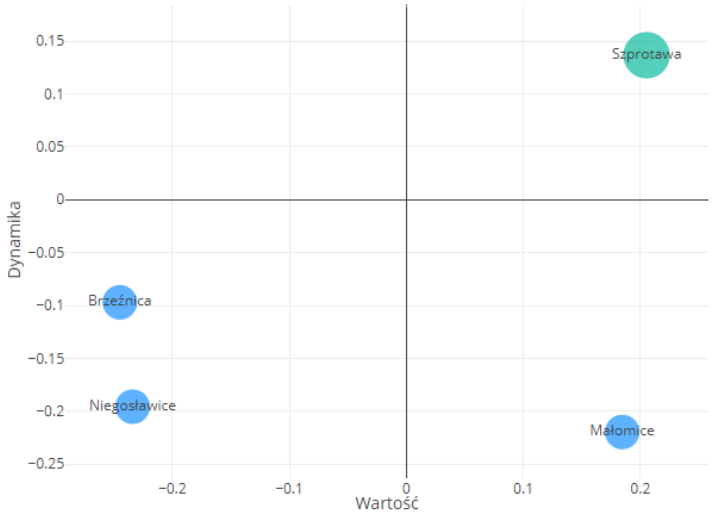
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wynosi na obszarze Partnerstwa niespełna 27 m^2 na 1 osobę i jest to o prawie 2 m^2 mniej niż średnio w kraju i prawie 1 m^2 mniej niż średnia dla województwa. Wartość wskaźnika waha się pomiędzy 25,4 m^2 w gm. Brzeźnica a 29 m^2 w gm. Niegosławice.

Obszar charakteryzuje wysoki wskaźnik standaryzowany odnoszący się do lesistości (0,69), aczkolwiek jest to uwarunkowane niską lesistością gmin porównawczych, gdyż rzeczywiste wskaźniki nie są wysokie na tle województwa lubuskiego czy przyległej części Dolnego Śląska (poza gminą Małomice z odsetkiem 47% powierzchni leśnej).

2.3.6 Pozostałe analizy w sferze społecznej

Do przeanalizowania pozostały jeszcze tak ważne sfery, podnoszone także przez mieszkańców, młodzież i liderów w badaniach ankietowych, jak oświata czy bezpieczeństwo. Sytuacja poszczególnych gmin w szeroko pojętej sferze społecznej prezentuje się następująco:

Ryc. 30. Wskaźnik w sferze społecznej w układzie gmin

NAZWA	TERYT	WARTOŚĆ	DYNAMIKA
Brzeźnica	0810032	-0,24	-0,10
Małomice	0810053	0,18	-0,22
Niegosławice	0810062	-0,23	-0,20
Szprotawa	0810073	0,21	0,14

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Szprotawa ma dodatnią wartość wskaźnika i korzystną dynamikę zmian. Małomice mają dodatnią wartość, lecz sytuacja ulega pogorszeniu na tle gmin z grupy porównawczej. Brzeźnica i Niegosławice prezentują się mniej korzystnie. Jak widać sytuacja jest powiązana z wielkością gmin.

Poniżej przeanalizowano poszczególne wskaźniki cząstkowe według podobszarów.

Ryc. 31. Żłobki - wskaźniki

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Żłobki - liczba dzieci w wieku 0-2	842	887	889	934	849	7	0,8%
Żłobki - liczba miejsc	65	68	68	160	160	95	146,2%
Żłobki - liczba placówek	1	1	1	3	3	2	200,0%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do korzystnych zmian zaliczyć możemy:

- wzrost liczby placówek,
- wzrost liczby miejsc w żłobkach.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że tylko około 1/5 dzieci w wieku 0-2 lata ma zapewnioną opiekę w żłobku.

Dane prezentujące odsetek liczby dzieci w wieku 0-2 lata objętych opieką w żłobkach do ogólnej liczby dzieci w wieku 0-2 lata w gminach Partnerstwa na tle grup porównawczych.

- Szprotawa 13,90; Małomice 0,00 – grupa I3 średnia 5,99, mediana 4,30,
- Niegosławice 61,30; Brzeźnica 0,00 – grupa I4 średnia 2,51, mediana 0,00.

Sytuacja w Szprotawie i Niegosławicach jest korzystna w stosunku do średniej w grupach porównawczych. W Małomicach i Brzeźnicy jest niekorzystna przez brak tego rodzaju placówek.

Ryc. 32. Przedszkola - wskaźniki

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Przedszkola - liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat)	1 442	1 315	1 279	1 209	1 174	-268	-18,6%
Przedszkola - liczba przedszkoli	15	15	15	13	15	0	0,0%
Przedszkola - liczba miejsc	519	558	546	559	558	39	7,5%
Przedszkola - liczba nauczycieli (etatów)	42,02	43,16	41,46	46,57	46,43	4,41	10,5%
Przedszkola - wydatki na utrzymanie	4 321 545,45	4 375 811,52	8 009 525,51	7 508 246,59	5 487 567,17	1 166 021,72	27,0%
Przedszkola- liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) do ogólnej liczby mieszkańców	0,17	0,16	0,16	0,15	0,15	-0,02	-11,8%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do niekorzystnych zmian zaliczyć należy:

- malejąca liczbę dzieci w wieku przedszkolnym, co przełoży się w przyszłości na mniejszą liczbę dzieci w szkołach,
- malejący udział liczby dzieci w wieku (3-6) lat w ogólnej liczbie mieszkańców,
- znaczny wzrost wydatków na utrzymanie przedszkoli.

Do korzystnych zmian zaliczyć należy:

- wzrost liczby miejsc w przedszkolach.

Około 52,5 % dzieci w wieku 3-6 lat nie jest objętych opieką w przedszkolu.

Dane prezentujące odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych opieką w przedszkolu na tle grup porównawczych.

- Szprotawa 68,45; Małomice 54,44 – grupa I3 średnia 62,02, mediana 61,39,
- Niegosławice 0,00; Brzeźnica 0,00 – grupa I4 średnia 45,33, mediana 46,94.

Szprotawa i Małomice na tle grupy I3 prezentują się dobrze, niestety Niegosławice i Brzeźnica wyraźnie słabiej.

Ryc. 33. Szkoły podstawowe - wskaźniki

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Szkoły podstawowe - liczba uczniów klas pierwszych	512	138	310	279	338	-174	-34,0%
Szkoły podstawowe - liczba absolwentów	289	288			282	-7	-2,4%
Szkoły podstawowe - liczba oddziałów	132	124	147	174	181	49	37,1%
Szkoły podstawowe - wydatki na utrzymanie	17 901 759,77	19 151 977,99	21 642 211,94	25 986 551,30	30 899 687,73	12 997 927,96	72,6%
Szkoły podstawowe - liczba uczniów	3 537,50	1 116,67	2 080,36	1 820,83	2 245,83	-1 291,67	-36,5%
Szkoły podstawowe - liczba nauczycieli (etatów)	164,76	154,84	184,23	229,47	219,95	55,19	33,5%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do niekorzystnych zmian zaliczyć należy:

- spadek liczby uczniów klas pierwszych – ujemne skutki dla naliczenia subwencji oświatowej,
- zmniejszająca się liczba absolwentów, mniej potencjalnych uczniów na poziomie szkolnictwa średniego,
- przy zmniejszającej się liczbie uczniów, wzrost liczby oddziałów oraz zatrudnienia nauczycieli,
- wzrost wydatków na utrzymanie szkół.

Ryc. 34. Licea ogólnokształcące - wskaźniki

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Licea ogólnokształcące - absolwenci	48	45	60	59	47	-1	-2,1%
Licea ogólnokształcące - oddziały	6	6	6	6	8	2	33,3%
Licea ogólnokształcące - liczba nauczycieli (etatów)	10,16	12,09	13,33	12,04	14,02	3,86	38,0%
Licea ogólnokształcące - liczba uczniów	164	169	166	134	183	19	11,6%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Korzystna zmiana to wzrost liczby uczniów o 19 osób, w wyniku czego wzrosła liczba oddziałów. Niekorzystna zmiana to spadek liczby absolwentów.

Ryc. 35. Technika - wskaźniki

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Technika- liczba uczniów	362	346	304	301	B/D	-61	-16,9%
Technika - liczba absolwentów	85	81	79	76	B/D	-9	-10,6%
Technika - liczba nauczycieli (etatów)	36,94	36,10	33,15	31,74	B/D	-5,20	-14,1%
Technika - liczba oddziałów	16	16	15	14	B/D	-2	-12,5%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do niekorzystnych zmian zaliczyć należy:

- spadek liczby uczniów,
- spadek liczby absolwentów.

Jako korzystne zmiany należy wymienić:

- spadek liczby oddziałów,
- spadek liczby nauczycieli.

Świadczy to o podjęciu działań optymalizujących koszty działania szkół technicznych.

W obszarze Dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych wartość wskaźnika jest dodatnia i w 2019 roku poprawiła się. Zmiana jest korzystna. Wszystkie gminy w tym obszarze wykazują dobra sytuację i korzystny trend zmian. Wynika to z dużej liczby mieszkań na 1000 mieszkańców i …malejącej liczby ludności.

W ostatnich latach nastąpił W tym zakresie sytuację należy uznać za pozytywną. Nastąpił wzrost liczby: izb, budynków mieszkaniowych, liczby mieszkań oraz powierzchni mieszkaniowej.

Ryc. 36. Ruch budowlany - wskaźniki

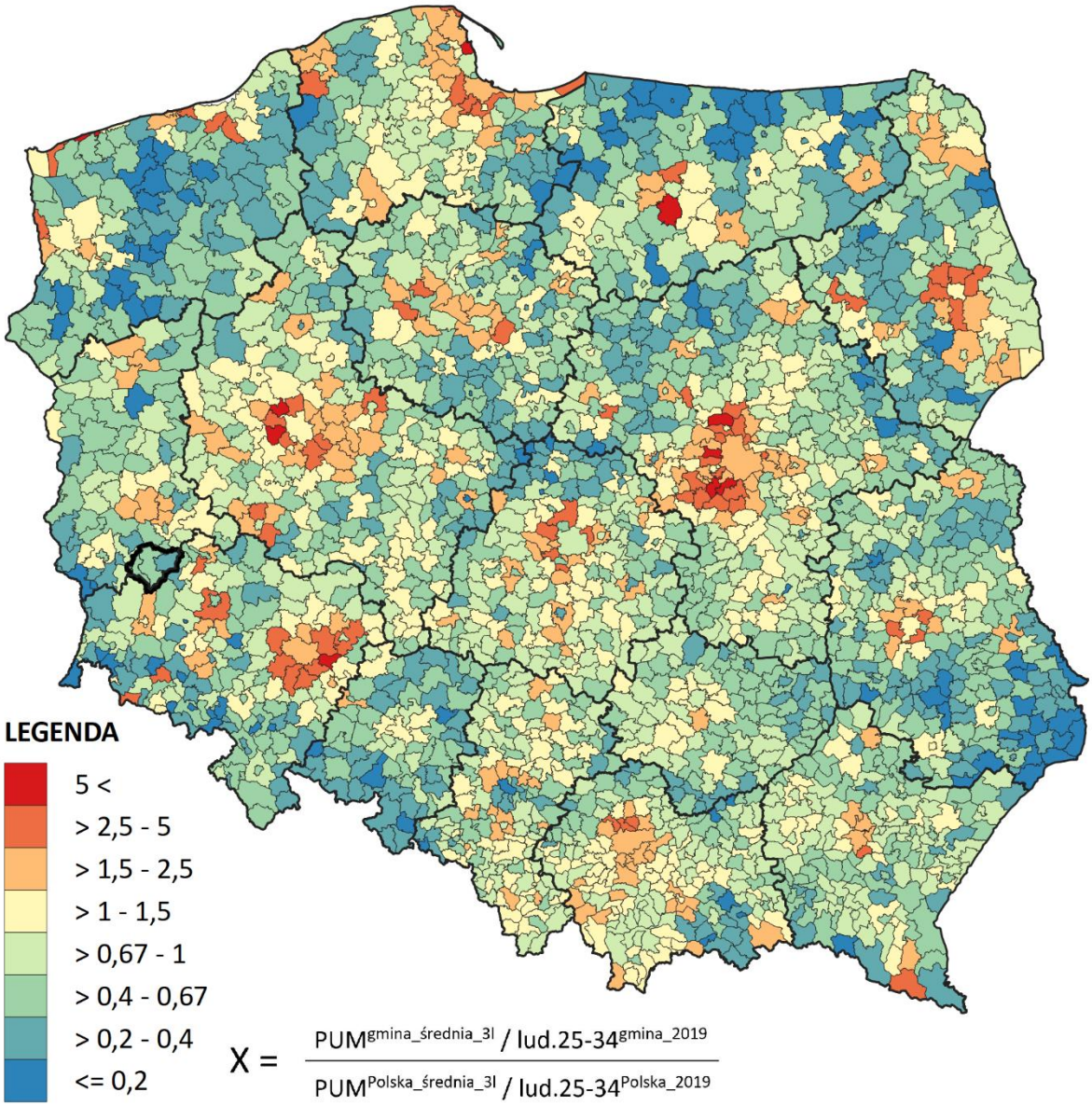
Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Liczba nowo oddanych mieszkań	35	34	41	57	42	7	20,0%
Liczba nowo oddanych budynków mieszkalnych	34	34	40	57	42	8	23,5%
Nowo oddana powierzchnia mieszkaniowa	5 022	4 679	5 534	8 200	5 408	386	7,7%
Liczba nowo oddanych izb	189	186	221	318	231	42	22,2%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Zwiększyła się liczba nowo oddanych: izb, mieszkań, budynków mieszkalnych oraz powierzchni mieszkaniowej. Całość przyrostu przypadła na budownictwo indywidualne. W gminach Partnerstwa brak jest budownictwa deweloperskiego, budownictwa komunalnego oraz społecznego czynszowego. Komunalne zasoby mieszkaniowe zmniejszają swoją wielkość: w okresie 2016-2018 z 702 do 653 lokali (o 7%) i 29 277 m^2 do 26 975 m^2 (o 7,9%). Sprzedawane są więc lokale należące do większych. Jest to tendencja niekorzystna, wynikająca z prywatyzacji zasobów oraz braku nowych inwestycji. Trudno więc powiedzieć, czy dostępność mieszkań, zwłaszcza dla ludzi młodych, „na dorobku" na terenie Partnerstwa poprawia się.

Dynamika budownictwa w tym aspekcie – jest miarą atrakcyjności miejsca zamieszkania. Wskaźnik ten, mierzony liczbą mieszkań oddawanych w stosunku do liczebności grupy wiekowej 25-34 lata (średnia trzyletnia) nie przekracza 2/3 średniego wskaźnika dla kraju (ryc. 34.):

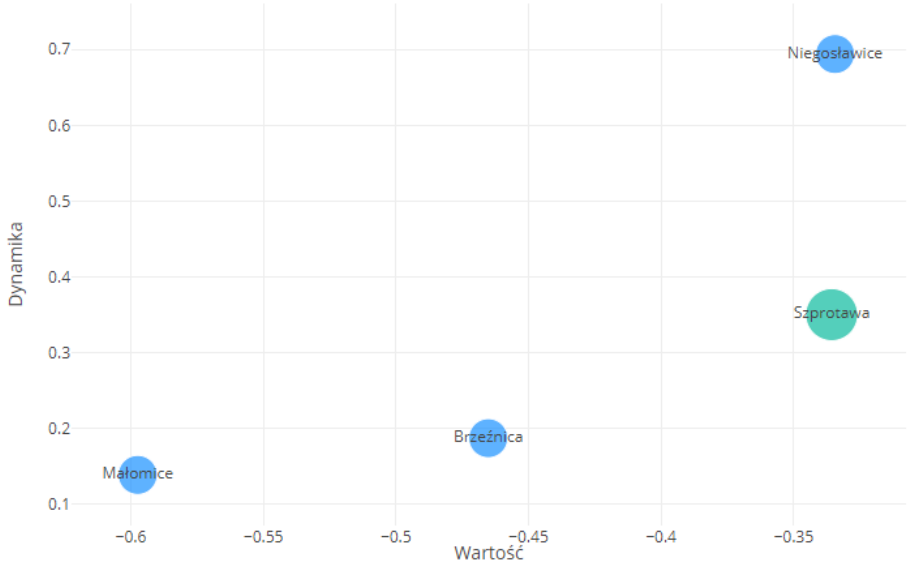
Ryc. 37. Wskaźnik atrakcyjności miejsca zamieszkania

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych BDL

Wartość wskaźnika Zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny jest ujemna z tendencją spadkową (z -0,73 w 2015 r. do -0,39 w 2019 r.). Sytuację należy uznać za negatywną, a trend zmian za pozytywny.

Ryc. 38. Wskaźnik kapitału społecznego i integracji w układzie gmin

NAZWA	TERYT	WARTOŚĆ	DYNAMIKA
Brzeźnica	0810032	-0,47	0,19
Małomice	0810053	-0,60	0,14
Niegosławice	0810062	-0,33	0,69
Szprotawa	0810073	-0,34	0,35

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Wartość wskaźnika jest ujemna dla każdej z gmin. Pozytywem jest to, że obserwowana jest dodatnia dynamika zmian.

Tabela 25. Wsparcie organizacji pozarządowych

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Kwota dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe	1 027 738,12	1 085 111,86	1 243 603,62	1 204 382,50	1 165 307,47	137 569,35	13,4%
Udział dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe w wydatkach bieżących	0,63	0,57	0,61	0,60	0,56	-0,07	-11,1%
Kwota dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe na 1000 mieszkańców	19 713,34	20 776,08	23 916,14	24 664,30	24 510,69	4 797,35	24,3%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do korzystnych zmian zaliczyć należy zwiększenie poziomu dotacji do zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe. Do niekorzystnych zmian zaliczyć trzeba spadek udziału dotacji dla tych działań w wydatkach bieżących.

Tabela 26. Aktywność społeczna, uczestnictwo w kulturze

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Czytelnicy bibliotek	5 863	5 544	5 446	5 373	5 189	-674	-11,5%
Saldo bieżące zarejestrowanych i wyrejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych	4	7	7	-10	5	1	25,0%
Uczestnicy zajęć Centrów, Domów i Ośrodków Kultury	711	905	893	895	659	-52	-7,3%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Korzystna zmiana, to wzrost salda zarejestrowanych i wyrejestrowanych organizacji. Niekorzystna to spadek liczby czytelników bibliotek oraz uczestników zajęć Centrów, Domów i Ośrodków kultury.

Tabela 27. Rozwarstwienie społeczne

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	4 600	4 133	3 485	2 951	2 664	-1 936	-42,1%
Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych	5 448	4 841	3 986	3 642	3 244	-2 204	-40,5%
Liczba dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	2 170	2 281	2 174	2 166	1 963	-207	-9,5%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Spadek zasięgu osób objętych pomocą społeczną należy uznać za zjawisko korzystne, jednak są to wciąż tysiące osób, a jak pokazane zostanie w tab. 28, są to wciąż odsetki znacznie przekraczające średnie w gminach dobrze sytuowanych.

Tabela 28. Rozwarstwienie społeczne - wskaźniki

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	142,81	129,85	114,83	97,01	87,36	-55,45	-38,8%
Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców	108,22	95,91	78,01	67,94	62,01	-46,21	-42,7%
Zasięg wsparcia zasiłkiem rodzinnym/ Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku . Wskaźnik wskazuje odsetek dzieci w ogólnej liczbie dzieci, których rodzice lub opiekunowie dziecka otrzymują zasiłek na częściowe pokrycie wydatków związanych z jego utrzymaniem.	38,69	39,98	39,06	39,21	36,41	-2,28	-5,9%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do zmian korzystnych należy zaliczyć:

- spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej,
- spadek liczby dodatków mieszkaniowych,
- oraz spadek liczby dzieci do lat 17 na które rodzice lub opiekunowie otrzymują zasiłek do ogólnej liczby dzieci w tym wieku. Tu jednak – jak już było wspomniane - należy zwrócić uwagę, na dużą wartość tego wskaźnika, na przestrzeni lat objętych analizą.

Do korzystnych zmian w zakresie kondycji rodziny zaliczyć należy:

- spadek liczby dzieci objętych wsparciem w kryzysie niewydolności opiekuńczo – wychowawczej rodzin,
- spadek liczby rozwodów.

Należy zwrócić uwagę na dużą różnicę pomiędzy liczbą zawartych małżeństw a liczbą rozwodów. Może to świadczyć o pogorszeniu kondycji części rodzin, jako podstawowej komórki społecznej.

Tabela 29. Frekwencja wyborcza

Wskaźnik	2014	2018	2018-2014	Dynamika
Małomice	52,7%	56,7%	4,0%	7,6%
Szprotawa	41,6%	52,4%	10,8%	26,0%
Niegosławice	52,2%	52,6%	0,4%	0,8%
Brzeźnica	53,9%	52,8%	-1,1%	-2,0%
W kraju	47,2%	48,8%	1,6%	3,4%
W województwie lubuskim	44,6%	45,6%	1,0%	2,2%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

W gminach Partnerstwa nastąpił wzrost frekwencji wyborczej, poza gminą Brzeźnica. Świadczy to o większym zainteresowaniu sprawami społeczności lokalnej.

Wskaźnik Poziomu bezpieczeństwa miał w latach 2015-2019 (i wykazał minimalny spadek z -0,54 do -0,60). Jest to sytuacja niekorzystna. Wskaźnik syntetyczny

w przypadku każdej z gmin Partnerstwa ma wartość ujemną. Poza Małomicami dynamika zmian jest również ujemna.

Tabela 30. Bezpieczeństwo osobiste

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Liczba przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postepowaniach przygotowawczych przeciwko mieniu	748	796	580	628	612	-136	81,8%
Liczba wypadków przy pracy	528	544	488	544	416	-112	78,8%
Liczba przestępstw przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji - drogowe	152	164	92	204	176	24	115,8%
Liczba przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postepowaniach przygotowawczych przeciwko życiu i zdrowiu	2 960	3 768	3 540	4 092	5 052	2 092	170,7%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Korzystne zmiany, to:

- spadek liczby przestępstw przeciwko mieniu,
- spadek liczby wypadków przy pracy.

Niekorzystne zmiany to:

- spadek bezpieczeństwa na drogach,
- wzrost liczby przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu.

Jak unaocznia kolejna tabela, do niekorzystnych zmian w sytuacji zdrowotnej zaliczyć należy:

- wzrost liczby zgonów z powodu chorób nowotworowych i chorób układu krążenia
- malejącą liczbę lekarzy
- malejącą liczbę łóżek w szpitalach

Do korzystnych zmian zaliczyć należy:

- wzrost liczby porad lekarskich
- wzrost liczby lekarzy dentystów

Tabela 31. Bezpieczeństwo zdrowotne

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Liczba zgonów z powodu zachorowania na nowotwory (dane powiatowe)	868	956	1 016	1 000	B/D	2018-2014 132	15,2%
Liczba porad lekarskich	148 669	152 889	151 080	151 948	157 605	8 936	6,0%
Liczba łóżek w szpitalach ogólnych (dane powiatowe)	592	592	592	608	484	-108	-18,2%
Wielkość wydatków na ochronę zdrowia	593 339,30	598 294,53	598 408,78	615 786,78	615 991,72	22 652,42	3,8%
Liczba lekarzy pracujących wg podstawowego miejsca pracy (dane powiatowe)	380	340	344	344	348	-32	-8,4%
Liczba zgonów z powodu zachorowania na choroby układu krążenia (dane powiatowe)	1 612	1 684	1 512	1 760	B/D	2018-2014 148	9,2%
Liczba lekarzy dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy (dane powiatowe)	124	132	140	148	148	24	19,4%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Tabela 32. Bezpieczeństwo zdrowotne - wskaźniki

Wskaźnik	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015	Dynamika
Zgony z powodu zachorowania na nowotwory i choroby krążenia na 1000 mieszkańców (dane powiatowe)	7,65	8,19	7,89	8,67	B/D	1,02	13,3%
Liczba porad lekarskich na 1000 mieszkańców	4 124,77	4 256,34	4 208,22	4 285,15	4 434,39	309,62	7,5%
Liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 1000 mieszkańców (dane powiatowe)	1,83	1,84	1,85	1,91	1,53	-0,30	-16,4%
Liczba lekarzy i dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1000 mieszkańców (dane powiatowe)	1,56	1,46	1,51	1,55	1,57	0,01	0,6%
Odsetek zgonów wśród osób poniżej 60 roku życia (dane powiatowe)	20,20	19,10	20,30	15,70	16,50	-3,70	-18,3%

Wielkość wydatków na ochronę zdrowia na 1000 mieszkańców	15 379,36	17 380,20	15 223,85	15 118,51	16 180,23	800,87	5,2%
Zgony z powodu zachorowania na nowotwory i choroby krążenia na 1000 mieszkańców (dane powiatowe)	7,65	8,19	7,89	8,67	B/D	1,02	13,3%

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Do korzystnych zmian zaliczyć należy:

- spadek odsetka liczby zgonów wśród osób poniżej 60 roku życia,
- wzrost liczby porad lekarskich na 1000 osób,
- wzrost wydatków na ochronę zdrowia na 1000 mieszkańców,
- wzrost liczby lekarzy i lekarzy dentystów na 1000 mieszkańców,

Do niekorzystnych zmian zaliczyć należy:

- spadek liczby łóżek w szpitalach na 1000 mieszkańców.

3. Analiza potencjału, barier i potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa

3.1 Potencjał obszaru partnerstwa

Lokalne zasoby, zdefiniowane w metodyce Projektu CWD jako „wszystkie użyteczne elementy występujące na te renie partnerstwa, potrzebne do wytworzenia wyrobu, usługi, oferty definiującej funkcje obszaru funkcjonalnego", mogące mieć charakter materialny lub niematerialny zostały w toku konsultacji i warsztatów z GR wskazane i ocenione pod kątem ich unikalności, roli dla rozwoju Partnerstwa, a także powszechności występowania (w jednej czy wielu gminach). Wypracowano poniższe zestawienie:

- Bory Dolnośląskie i Buczyna Szprotawska,
- Ukształtowanie terenu - rzeki na terenie Partnerstwa,
- Służba zdrowia - 2 szpitale funkcjonujące na terenie Powiatu Żagańskiego
- Szkoły ponadpodstawowe kształcące zawodowo (4 szt.) i ogólnokształcąco (2 szt.),
- Dziedzictwo, tradycje i infrastruktura kultury,
- Dobre warunki dla rolnictwa,
- Specjalizacja w hodowli drobiu i produkcji jaj,
- Warunki dla OZE,
- Tradycje przemysłowe, zwł. w branży metalowej.

Wskazane powyżej lokalne zasoby są zasadniczo w dyspozycji lokalnych samorządów.

Dokonane wraz z GR mapowanie lokalnych produktów, zdefiniowanych jako „rzeczy materialne, zdarzenia, usługi, które są oferowane i przynoszą korzyść bezpośrednią (dochody) lub pośrednią wyrażoną przez wartość dodaną dla obszaru, dla mieszkańców, dla interesariuszy"[23] pokazuje stopień wykorzystania lokalnych zasobów.

[23] Diagnoza obszaru partnerstwa. Raport diagnostyczny – materiał metodyczny - Zał. 2 do Metodyka i plan pilotażu CWD, ZMP 2020.

Na tej bazie zostały poddane rangowaniu pod kątem wartości dodanej dla całego Partnerstwa i potencjału rozwoju. Wskazania od poszczególnych członków GR były uśredniane osobno dla aktualnej wartości dodanej produktu, a osobno potencjał i perspektywy rozwoju dla Partnerstwa. Następnie średnie rezultaty dla obu aspektów były uśredniane dla każdego z produktów, metodą „średniej ze średnich". Wyniki ukazuje poniższa tabela.

Tabela 33. Produkty kluczowe Partnerstwa

Produkty kluczowe	Wartość dodana dla całego partnerstwa (w skali od 0 do 10)	Potencjał i perspektywy rozwoju produktu dla całego partnerstwa (w skali od 0 do 10)	Waga (znaczenie) produktu
pakiet / produkt turystyczny (wypoczynek czynny, weekendowy)	5,0	**9,3**	**7,2**
wydarzenia kulturalne	5,3	**8,7**	**7,0**
miód i produkty pszczele	5,0	8,3	6,7
mięso drobiowe (indycze) i jaja	4,7	7,3	6,0
rzepak, pszenica, buraki cukrowe	5,3	7,0	6,2
olej tłoczony na zimno, sery	4,0	7,0	5,5
"zielona" energia	6,3	**9,7**	**8,0**
opakowania metalowe	6,0	7,7	6,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie wskazań GR.

W każdym z powyższych przypadków potencjał rozwoju decydował o miejscu w rankingu, o roli produktu, wskazuje to więc na przekonanie o potrzebie ich rozwijania, co powinno być odzwierciedlone w kierunkach strategicznej interwencji

i współpracy Partnerstwa. Można więc sformułować wniosek, że zasoby zidentyfikowane na tym terenie nie są w pełni wykorzystane. Dotyczy to szczególnie usług edukacyjnych i zdrowia. Ani 4 szkoły średnie, ani 2 szpitale w powiecie nie wyróżniają się specjalizacjami, które przyciągają znaczniejszą liczbę osób z zewnątrz. Pewną szansą może być rozwój usług rehabilitacyjnych i opiekuńczych.

W wyniku dokonanego rangowania, ukazanego w powyższej tabeli, jako kluczowe produkty Partnerstwa zostały wskazane:

- pakiet / produkt turystyczny (wypoczynek czynny, weekendowy),
- wydarzenia kulturalne,
- „zielona" energia.

Prócz produkcji energii z OZE, która rozwinęła się mocno w ostatnich latach, i produkcji opakowań z metalu, które kontynuują kilkuwiekową tradycję w dość widoczny sposób, pozostałe produkty kluczowe są obecnie wykorzystane na około 50% w opinii uczestników warsztatu. Dotyczy to zarówno walorów środowiska przyrodniczego (potencjał rzek, ale i ogromnego, tajemniczego obszaru Borów Dolnośląskich) jak i kulturowego (szereg zamków, pałaców, lokalnych artefaktów, znaczących postaci i lokalnych tradycji nie tworzy sieci, która może być atrakcją, „produktem" dla osób z zewnątrz).

Podobnie zbyt mało wykorzystanym potencjałem jest produkcja energii ze źródeł odnawialnych, dokonywana obecnie na większą skalę w gm. Niegosławice gdzie działa farma złożona z 20 wiatraków, instalacje produkujące biogaz z masy kukurydzianej (3x0,5 MW, 1x2 MW), przeznacza się ok. 450 ha pod fotowoltaikę. W ostatnim okresie nastąpił znaczny przyrost instalacji OZE, ale potencjał obszaru w tym zakresie jest nie dwukrotnie, a wielokrotnie większy. Problemem szerszego rozwoju instalacji OZE jest przestarzała infrastruktura odbiorcza operatora energetycznego.

Małe elektrownie wodne funkcjonują w gminach Szprotawa i Małomice, pojedyncze elektrownie wiatrowe pracują w gm. Szprotawa i Brzeźnica. Gm. Małomice „stawia" na panele fotowoltaiczne, ale spotyka się z protestami przeciw produkcji biogazu z powodów zapachowych jako teren suburbanizacji na lokalną skalę. Z kolei w typowo rolniczej gm. Brzeźnica funkcjonuje biogazownia przy dużej fermie. Instalacje te nie tworzą jednak wewnętrznej sieci.

Potencjał obszaru uzupełniają i wzmacniają czynniki wskazane w przeprowadzonych badaniach jako silne strony (atuty) Partnerstwa. Następujące aspekty uzyskały ponad połowę wskazań pozytywnych wśród ankietowanych mieszkańców (dla porównania w nawiasach wyniki w skali ogólnokrajowej):

- więzi i tradycje rodzinne 70% (68%),
- relacje z przyjaciółmi, znajomymi 64% (58%),
- jakość i czystość środowiska naturalnego (powietrza, wody, zieleni) 56% (61%),
- atrakcyjność turystyczna: przyrodnicza i kulturowa, zabytki 55% (55%),
- bezpieczeństwo 52% (56%),
- lokalny patriotyzm, dziedzictwo i historia 52% (57%).

Największe różnica ujawniła się w kategorii estetyka otoczenia i jakość przestrzeni publicznych, którą za atut uważa 42% mieszkańców Partnerstwa, a 51% ankietowanych w kraju.

Prócz pierwszych dwóch wskazań, dotyczących życia prywatnego, pozostałe odnoszą się do kategorii stanowiących zasoby, kategorie wspólnego dobra obszaru.

Jako czynniki skłaniające ankietowaną młodzież do pozostania w rodzinnych stronach, zostały wskazane:

- więzi rodzinne (74%),
- relacje z przyjaciółmi i znajomymi (69%),
- walory i jakość środowiska przyrodniczego (54%),
- bezpieczeństwo (46%),
- atrakcyjność turystyczna (45%),
- sentyment, lokalny patriotyzm, historia (43%).

Były to dokładnie te same wskazania, co w przypadku dorosłych, zauważa się mniejsze podkreślanie stanu bezpieczeństwa oraz wagi, roli atrakcyjności turystycznej, sentymentu, lokalnego patriotyzmu, historii.

W skali kraju młodzież oceniając swoje obszary rodzinne podkreślała:

- więzi rodzinne (78%),
- relacje z przyjaciółmi i znajomymi (75%),
- walory i jakość środowiska przyrodniczego (63%),
- bezpieczeństwo (62%),
- sentyment, lokalny patriotyzm, historia (55%),
- estetyka otoczenia i jakość przestrzeni publicznych (55%),
- atrakcyjność turystyczna (51%).

Młodzież z obszaru Partnerstwa Razem na rzecz rozwoju powiatu żagańskiego jest bardziej krytycznie nastawiona do otaczającej rzeczywistości aniżeli ich rówieśnicy w kraju, przy nieco mniejszym nastawieniu na relacje międzyludzkie, z bliskimi

i znajomymi – a należy zauważyć, że grupą porównawczą była młodzież z miast średnich, a więc ośrodków większych niż gminy Partnerstwa. Biorąc pod uwagę odmienny, mniej zurbanizowany charakter otoczenia, zauważa się wyraźnie mniejsze docenianie walorów otoczenia, zwłaszcza w aspektach innych niż walory środowiska. Można więc powiedzieć, że młodzież z terenu PRDRPZ w mniejszym stopniu dostrzega atuty swojego obszaru, traktowane w kategoriach czynników skłaniających do pozostania tu.

Jeśli chodzi o atuty wskazywane przez liderów

- jakość i czystość środowiska naturalnego (powietrza, wody, zieleni) 86% (74%),
- więzi rodzinne 82% (78%),
- działania i osiągnięcia samorządów lokalnych 77% (66%),
- sentyment, lokalny patriotyzm, historia 73% (74%),
- bezpieczeństwo 70% (73%),
- relacje z przyjaciółmi, znajomymi 68% (63%),
- atrakcyjność turystyczna: przyrodnicza i kulturowa, zabytki 65% (64%),
- warunki do prowadzenia własnego gospodarstwa rolnego 65% (66%),
- estetyka otoczenia i jakość przestrzeni publicznych 61% (64%).

Wskazania te nie odbiegają zasadniczo od ogólnokrajowych, poza kolejnym przykładem wyższego wartościowania działań samorządów niż średnio w kraju. Znacznie wyżej niż w kraju oceniono tez walory środowiska naturalnego. Jest to rzadki w kraju przykład większego doceniania środowiska naturalnego aniżeli motywów związanych z życiem rodzinnym.

Liderzy w Partnerstwie Razem dla rozwoju powiatu żagańskiego wskazali jednak zdecydowanie mniej atutów, które wskazywało ponad 50% liderów w skali kraju - jakość i zakres usług komunalnych (np. woda, gaz, parkingi, śmieci), opinia o gminie i jej mieszkańcach, aktywność społeczna i współdziałanie mieszkańców, oferta i infrastruktura sportowa i rekreacyjna.

W zakresie usług publicznych obszar powiatu żagańskiego „startował" w 1990 r. z innej pozycji aniżeli wiele samorządów polskich, mając obszar zasadniczo zwodociągowany, w dużej części zgazyfikowany, wyposażony gęstą sieć komunikacji publicznej, zwłaszcza kolejowej, i w wiele innych usług rzadko dostępnych w niektórych częściach kraju, po czym rozwój był z natury wolniejszy, a w niektórych sferach nastąpił relatywny czy realny (jak w przypadku transportu zbiorowego) regres. Można stwierdzić, że przedstawiciele gmin z centralnej czy wschodniej

Polski, z terenu Małopolski wciąż potrafią cieszyć się „małymi rzeczami” czy ogólnie swoimi dokonaniami.

Natomiast warto zwrócić uwagę na mniejszy potencjał związany z integracją i aktywnością mieszkańców. Na tle innych obszarów jest to realny deficyt. Kolejne potwierdzenie wysokich ocen jakości środowiska naturalnego wskazuje zaś na duży, niewykorzystany potencjał tego obszaru.

- niektóre znaczące zasoby nie tworzą rozpoznawalnej oferty produktów z powodu ich słabego rozpoznania, wyeksponowania, świadomości ich wartości („swego nie znacie”)
- kluczowe produkty Partnerstwa to: pakiet (produkt) turystyczny, wydarzenia kulturalne, produkcja „zielonej” energii – ich znaczenie wynika z potencjału rozwoju, a nie aktualnego wykorzystania
- spośród cech terytorium najwyższe wartościowanie walorów przyrodniczych, a także działalności samorządów

3.2 Bariery, problemy, deficyty obszaru partnerstwa

W tej części opracowania wskazuje się w pierwszej kolejności problemy (deficyty) obszaru Partnerstwa, czyli niekorzystne zjawiska, niewykorzystane potencjały, istniejące sytuacje negatywne, niekorzystne warunki (zamiast pożądanych). Pewnym przyczynkiem do wnioskowania o barierach, problemach, deficytach obszaru były wyniki badań prowadzonych wśród mieszkańców, młodzieży, liderów terenu Partnerstwa.

Na pytanie, czy obszar Partnerstwa jest dobrym miejscem do życia i rozwoju, ankietowani mieszkańcy odpowiadali następująco (w nawiasach – dla porównania – wyniki ogólnopolskie):

- zdecydowanie tak 24% (19%),
- raczej tak 47% (49%),
- raczej nie 17% (15%),
- zdecydowanie nie 6% (6%),
- trudno powiedzieć 6% (11%).

Oceny były więc nieco bardziej jednoznaczne niż w kraju. Jeśli chodzi o słabe strony (deficyty) zamieszkiwanych gmin, to kolejność wskazań była zbliżona do ogólnokrajowych, jednak oceny przeważnie surowsze:

- wysokość zarobków i płac 81% (72%),
- oferty pracy, rynek pracy 73% (74%),
- możliwości kontynuowania nauki, kształcenia się 73% (69%),
- oferta i infrastruktura kulturalna i rozrywkowa 72% (63%),
- oferta usług społecznych (zdrowotnych, opiekuńczych, edukacyjnych) 66% (56%),
- komunikacja i transport zbiorowy 64% (58%),
- skomunikowanie z większymi miastami 61% (49%),
- oferta handlowa i usług rynkowych dla mieszkańców i firm 59% (55%),
- oferta i infrastruktura sportowa i rekreacyjna 59% (48%),
- skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami 52% (48%).

Krytyczne oceny mieszkańców dotyczą codziennych aktywności, podstawowych aspektów życia, co może być czynnikiem obniżającym motywację do angażowania się w sprawy szerszego otoczenia, przez co zmniejszać potencjał w zakresie kapitału społecznego.

Ankietowana młodzież na pytanie, czy obszar partnerstwa jest dobrym miejscem do życia, odpowiadała następująco:

- zdecydowanie tak 5%,
- raczej tak 31%,
- raczej nie 28%,
- zdecydowanie nie 19%,
- trudno powiedzieć 17%.

Czynnikami motywującymi młodzież do wyjazdu są:

- sytuacja na rynku pracy 74%,
- wysokość wynagrodzeń 80%,
- dostęp do usług społecznych 65%,
- komunikacja i transport zbiorowy 64%,
- ograniczone możliwości dalszego kształcenia 63%,
- słaba oferta kulturalna i rozrywkowa 62%,
- oferta handlowa i usług rynkowych 60%,
- warunki do prowadzenia firmy 56%.

Opinie młodzieży odbiegają od średnich uzyskanych w badaniach ogólnokrajowych – na niekorzyść. Oceny obszaru pochodzenia jako miejsca do życia w kraju oceniano następująco.

- zdecydowanie tak 7%,
- raczej tak 46%,
- raczej nie 20%,
- zdecydowanie nie 9%,
- trudno powiedzieć 19%.

Tu również czynnikami motywującymi do opuszczenia rodzinnych stron są:

- wysokość wynagrodzeń (73%),
- sytuacja na rynku pracy 67%,
- możliwości kontynuowania nauki 63%,
- komunikacja i transport zbiorowy 53%,
- warunki do prowadzenia firmy 52%,
- dostęp do usług społecznych 51%,
- słaba oferta kulturalna i rozrywkowa 50%.

Pewnym wytłumaczeniem jest fakt, że grupę porównawczą stanowiły osoby z miast średnich, lepiej skomunikowanych i z większym rynkiem pracy oraz z większą dostępnością do usług. Były to jednak ośrodki tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, pogrążone często w wielorakim kryzysie, z czym wiąże się bezrobocie.

Badania liderów liderzy w odpowiedzi na pytanie „Czy obszar partnerstwa gmin opisany powyżej jest Pani/a zdaniem dobrym miejscem do życia i rozwoju?" wyrazili następujące opinie:

- zdecydowanie tak 38%,
- raczej tak 54%,
- raczej nie 4%,
- zdecydowanie nie 0,
- trudno powiedzieć 4%.

Liderzy postrzegają swój obszar jako miejsce zamieszkania zdecydowanie korzystniej od mieszkańców, a zwłaszcza młodzieży. Wyniki w tej grupie uzyskane w PRDRPZ są porównywalne z krajowymi

Jako słabe strony (deficyty) uznano (na tle wyników w całej Polsce):

- oferty pracy, rynek pracy 61% (75%),
- wysokość zarobków i płac 61% (71%),
- możliwości kontynuowania nauki, kształcenia się 74% (68%),
- komunikację i transport zbiorowy 70% (58%),
- ofertę i infrastrukturę kulturalną i rozrywkową 70% (49%),
- ofertę handlową i usług rynkowych 65% (40%),
- ofertę i infrastrukturę sportową i rekreacyjną 61% (32%; 50% pozytywnych!),
- ofertę usług społecznych (zdrowotnych, opiekuńczych) 52% (44%),
- dostępność i ceny mieszkań 52% (55%).

W powyższym zestawieniu zwracają uwagę:

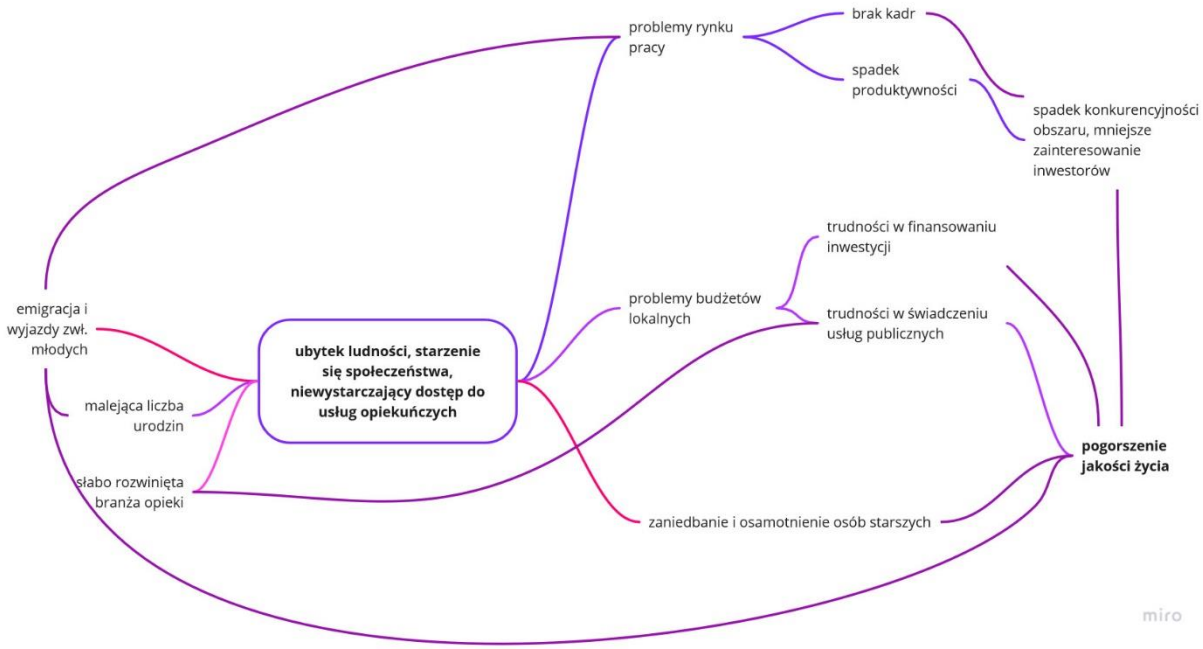
- wyraźnie mniej negatywne oceny rynku pracy i wysokości płac aniżeli w kraju (przy o wiele surowszych ocenach mieszkańców i młodzieży, zwłaszcza w kwestii płac),
- znaczna różnica na rzecz negatywnych ocen oferty i infrastruktury kulturalnej i rozrywkowej, co stoi w wyraźnej sprzeczności z wskazywaniem tego obszaru jako źródła kluczowego produktu – istotnego potencjału.
- duże różnice (na niekorzyść) przy ocenach oferty handlowej i usług rynkowych, infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, transportu zbiorowego,
- gorsze niż średnio w Polsce oceny w przypadku usług społecznych (zdrowotnych, opiekuńczych) i możliwości kontynuowania nauki, kształcenia się.

Źródłem problemów są też wskazywane przez liderów lokalnych okoliczności utrudniające rozwój współpracy lokalnej. Prócz pozostającej poza kontrolą lokalnych samorządów niepewności sytuacji politycznej, gospodarczej i pandemicznej (73%), wymieniono przede wszystkim starzejące się społeczeństwo oraz depopulacja (59%). Na oba te zjawiska władze lokalne mogą pośrednio oddziaływać. Wskazania te znajdują potwierdzenie w danych statystycznych.

W ramach grupy roboczej etap ten realizowano metodą wskazywania związków przyczynowo-skutkowych, powiązanych wokół poszczególnych problemów, które układały się w wiązki.

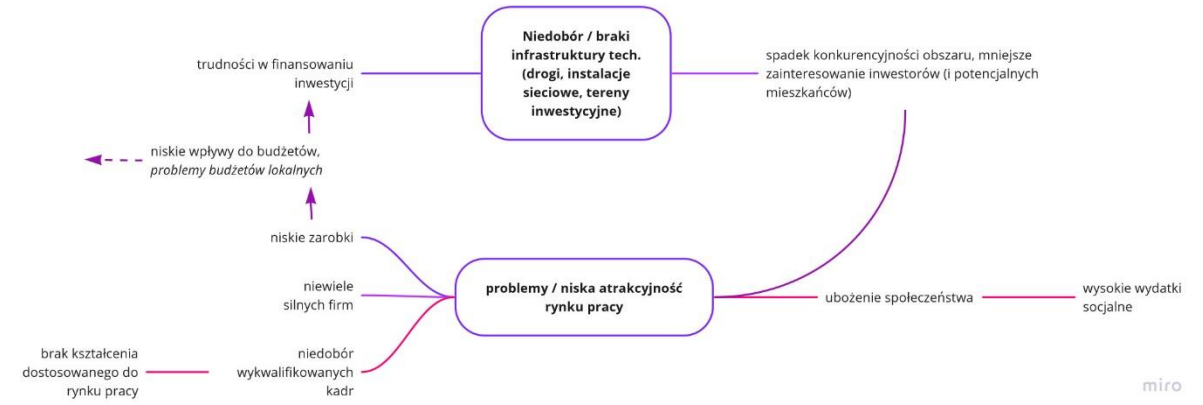
Wskazania te były w dalszej kolejności agregowane, tworząc swoiste drzewa problemów (ryc. 36-38).

Ryc. 39. Drzewo problemów w sferze społecznej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wskazań GR przy użyciu miro.com

Ryc. 40. Drzewo problemów w sferze gospodarczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wskazań GR przy użyciu miro.com

Ryc. 41. Drzewo problemów w sferze środowiskowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wskazań GR przy użyciu miro.com

Powyższe 3 ryciny obrazują „kłody" leżące na drodze rozwoju Partnerstwa w poszczególnych sferach – społecznej, gospodarczej i środowiskowej. Najwięcej powiązań i wzajemnych zależności wykazuje jednak sfera społeczna, gdzie ujawnia się swoisty cykl powodujący wzmocnienie niekorzystnych procesów. I tak emigracja i wyjazdy, zwłaszcza osób młodych, powoduje niższą liczbę urodzeń, spadek liczby ludności i starzenie się społeczeństwa, z czym wiąże się szereg konsekwencji w zakresie finansów lokalnych, rynku pracy i możliwości świadczenia usług publicznych, przez co narastają problemy społeczne i gospodarcze, spadek konkurencyjności obszaru i obniżenie jakości życia, co wzmaga odpływ ludności, zwłaszcza młodych dorosłych, często razem z dziećmi.

Tak więc w hierarchii wskazanych problemów za ten o największej wadze należy **uznać ubytek ludności, starzenie się społeczeństwa przy jednoczesnym niewystarczającym dostępie do usług opiekuńczych**. Problem ten sytuuje się w sferze społecznej, w obszarze demografii i usług publicznych.

- liderzy są najbardziej zadowoleni z zamieszkania na obszarze Partnerstwa. ogół mieszkańców w nieco mniejszym stopniu, młodzież przeważnie nie
- zaangażowanie na rzecz społeczności lokalnej wydaje się być powiązane ze stopniem zadowolenia z miejsca zamieszkania i pełnionej roli w społeczności
- poważne bariery rozwojowe występują we wszystkich sferach, ale kluczowe znaczenie ma ubytek ludności, starzenie się społeczeństwa przy jednoczesnym niewystarczającym dostępie do usług opiekuńczych – w największym stopniu wpływa na inne sfery
- u liderów większa świadomość problemów demograficznych niż w skali ogólnokrajowej

3.3 Determinanty potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa

Determinanty potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa to, według metodyki Projektu, elementy, które w procesie rozwoju mogą wzmacniać lub osłabiać potencjały partnerstwa oraz pogłębiać lub przyczyniać się do eliminowania problemów, tak, aby przerwać wir, krąg negatywnych zależności. Powinny więc być powiązane z obiema opisanymi powyżej kategoriami – potencjałami i problemami danego terytorium. Wskazane we wcześniejszych podrozdziałach zestawienia pozwalają na wskazanie następujących obszarów jako kluczowych dla rozwoju w kontekście Partnerstwa:

- Środowisko i jego zasoby – ich ochrona, promocja, warunki korzystania,
- Rolnictwo, w tym lokalne specjalizacje, rozwój produktów lokalnych,
- Produkcja energii ze źródeł odnawialnych,
- Dziedzictwo kulturowe – historia, zabytki, ludzie,
- Turystyka, w tym wspólny produkt turystyczny,
- Sytuacja demograficzna – przeciwdziałanie wyludnieniu się obszaru, przyciąganie nowych mieszkańców,
- Świadczenie usług publicznych (edukacyjnych, kulturalnych, zdrowotnych, społecznych-opiekuńczych),
- Rynek pracy,
- Dostępność i powiązania transportowe,
- Warunki prowadzenia firm,
- Integracja społeczna i czas wolny,
- Współpraca samorządów, w tym cyfryzacja sfery publicznej.

3.4 Kluczowe wyzwania, kierunki strategicznej interwencji i współpracy

Na tym etapie należy wskazać kluczowe wyzwania - te czynniki, które mają największy wpływ na zmianę - poprawę sytuacji na obszarze całego partnerstwa. Mają być to zarówno czynniki rozwijające potencjały, jak i przełamujące deficyty. Wiadomo już, że kluczowy problem, który powinien być podjęty jako pierwszy, to problem w sferze demograficznej - ubytek ludności, starzenie się społeczeństwa przy jednoczesnym niewystarczającym dostępie do usług opiekuńczych. Wpływa to najbardziej – i to niekorzystnie – na sytuację i perspektywy rozwojowe na terenie Partnerstwa. Rysuje się jako element krytyczny, mogący wyraźnie zahamować

rozwój. Jest to jednocześnie zagadnienie szerokie, w większości pozostające poza bezpośrednim, determinującym wpływem polityk publicznych, zwłaszcza z poziomu lokalnego.

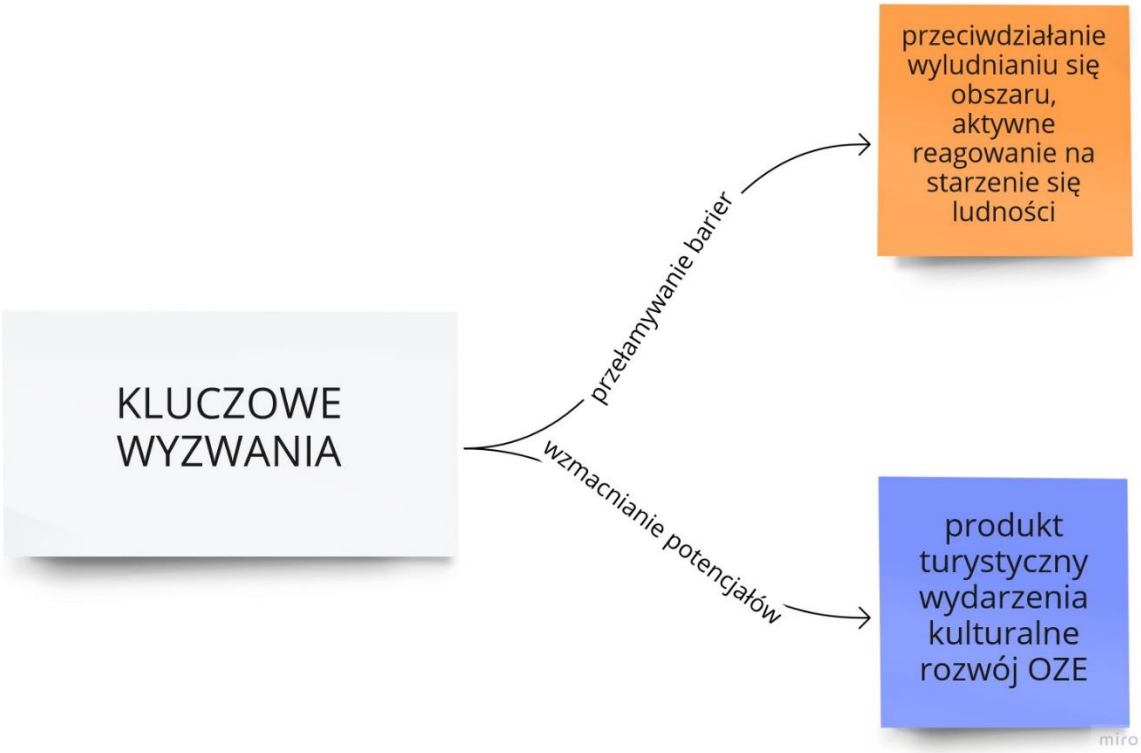
Samorządy powiatu i gmin dysponują jednak narzędziami z zakresu polityki społecznej, rodzinnej, rynku pracy, polityki inwestycyjnej, mieszkaniowej, zagospodarowania przestrzennego czy transportu i komunikacji, pozwalającymi na podjęcie wielu odcinkowych interwencji, które będą w dalszej części opracowania zaproponowane.

Jako priorytetowe wyzwanie należy więc wskazać przeciwdziałanie kluczowemu problemowi - wyludnianiu się obszaru wraz z aktywnym oddziaływaniem na rynek pracy, a także poprawę świadczenia usług publicznych, zwłaszcza mających związek z mającym już miejsce starzeniem się społeczeństwa.

Dopiero w dalszej kolejności należy wskazać te wyzwania, które mają największy potencjał rozwojowy dla przełamywania barier, deficytów, problemów.

Członkowie partnerstwa wskazali 3 najbardziej kluczowe produkty, postrzegane w kategoriach wzmacniania potencjału obszaru: pakiet / produkt turystyczny, wydarzenia kulturalne (mające walor promocyjny i integrujący mieszkańców) oraz produkcję energii ze źródeł odnawialnych.

Rysuje się więc następujące zestawienie:

Źródło: opracowanie własne.

Powyższe zestawienie jest bardzo ogólne, mające unaocznić konieczną dwutorowość działania. Wymaga jednak uszczegółowienia.

Mieszkańcy terenu Partnerstwa w drodze ankietowania jako priorytety wskazali (na tle kraju)

- lepszą i bardziej dostępną opiekę zdrowotną (podstawową i specjalistyczną) 67% (60%),
- stworzenie atrakcyjnej infrastruktury i warunków życia mieszkańców: chodniki, ścieżki, rowerowe, obiekty sportowe, itd. 61% (46%),
- lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp. 55% (51%).

Są to podobne jak w skali kraju preferencje, każdorazowo z wyższym priorytetem popartym odsetkami wskazań. Na dalszych miejscach znalazły się:

- lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, zakładania własnych firm, samozatrudnienia 41% (41%),
- nieco niższe dla atrakcyjnej oferty kulturalnej i spędzania czasu wolnego - 36% wobec 41%.

Wyższy za to był poziom wsparcia:

- rozwoju budownictwa mieszkaniowego, większej dostępności mieszkań 38% wobec 32%.

Po raz kolejny okazuje się, że zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych nie jest kojarzone z samorządem w skali ogólnokrajowej.

W deklaracjach młodzieży na temat przedsięwzięć, jakie należy podjąć (i zrealizować), aby młodzież chciała związać swoje życiowe plany z terytorium Partnerstwa, czołowe miejsca zajęły

- Więcej miejsc dobrej pracy (najemnej) 69%,
- Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp. 57%,
- Lepsza i szersza oferta edukacyjna (szkolnictwo zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, studia, staże, praktyki) 55%,
- Warunki i wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, zakładania własnych firm, samozatrudnienia 54%,
- Lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna) 53%,
- Stworzenie atrakcyjnej infrastruktury i warunków życia: chodniki, przystanki, ścieżki, rowerowe, obiekty sportowe 39%,
- Stworzenie przez samorząd specjalnej oferty dla młodych: stypendia, granty, staże, ulgi, inkubatory, doradztwo zawodowe 34%,
- Zwiększenie atrakcyjności (oferty) turystycznej 34%.

Dopiero na dalszych miejscach znalazły się:

- Wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, większa dostępność mieszkań 22%,

czy

- Aktywniejsza polityka prorodzinna: realne wsparcie dla rodzin, dzieci, matek (przedszkola, żłobki, itp.) 16%.

W skali ogólnokrajowej wymieniono w pierwszej kolejności (przy użyciu innej metodologii – odsetka wszystkich wskazań):

- Więcej miejsc dobrej pracy (najemnej) 12%,
- Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp. 9%,
- Lepsza i szersza oferta edukacyjna (szkolnictwo zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, studia, staże, praktyki) 9%,

- Warunki i wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, zakładania własnych firm, samozatrudnienia 9%,
- Lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna) 9%,
- Stworzenie atrakcyjnej infrastruktury i warunków życia: chodniki, przystanki, ścieżki, rowerowe, obiekty sportowe 7%,
- Stworzenie przez samorząd specjalnej oferty dla młodych: stypendia, granty, staże, ulgi, inkubatory, doradztwo zawodowe 6%,
- Wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, większa dostępność mieszkań 6%.

Tak więc obie listy oczekiwań (i proporcje wskazań) są bardzo podobne, przy czym w skali kraju zauważa się większe przekonanie o roli władz publicznych w zapewnieniu mieszkań.

Plany edukacyjne i zawodowe młodzieży są następujące:

- kontynuować naukę i podjąć pracę 47%,
- podjąć pracę 26%,
- kontynuować naukę 14%,

w kraju natomiast:

- kontynuować naukę i podjąć pracę 43%,
- kontynuować naukę 22%,
- podjąć pracę 21%.

W obu przypadkach niezbyt duża grupa (8-9%) nie ma sprecyzowanych planów.

W pytaniu „Jakie działania należy podjąć w ciągu najbliższych lat w gminach obszaru Partnerstwa, aby młodzi mieszkańcy wracali tu po zakończeniu edukacji/studiów i tu mogli budować swoją przyszłość?" jako najważniejsze działania zostały przez liderów wskazane

- Budowa i modernizacja infrastruktury gminnej: chodniki, ścieżki, rowerowe, parki, obiekty rekreacyjne i sportowe 58%,
- Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp. 50%,
- Wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, większa dostępność mieszkań 46%,
- Bardziej atrakcyjna oferta kulturalna i spędzania czasu wolnego 46%,
- …..

- Aktywniejsza polityka prorodzinna: realne wsparcie dla rodzin, dzieci, matek (przedszkola, żłobki, itp.) 29%,
- Stworzenie przez samorząd specjalnej oferty dla młodych: stypendia, granty, staże, ulgi, inkubatory, doradztwo zawodowe 29%,
- Lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna) 21%,
- Wsparcie dla rozwoju postaw przedsiębiorczych, zakładania własnych firm 17%,
- …..
- Lepsza i szersza oferta edukacyjna (szkolnictwo zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, studia, staże, praktyki) 4%.

Oto wyniki uzyskane w skali Polski:

- Lepsze warunki i wsparcie dla lokalnych firm (w tym gospodarstw rolnych) - ich inwestycji, produktów i konkurencyjności 51%,
- Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp. 51%,
- Wsparcie dla rozwoju postaw przedsiębiorczych, zakładania własnych firm, gospodarstw rolnych, samozatrudnienia 50%,
- Wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, większa dostępność mieszkań 44%,
- Budowa i modernizacja infrastruktury gminnej: chodniki, ścieżki, rowerowe, parki, obiekty rekreacyjne i sportowe 44%,
- Lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna) 40%,
- Bardziej atrakcyjna oferta kulturalna i spędzania czasu wolnego 34%,
- Stworzenie przez samorząd specjalnej oferty dla młodych: stypendia, granty, staże, ulgi, inkubatory, doradztwo zawodowe 33%,
- Lepsza i szersza oferta edukacyjna (szkolnictwo zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, studia, staże, praktyki) 28%.

Na tle kraju zauważa się wyraźnie mniejszy nacisk na tworzenie miejsc pracy, wspieranie przedsiębiorczości oraz na poprawę oferty edukacyjnej. Można wysnuć przypuszczenie, że wynika to z przekonania o wysokiej jakości oferty szkół oraz z postrzegania młodzieży jako grupy przedsiębiorczej, zaradnej. Miejscowa młodzież jednak, w stopniu nawet wyższym niż w kraju, wskazała te tematy jako priorytetowe kierunki interwencji (obok dobrej oferty pracy i połączeń komunikacyjnych). Jest to bardzo istotna rozbieżność w postrzeganiu priorytetów rozwoju.

Co do wyboru przyszłego miejsca pracy, młodzi mieszkańcy Partnerstwa wskazywali:

- zagranicę 32%,
- miejscowość w innym województwie (przeważnie wielkie miasta) 24%,
- inną miejscowość poza obszarem partnerstwa, ale w województwie 12%,
- inną miejscowość w ramach obszaru partnerstwa 6%,
- miejscowość w której mieszkam 7%,
- nie zastanawiałam/em się 19%.

Gdy tymczasem w kraju wymieniane były w kolejności

- miejscowość w innym województwie 21%,
- zagranica 20%,
- inna miejscowość poza obszarem partnerstwa, ale w województwie 14%,
- miejscowość w której mieszkam 11%,
- inna miejscowość w ramach obszaru partnerstwa 7%,
- nie zastanawiałam/em się 19%.

Podobne były wskazania co do przyszłego miejsca zamieszkania:

- zagranica 28%,
- miejscowość w innym województwie 26%,
- inna miejscowość poza obszarem partnerstwa, ale w województwie 10%,
- inna miejscowość w ramach obszaru partnerstwa 7%,
- miejscowość w której mieszkam 12%,
- nie zastanawiałam/em się 17%.

Te same kategorie w kraju kształtowały się następująco.

- miejscowość w innym województwie 23%,
- miejscowość w której mieszkam 20%,
- zagranica 20%,
- inna miejscowość poza obszarem partnerstwa, ale w województwie 13%,
- inna miejscowość w ramach obszaru partnerstwa 7%,
- nie zastanawiałam/em się 17%.

Zauważyć można mniejszy stopień przywiązania do rodzinnych miejscowości, przy faworyzowaniu dalej położonych ośrodków, a zwłaszcza zagranicy. Jest to istotne wyzwanie dla planowania rozwoju w kontekście potrzeby zatrzymania i pozyskania nowych młodych mieszkańców.

Jako najatrakcyjniejsze miejsca pracy młodzież z terenu badań wskazywała (w nawiasie wyniki ogólnokrajowe):

- praca w zagranicznej firmie 45% (39%),
- własna działalność gospodarcza (poza rolniczą) 32% (31%),
- praca w firmie rodzinnej 20% (20%),
- praca w dużej firmie 17% (17%),
- telepraca (freelancer etc.) 17% (17%).

Najbardziej atrakcyjne branże:

- nowe technologie 24% (26%),
- kultura i rozrywka 21% (20%),
- handel i usługi 19% (17%).

Młodzież ogólnie w Polsce często wskazywała też pracę w administracji państwowej, wymiarze sprawiedliwości, instytucjach publicznych (18%). W Partnerstwie wskaźnik był minimalnie niższy (17%). Zauważa się tu szczególną atencję do pracy za granicą, a także większą niż gdzie indziej w sektorach kultury, rozrywki, handlu, usług.

Nieatrakcyjne sektory to:

- gospodarka i usługi komunalne 43% (31%),
- rolnictwo i ogrodnictwo 42% (33%),
- oświata 40% (27%),
- budownictwo 34% (28%),
- rzemiosło 29% (24%),
- administracja samorządowa / ochrona zdrowia, pomoc społeczna 28% (20%).

Zauważa się, że praca w sektorach stanowiących część sfery budżetowej, a także w rolnictwie i budownictwie budzą szczególnie małe zainteresowanie na obszarze Partnerstwa. Są to jednak sektory, które w małych gminach stanowią o znacznej, niekiedy przeważającej liczbie miejsc pracy. Pod tym względem sytuacja ogólnie w kraju jest korzystniejsza.

Na codzienny dojazd do pracy indagowani młodzi byli gotowi poświęcić: 47% - do 30 min., 21% - do 60 min., w skali kraju odpowiednio 50% i 21%.

W pytaniu o gotowość prowadzenia własnej firmy czy gospodarstwa rolnego padały następujące odpowiedzi:

- zdecydowanie tak 17% (16%),
- raczej tak 18% (23%),

- ani tak, ani nie 24% (25%),
- raczej nie 24% (22%),
- zdecydowanie nie 17% (15%).

Jak można zauważyć, gotowość do założenia własnej firmy czy prowadzenia gospodarstwa jest nieco mniejsza niż średnio w kraju. Do podjęcia tego rodzaju działalności młodzież mogłyby zmotywować przede wszystkim posiadanie dobrego pomysłu na biznes, posiadanie odpowiedniej wiedzy i doświadczenia w zawodzie, posiadanie odpowiednich środków finansowych „na start", i podobnie jest w całej Polsce.

Jeśli chodzi o spędzanie czasu wolnego w ciągu roku szkolnego, to własną miejscowość preferowało 26% osób (w skali kraju 33%). Natomiast w innych miejscach chciały wypoczywać następujące odsetki osób: w sąsiedniej miejscowości w ramach obszaru partnerstwa 15% (13%), w stolicy województwa 12% (13%), inne miejsca 64% (42%). Zauważa się większą tendencję do szukania atrakcji poza obszarem zamieszkania u młodzieży z terenu Partnerstwa, aniżeli średnio w kraju. Powszechnie deklarowana atrakcyjność turystyczna, więzi rodzinne i towarzyskie czy nawet lokalny patriotyzm nie wystarczą do zaspokojenia potrzeb spędzania czasu przez młodzież nawet w okresie krótkich przerw w nauce.

Należy dokonać jeszcze kompleksowego przeglądu środków i sposobów działania, mogących posłużyć do działań rozwojowych na rzecz Partnerstwa.

Całość dokonanej diagnozy pozwala na zarysowanie kierunków strategicznej interwencji, które powinny dotyczyć wszystkich wskazanych kluczowych wyzwań rozwojowych, wynikających z przeprowadzonych badań, analiz, konsultacji.

Z uzyskanych materiałów trudno wskazać wiodące gałęzie działalności gospodarczej, także te mające największy potencjał rozwoju.

Z uwagi na warunki dla rozwoju rolnictwa i aktualne funkcje gospodarcze gmin, pożądanym kierunkiem wykazuje się rozwój wyspecjalizowanej produkcji rolnej.

Przeciwdziałanie wyludnieniu się obszaru, przyciąganie nowych mieszkańców powinno stanowić cel strategiczny, rozpisany na grupę kierunków strategicznej interwencji, takich jak:

- aktywna polityka proinwestycyjna, skupiona na rozwoju branż priorytetowych, przyciąganiu i pobudzaniu rozwoju firm generujących lokalne łańcuchy wartości, związki z otoczeniem, wyższą wartość dodaną, miejsc pracy wyżej płatnych,

- poprawa dostępności terytorium, w tym infrastruktury drogowej, kolejowej w powiązaniu z miejscami pracy i zamieszkania, i lepsze, pewniejsze powiązania transportowe, w tym transportem zbiorowym (wraz z elastycznymi formami kształtowania usług transportowych),
- poprawa warunków prowadzenia firm, w tym wsparcie integracji i współpracy sektora gospodarczego, wspólna promocja Partnerstwa,
- opracowanie i wdrożenie lokalnej polityki prorodzinnej i mieszkaniowej,
- doskonalenie świadczenia usług publicznych (edukacyjnych, kulturalnych, zdrowotnych, społecznych-opiekuńczych), w tym rozwój lokalnych specjalizacji i standaryzacja, optymalizacja świadczenia usług,
- poprawa ładu przestrzennego – sporządzanie planów, uzbrojenie terenów,
- poprawa zagospodarowania i wyposażenia przestrzeni i obiektów publicznych.

Pozostałe oparte na diagnozie kierunki to:

- promocja i ochrona zasobów środowiska naturalnego, w tym krzewienie świadomości ekologicznej,
- zachowanie, ochrona potencjału produkcji rolnej, w tym rozwój lokalnych specjalizacji i produktów lokalnych,
- rozwój produkcji energii ze źródeł odnawialnych wraz z lokalnymi systemami wykorzystania,
- rozwój wspólnego produktu turystycznego (w segmentach: turystyka weekendowa, turystyka aktywna) w oparciu o walory przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe,
- rozwój lokalnej kultury - krzewienie integracji społecznej, działań prowspólnotowych, twórczego i zdrowego spędzania czasu wolnego,
- rozwój współpracy samorządów i współpracy międzysektorowej wraz rozwojem partycypacyjnych modeli wykonywania zadań publicznych, w tym świadczenia usług publicznych,
- cyfryzacja sfery publicznej.

Otwartymi kwestiami pozostają: przypisanie odpowiedzialności za podjęcie interwencji (z naturalna inicjującą rolą samorządów) oraz środki, jakimi miałyby być dokonywane. Interwencja powinna być dokonywana na zasadzie pomocniczości – należy pomóc temu, co może rozwijać się samo, a przez to będzie można w większym zakresie wspomóc te sprawy, które wymagają stałej interwencji samorządu.

- propozycje liderów i mieszkańców co do kierunków działania są zasadniczo zbieżne, choć niekiedy nie pokrywają się z ocenami sytuacji na terenie Partnerstwa
- postulaty zgłaszane przez młodzież często odbiegają od wizji liderów
- młodzi mieszkańcy najmocniej akcentują potrzeby wsparcia przedsiębiorczości i dobrej oferty pracy, ale także oferty kształcenia oraz powiązań komunikacyjnych
- młodzież nie preferuje spędzania czasu wolnego na terenie Partnerstwa
- po opiniach i aspiracjach młodzieży widać globalizację (potrzeb, aspiracji, ocen) sięgającą nawet środowisk lokalnych
- przeważają dążenia do wyjazdu w celu życia i pracy za granicę lub do dużych miast w kraju, preferencje do pracy w dużych, zagranicznych firmachch
- pozostali mieszkańcy raczej nie wyjadą, będą korzystać z tego, co będzie im dane
- ani młodzież, ani starsi nie oczekują od gmin, aby budowały mieszkania – pokłosie indywidualizacji załatwiania potrzeb mieszkaniowych, czy podświadome przekonanie, że gminy i tak ich nie zaspokoją?
- decydenci w gminach nie formułują potrzeby lepszej ofert edukacyjnej (może dlatego, że chodzi raczej o szkoły średnie?)
- praca w „najpopularniejszych" na tym terenie sektorach nie należy do preferencji młodego pokolenia
- starsze pokolenia częściej „stawiają" na infrastrukturę – drogi, chodniki, przystanki, także ofertę spędzania czasu wolnego
- wszyscy się zgadzają, że potrzeba lepszej opieki zdrowotnej, co ważne w kontekście starzenia demograficznego
- kierunki rozwoju powinny prowadzić zarówno do przełamywania czy niwelowania barier, jak i wzmacnianie, rozwijanie potencjałów

Spis rysunków

Ryc. 1. Położenie partnerstwa 16
Ryc. 2. Wskaźnik sytuacji gmin Partnerstwa na tle województwa 17
Ryc. 3. Klasy pokrycia terenu 19
Ryc. 4. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP) 20
Ryc. 5. Formy ochrony przyrody 22
Ryc. 6. Schemat połączeń autobusowych i kolejowych terenu Partnerstwa 33
Ryc. 7. Firmy i ich powiązania na terenie Partnerstwa 35
Ryc. 8. Najważniejsze cele strategiczne partnerów 41
Ryc. 9. Delimitacja obszarów problemowych 44
Ryc. 10. Ogólny wskaźnik rozwoju partnerstwa 45
Ryc. 11. Ogólny wskaźnik rozwoju gminy 2019 46
Ryc. 12. Dynamika ogólnego wskaźnika rozwoju gminy 2015-2019 47
Ryc. 13. Wskaźnik rozwoju w wymiarze społecznym 48
Ryc. 14. Wskaźnik rozwoju w wymiarze gospodarczym 48
Ryc. 15. Wskaźnik rozwoju w wymiarze środowiskowo-przestrzennym 49
Ryc. 16. Wskaźniki rozwoju w poszczególnych obszarach (2015-2019) 50
Ryc. 17. Wskaźniki zmian w poszczególnych obszarach 2015-2019 - tendencje 52
Ryc. 18. Wskaźnik sytuacji demograficznej 53
Ryc. 19. Rozkład wartości i dynamiki zmian wskaźnika w obszarze demografii dla gmin Partnerstwa 54
Ryc. 20. Prognoza ludności do 2050 r. 58
Ryc. 21. Wskaźnik w obszarze sytuacja materialna mieszkańców 59
Ryc. 22. Struktura liczebności grup podatników 60
Ryc. 23. Struktura sum podatków należnych według grup podatników 61
Ryc. 24. Wskaźnik w obszarze Stan finansów lokalnych 64
Ryc. 25. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem 69
Ryc. 26. Wskaźnik w obszarze rynku pracy 70

Ryc. 27. Rozkład wartości i dynamiki zmian wskaźnika w obszarze rynku pracy dla gmin Partnerstwa 71
Ryc. 28. Wskaźnik dla obszaru potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki 75
Ryc. 29. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych 86
Ryc. 30. Wskaźnik w sferze społecznej w układzie gmin 90
Ryc. 31. Żłobki - wskaźniki 91
Ryc. 32. Przedszkola - wskaźniki 92
Ryc. 33. Szkoły podstawowe - wskaźniki 93
Ryc. 34. Licea ogólnokształcące - wskaźniki 94
Ryc. 35. Technika - wskaźniki 95
Ryc. 36. Ruch budowlany - wskaźniki 96
Ryc. 37. Wskaźnik atrakcyjności miejsca zamieszkania 97
Ryc. 38. Wskaźnik kapitału społecznego i integracji w układzie gmin 98
Ryc. 39. Drzewo problemów w sferze społecznej. 118
Ryc. 40. Drzewo problemów w sferze gospodarczej 118
Ryc. 41. Drzewo problemów w sferze środowiskowej 118

Spis tabel

Tabela 1. Ludność i powierzchnia gmin Partnerstwa 15
Tabela 2. Klasyfikacja gmin Partnerstwa Razem dla rozwoju powiatu żagańskiego 24
Tabela 3. Dziesięć gmin województwa lubuskiego z najniższą wartością wskaźnika syntetycznego ogółem (2017 r.) 29
Tabela 4. Cele strategiczne samorządów tworzących Partnerstwo 40
Tabela 5. Wskaźniki rozwoju w poszczególnych obszarach 2015-2019 51
Tabela 6. Stan ludności i struktura wieku 55
Tabela 7. Ruch naturalny ludności 56
Tabela 8. Struktura wiekowa dzieci i młodzieży 57
Tabela 9. Sytuacja materialna mieszkańców – dochody 62
Tabela 10. Rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca 63

Tabela 11. Rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w grupach porównawczych gmin 63
Tabela 12. Wysokość i struktura dochodów bieżących 65
Tabela 13. Podstawowe dane o budżetach gmin 66
Tabela 14. Wysokość i struktura wydatków budżetów gmin 67
Tabela 15. Struktura ludności według grup wieku 2015-2019 72
Tabela 16. Wskaźniki w obszarze rynku pracy 73
Tabela 17. Wskaźniki dla podobszaru przedsiębiorczość i aktywność mieszkańców 76
Tabela 18. Wskaźniki w zakresie inwestycji w nowe powierzchnie komercyjne (m²) 78
Tabela 19. Struktura podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD 80
Tabela 20. Struktura wielkości podmiotów gospodarczych 82
Tabela 21. Wartości wskaźników w sferze środowiskowo-przestrzennej 83
Tabela 22. Dostępność komunikacyjna - wskaźniki cząstkowe 84
Tabela 23. Stosowanie instrumentów planowania przestrzeni 87
Tabela 24. Wyposażenie w instalacje sieciowe wg gmin w 2019 r. 89
Tabela 25. Wsparcie organizacji pozarządowych 99
Tabela 26. Aktywność społeczna, uczestnictwo w kulturze 100
Tabela 27. Rozwarstwienie społeczne 101
Tabela 28. Rozwarstwienie społeczne - wskaźniki 102
Tabela 29. Frekwencja wyborcza 103
Tabela 30. Bezpieczeństwo osobiste 104
Tabela 31. Bezpieczeństwo zdrowotne 106
Tabela 32. Bezpieczeństwo zdrowotne - wskaźniki 107
Tabela 33. Produkty kluczowe Partnerstwa 110

